

SEJM
RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ
VI kadencja

Druk nr 66

Warszawa, 13 grudnia 2007 r.

Panie i Panowie Posłowie
na Sejm
Rzeczypospolitej Polskiej

Uprzejmie przekazuję wniesiony przez Prezesa Rady Ministrów w dniu
21 grudnia 2006 r. dokument:

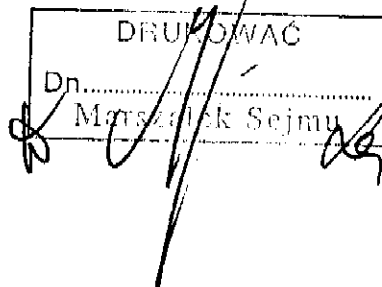
-Polityka ekologiczna państwa na lata 2007-2010 z uwzględnieniem perspek- tywy na lata 2011-2014.

Marszałek Sejmu

(-) Bronisław Komorowski

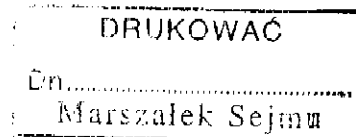
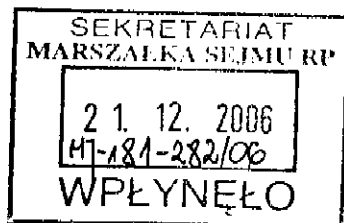
PREZES RADY MINISTRÓW

Jarosław Kaczyński

Warszawa, dn. 20 grudnia 2006 r.

DSP-44060-64(2)/06

Pan

Marek Jurek

Marszałek Sejmu

Rzeczypospolitej Polskiej

Szanowny Panie Marszałku

Przekazuję przyjęty przez Radę Ministrów dokument:

- **Polityka ekologiczna państwa na lata 2007-2010 z uwzględnieniem perspektywy na lata 2011-2014.**

Jednocześnie informuję, że Rada Ministrów upoważniła Ministra Środowiska do reprezentowania stanowiska Rządu w tej sprawie w toku prac parlamentarnych.

Janusz Kępczyński

MINISTERSTWO ŚRODOWISKA

**POLITYKA EKOLOGICZNA
PAŃSTWA NA LATA 2007-2010
Z UWZGLĘDNIENIEM
PERSPEKTYWY NA LATA 2011-2014**

Warszawa, grudzień 2006

SPIS TREŚCI

WPROWADZENIE	5
ROZDZIAŁ 1. DIAGNOZA I WYZWANIA POLITYKI EKOLOGICZNEJ	6
ROZDZIAŁ 2. PRIORYTETY, CELE I ZADANIA POLITYKI EKOLOGICZNEJ PAŃSTWA W LATACH 2007 – 2010	12
ROZDZIAŁ 3: CELE I KIERUNKI DZIAŁAŃ O CHARAKTERZE SYSTEMOWYM	15
3.1. Włączenie aspektów ekologicznych do polityk sektorowych	15
3.1.1. Stan wyjściowy	15
3.1.2. Cele średniookresowe do 2014r.	15
3.1.3 Kierunki działań na lata 2007-2010	15
3.2. Aktywizacja rynku do działań na rzecz ochrony środowiska	16
3.2.1. Stan wyjściowy	16
3.2.2 Cele średniookresowe do 2014r.	16
3.2.3. Kierunki działań na lata 2007-2010	16
3.3. Zarządzanie środowiskowe	17
3.3.1. Stan wyjściowy	17
3.3.2. Cele średniookresowe do 2014r.	17
3.3.3. Kierunki działań na lata 2007-2010	17
3.4. Odpowiedzialność za szkody w środowisku	18
3.4.1 Stan wyjściowy	18
3.4.2. Cele średniookresowe do 2014r.	19
3.4.3. Kierunki działań na lata 2007-2010	19
3.5. Edukacja i udział społeczeństwa w działaniach na rzecz ochrony środowiska	19
3.5.1. Stan wyjściowy	19
3.5.2. Cele średniookresowe do 2014r.	20
3.5.3. Kierunki działań na lata 2007-2010	20
3.6. Rozwój badań i postęp techniczny	21
3.6.1. Stan wyjściowy	21
3.6.2. Cele średniookresowe do 2014r.	21
3.6.3. Kierunki działań na lata 2007-2010	21
3.7. Aspekty ekologiczne w planowaniu oraz zagospodarowaniu przestrzennym	22
3.7.1. Stan wyjściowy	22
3.7.2. Cele średniookresowe do 2014r.	22
3.7.3. Kierunki działań na lata 2007-2010	22
3.8. Mechanizmy prawne, ekonomiczne i finansowe	23
3.8.1. Stan wyjściowy	23
3.8.2. Cele średniookresowe do 2014r.	23
3.8.3. Kierunki działań na lata 2007-2010	24
ROZDZIAŁ 4: OCHRONA DZIEDZICTWA PRZYRODNICZEGO	25
4.1. Ochrona przyrody i krajobrazu	25
4.1.1 Stan wyjściowy	25
4.1.2. Cele średniookresowe do 2014r.	25
4.1.3. Kierunki działań na lata 2007-2010	25
4.2. Ochrona i zrównoważony rozwój lasów	27
4.2.1. Stan wyjściowy	27
4.2.2. Cele średniookresowe do 2014r.	28
4.2.3. Kierunki działań na lata 2007-2010	28
4.3. Ochrona powierzchni ziemi	29
4.3.1. Stan wyjściowy	29
4.3.2. Cele średniookresowe do 2014r.	29
4.3.3. Kierunki działań na lata 2007-2010	29
4.4. Ochrona zasobów kopalin i wód podziemnych	30
4.4.1. Stan wyjściowy	30

4.4.2. Cele średniookresowe do 2014r.	31
4.4.3. Kierunki działań na lata 2007-2010	31
4.5. Biotechnologie i organizmy genetycznie zmodyfikowane	32
4.5.1. Stan wyjściowy	32
4.5.2. Cele średniookresowe do 2014r.	33
4.5.3. Kierunki działań na lata 2007-2010	33
ROZDZIAŁ 5. ZRÓWNOWAŻONE WYKORZYSTANIE MATERIAŁÓW, WODY I ENERGII	34
5.1. Materiałochłonność, wodochłonność, energochłonność i odpadowość produkcji	34
5.1.1. Stan wyjściowy	34
5.1.2. Cele średniookresowe do 2014r.	34
5.1.3. Kierunki działań na lata 2007-2010	34
5.2. Wykorzystanie energii ze źródeł odnawialnych	35
5.2.1. Stan wyjściowy	35
5.2.2. Cel średniookresowy do 2014r.	36
5.2.3. Kierunki działań na lata 2007-2010	36
5.3. Kształtowanie zasobów wodnych oraz ochrona przed powodzią i skutkami suszy	37
5.3.1. Stan wyjściowy	37
5.3.2. Cele średniookresowe do 2014r.	37
5.3.3. Kierunki działań na lata 2007-2010	37
ROZDZIAŁ 6: ŚRODOWISKO I ZDROWIE. DALSZA POPRAWA JAKOŚCI ŚRODOWISKA I BEZPIECZEŃSTWA EKOLOGICZNEGO	39
6.1. Relacja "środowisko-zdrowie"	39
6.1.1. Stan wyjściowy	39
6.1.2. Cele średniookresowe do 2014r.	39
6.1.3. Kierunki działań na lata 2007-2010	39
6.2. Jakość wód	40
6.2.1. Stan wyjściowy	40
6.2.2. Cele średniookresowe do 2014r.	41
6.2.3. Kierunki działań na lata 2007-2010	41
6.3. Zanieczyszczenie powietrza	42
6.3.1. Stan wyjściowy	42
6.3.2. Cele średniookresowe do 2014r.	44
6.3.3. Kierunki działań na lata 2007-2010	45
6.4. Gospodarka odpadami	46
6.4.1. Stan wyjściowy	46
6.4.2. Cele średniookresowe do 2014r.	47
6.4.3. Kierunki działań na lata 2007-2010	48
6.5. Substancje chemiczne w środowisku	49
6.5.1. Stan wyjściowy	49
6.5.2. Cele średniookresowe do 2014r.	49
6.5.3. Kierunki działań na lata 2007-2010	49
6.6. Zapobieganie niszczeniu ozonu stratosferycznego	50
6.6.1. Stan wyjściowy	50
6.6.2. Cele średniookresowe do 2014r.	51
6.6.3. Kierunki działań na lata 2007-2010	51
6.7. Poważne awarie przemysłowe	51
6.7.1. Stan wyjściowy	51
6.7.2. Cele średniookresowe do 2014r.	52
6.7.3. Kierunki działań na lata 2007-2010	52
6.8. Oddziaływanie hałasu	52
6.8.1. Stan wyjściowy	52
6.8.2. Cele średniookresowe do 2014r.	53
6.8.3. Kierunki działań na lata 2007-2010	53
6.9. Oddziaływanie pól elektromagnetycznych	53

6.9.1. Stan wyjściowy.....	53
6.9.2. Cele średniookresowe do 2014r.	54
6.9.3. Kierunki działań na lata 2007-2010	54
6.10. Bezpieczeństwo jądrowe i ochrona przed promieniowaniem	54
6.10.1. Stan wyjściowy.....	54
6.10.2. Cele średniookresowe do 2014r.	54
6.10.3. Kierunki działań na lata 2007-2010	55
ROZDZIAŁ 7: OCHRONA KLIMATU	56
7.1. Stan wyjściowy.....	56
7.2. Cele średniookresowe do 2014r.	58
7.3. Kierunki działań na lata 2007-2010	58
ROZDZIAŁ 8: OCENA REALIZACJI POLITYKI EKOLOGICZNEJ	61
ROZDZIAŁ 9. NAKŁADY NA REALIZACJĘ POLITYKI EKOLOGICZNEJ PAŃSTWA NA LATA 2007-2010 I PERSPEKTYWICZNIE DO 2014R.	62
WYKAZ SKRÓTÓW	66

WPROWADZENIE

„Polityka ekologiczna państwa na lata 2007-2010 z uwzględnieniem perspektywy na lata 2011-2014” została sporządzona jako realizacja ustaleń ustawy - Prawo ochrony środowiska¹. Ustawa ta w art.13-16 wprowadziła nowe zasady krajowej polityki ekologicznej, w tym obowiązek jej sporządzania i aktualizowania co 4 lata.

W dniu 8 maja 2003r. Sejm RP przyjął dokument „Polityka ekologiczna Państwa na lata 2003-2006 z uwzględnieniem perspektywy na lata 2007-2010” będący uszczegółowieniem „II Polityki ekologicznej Państwa” z 2000r. Niniejsze opracowanie, określające kierunki polityki ekologicznej na lata 2007 - 2010 oraz 2011-2014, należy traktować jako wypełnienie obowiązku aktualizacji „Polityki ekologicznej Państwa na lata 2003-2006 z uwzględnieniem perspektywy na lata 2007-2010”, a więc odniesienia jej celów i niezbędnych działań do aktualnej sytuacji społeczno-gospodarczej oraz stanu środowiska.

Potrzeba tej aktualizacji wynikała też z uzyskania przez Polskę członkostwa w Unii Europejskiej. Stwarza to, z jednej strony, szansę szybkiego rozwiązania wielu problemów ochrony środowiska i poprawy jakości życia mieszkańców, przykładowo poprzez możliwość korzystania ze środków finansowych UE, z drugiej strony oznacza konieczność spełnienia wymagań wynikających z Traktatu Akcesyjnego oraz osiągania celów wspólnotowej polityki ekologicznej.

„Polityka ekologiczna Państwa na lata 2007-2010 z uwzględnieniem perspektywy na lata 2011-2014” bierze pod uwagę te zobowiązania. Dlatego przy jej opracowywaniu uwzględniono nie tylko strategiczne i programowe dokumenty rządu Rzeczypospolitej Polskiej, ale także Wspólnoty Europejskiej.

Polska polityka ekologiczna opiera się na konstytucyjnej zasadzie zrównoważonego rozwoju, dlatego jej zalecenia muszą być uwzględniane we wszystkich dokumentach strategicznych oraz programach, których realizacja może mieć wpływ na stan środowiska. W praktyce oznacza to, że wiele jej celów będzie osiągane tylko wtedy i w takim zakresie, w jakim zostały one uwzględnione w tych strategiach. Nakłada to na wszystkie instytucje publiczne obowiązek dbałości o stan środowiska, co jest zgodne z wymaganiami art. 74 Konstytucji RP².

Kierując się potrzebą wypracowania jasnych i czytelnych zasad oceny zgodności regionalnych i lokalnych programów ochrony środowiska z polityką ekologiczną państwa, w niniejszym dokumencie zachowano podobną strukturę dokumentu jak w przypadku „Polityki ekologicznej Państwa na lata 2003-2006 z uwzględnieniem perspektywy na lata 2007-2010”. Wprowadzone zmiany to:

- dodanie rozdziału zawierającego wstępną diagnozę rozwoju polityki ekologicznej,
- dodanie rozdziału zawierającego priorytety i cele polityki ekologicznej na lata 2007 – 2010,
- uwzględnienie w szerszym zakresie zagadnień ujętych w Konwencji klimatycznej i w Protokole z Kioto, co wynika z faktu, że polityka ochrony klimatu uzyskała w ostatnich latach najwyższy priorytet w świecie, a problemy z nią związane nabrały istotnego znaczenia nie tylko dla ochrony środowiska, ale również dla działalności gospodarczej i społecznej.

Natomiast w odniesieniu do rozdziałów 3 – 6 utrzymano ich strukturę podobną jak w poprzedniej „Polityce...” wprowadzając jedynie małe poprawki mające na celu ułatwienie posługiwania się tym dokumentem. Niektóre kwestie (przykładowo wzmocnienie instytucjonalne, współpraca z zagranicą), ujęte poprzednio odrębnie, obecnie zostały uwzględnione w ramach poszczególnych zagadnień. Jako osobny rozdział nr 7 wydzielono natomiast problematykę ochrony klimatu.

¹ Ustawa z dnia 27 kwietnia 2001r. Prawo ochrony środowiska (Dz.U. z 2006 r. Nr 129, poz 902) zwana dalej Ustawą - Prawo ochrony środowiska

² Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997r. (Dz.U. Nr 78, poz. 483 i Dz. U. z 2004r. Nr 28, poz. 319)

ROZDZIAŁ 1. DIAGNOZA I WYZWANIA POLITYKI EKOLOGICZNEJ

Jak dotąd nie zostały jeszcze zakończone działania wynikające z *Polityki ekologicznej państwa na lata 2003 – 2006 z uwzględnieniem perspektywy na lata 2007 – 2010*. Z tego względu nie jest możliwe dokonanie pełnej oceny skuteczności zrealizowanych w jej ramach prac i diagnozy potrzeb dalszych działań w zakresie ochrony i kształtowania środowiska. Tym niemniej możliwe i konieczne jest sformułowanie wstępnej diagnozy, która będzie podstawą dla wyznaczenia celów i kierunków działań na następny okres programowania, tj. na lata 2007 - 2010.

Przedstawiono tylko wybrane problemy ochrony środowiska, do których polityka ekologiczna państwa realizowana w latach 2007 – 2010 będzie musiała się odnieść. Uzupełnieniem diagnozy jest raport *Wypełnianie zobowiązań Polski w dziedzinie ochrony środowiska wynikających z akcesji Polski do UE*³ oraz opracowany w GIOŚ w 2006 r. *Raport wskaźnikowy-2004. Stan środowiska w Polsce na tle celów i priorytetów Unii Europejskiej.*, a także diagnoza potrzeb inwestycyjnych przedstawiona w przygotowanych przez Ministerstwo Środowiska planach implementacyjnych poszczególnych dyrektyw⁴.

Dzięki konsekwentnej realizacji programów ochrony środowiska w ostatnich 15 latach dokonano istotnego obniżenia wielkości ładunku zanieczyszczeń odprowadzanego do środowiska. Przyczyniło się to do poprawy warunków życia mieszkańców Polski. Pomimo tego pozytywnego trendu nie udało się rozwiązać części problemów ekologicznych, a szybki rozwój społeczny i gospodarczy spowodował, że ujawniły się nowe wyzwania, którym musi sprostać polityka ekologiczna państwa.

Pomimo wielu inicjatyw i działań poziom świadomości ekologicznej społeczeństwa jest niski. Utrudnia to realizację wymagań i skuteczną egzekucję obowiązujących przepisów ochrony środowiska, ogranicza akceptację dla działań o charakterze ochronnym, powoduje, że wybory konsumenckie przyczyniają się do degradacji środowiska. Dlatego podstawą efektywnego wdrażania zaprezentowanych w niniejszym dokumencie działań będzie intensyfikacja edukacji ekologicznej.

Działania edukacyjne powinny być podejmowane zarówno przez instytucje publiczne jak i partnerów społecznych. W ostatnich latach dokonano zmian prawnych i organizacyjnych, które ułatwiają współpracę instytucji publicznych z organizacjami pozarządowymi, przykładowo członkowie tych organizacji weszli w skład gremiów decydujących o sposobie rozdysponowywania funduszy UE. Niestety potencjał pozarządowych organizacji ekologicznych (POE) nie zawsze jest dostrzegany, stąd wzmocnienie tej współpracy będzie jednym z ważniejszych priorytetów polityki ekologicznej w nadchodzących latach.

Sukcesy jakie Polska odniosła we wdrażaniu celów ekologicznych po 1990r. nie byłyby możliwe bez stworzenia efektywnego systemu finansowania inwestycji programów ochrony środowiska. Pod koniec lat 90 przeznaczano na inwestycje ochrony środowiska i gospodarki wodnej około 1,6% PKB. Na początku XXI wieku doszło jednak do istotnego spadku tych nakładów. Sytuacji nie poprawiła także absorpcja środków pomocowych UE, zwłaszcza, że poziom wykorzystania pomocy był niewystarczający – całkowita wartość płatności z Funduszu Spójności na inwestycje ochrony środowiska w latach 2004 - 2005 wyniosła jedynie 13,76% przyznanej pomocy⁵. Zwiększenie

³ Ministerstwo Środowiska: *Wypełnianie zobowiązań Polski w dziedzinie ochrony środowiska wynikających z akcesji Polski do UE*. Warszawa 1.03.2006

⁴ Te działania, które powinny zostać wykonane w latach 2007 – 13 zostały w znacznym stopniu ujęte w przygotowanym przez Ministerstwo Rozwoju Regionalnego: Programie Operacyjnym „Infrastruktura i Środowisko”. Narodowa Strategia Spójności 2007 – 2013. Projekt nr 4. Warszawa 25.05.2006

⁵ Ministerstwo Rozwoju Regionalnego: Program Operacyjny Infrastruktura i Środowisko. Projekt Nr 4 Warszawa, 25 maja 2006 r. W latach 2000-2005 w sektorze ochrony środowiska Komisja Europejska zatwierdziła do dofinansowania z Funduszu Spójności 79 projektów wodno-ściekowych, 8 projektów odpadowych oraz 1 w zakresie ochrony powietrza. W ramach Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego zatwierdzono do dofinansowania 98 projektów w ramach SPO Wzrost Konkurencyjności Przedsiębiorstw na lata 2004 – 2006 oraz 122 projekty w ramach Zintegrowanego Programu Operacyjnego Rozwoju Regionalnego na lata 2004 - 2006.

efektywności wykorzystania środków pomocowych Wspólnoty Europejskiej, mobilizacja funduszy krajowych na działania proekologiczne oraz stworzenie nowych instrumentów wspierających realizację zadań wynikających z polityki ekologicznej będzie jednym z podstawowych priorytetów w nadchodzących latach. Konieczna będzie także kontynuacja wysiłków mających na celu likwidację antyekologicznych subsydiów – zarówno jawnych jak i ukrytych – oraz doskonalenie instrumentów rynkowych uwzględniających koszty zewnętrzne, tak aby nowo wprowadzony system promował postawy przyjazne dla środowiska.

Niewystarczający zakres uwzględniania zasady zrównoważonego rozwoju powoduje, że niektóre strategie i programy powstają bez uwzględnienia wymagań ochrony środowiska. Aby zapobiegać takiej praktyce wprowadzono obowiązek wykonywania strategicznych ocen oddziaływania na środowisko wszystkich polityk i programów strategicznych. Dalszy rozwój tego systemu jest jednym z priorytetów polityki ekologicznej. Równie ważne będzie wzmocnienie egzekucji obowiązujących przepisów prawa ochrony środowiska. Wdrażanie zasad ekorozwoju powinno przyczynić się do ograniczenia energochłonności i materiałochłonności polskiej gospodarki.

Bogactwem Polski jest jej wielka różnorodność biologiczna fauny i flory, zarówno na poziomie gatunkowym jak i siedliskowym i krajobrazowym. Ochronie tej różnorodności służy obejmowanie najcenniejszych obiektów przyrodniczych różnymi formami ochrony, których obszar systematycznie wzrasta. W latach 2003 – 2006 Polska podjęła ogromny wysiłek dostosowania prawa, procedur oraz struktur organizacyjnych do wymagań wynikających z członkostwa we Wspólnocie Europejskiej. Uchwalono nową ustawę - o ochronie przyrody i wydano akty wykonawcze do niej, wyznaczono zasięg obszarów włączonych do europejskiej sieci ekologicznej Natura 2000, podjęto pracę nad utworzeniem efektywnego systemu monitoringu przyrodniczego i jego pełnym dostosowaniem do wymogów UE. Dokonana została także modernizacja i aktualizacja krajowego systemu wymiany informacji o różnorodności biologicznej, co ułatwi wdrażanie „Konwencji o różnorodności biologicznej”⁶ poprzez umożliwienie wymiany informacji pomiędzy osobami i instytucjami w kraju i zagranicą zainteresowanymi tą tematyką. W 2004r. Polska ratyfikowała Europejską Konwencję Krajobrazową, a w 2006r. Ramową Konwencję o ochronie i zrównoważonym rozwoju Karpat. Realizując wymogi „Konwencji o różnorodności biologicznej”⁷, Rada Ministrów, w 2003r., przyjęła „Krajową strategię ochrony i umiarkowanego użytkowania różnorodności biologicznej wraz z programem działań” – podstawowy dokument wyznaczający cele i kierunki działań na rzecz ochrony różnorodności biologicznej w Polsce. Nie udało się jednak rozwiązać wszystkich problemów, pojawiły się także nowe zagrożenia. Do najważniejszych z nich należą:

- konflikt pomiędzy potrzebami ochrony przyrody a rozwojem infrastruktury, zwłaszcza drogowej oraz lokalizacją złóż kopalin,
- presja zabudowy na tereny o wysokich walorach przyrodniczych,
- zmiany własności gruntów,
- weryfikacja i uporządkowanie systemu sieci Natura 2000 i obszarów objętych najwyższymi formami ochrony, z punktu widzenia zgodności z przepisami UE oraz dla skoordynowania działań krajowych,
- brak instrumentów do skutecznej ochrony przyrody poza obszarami chronionymi.

Niezbędna jest pełna integracja działań w zakresie ochrony środowiska, a szczególnie działań w zakresie realizacji podstawowych konwencji ekologicznych z siecią Natura 2000 oraz gospodarką wodną. Pomiedzy tymi działaniami należy wykorzystać efekt synergii dla rozwoju gospodarki.

Kształtowanie i ochrona zasobów wodnych jest od wielu lat istotnym priorytetem polityki ekologicznej. Dla zwiększenia skuteczności działań wprowadzono zasadę zlewniowego zarządzania

⁶ Konwencja o różnorodności biologicznej sporządzona w Rio de Janeiro dnia 5 czerwca 1992 r. (Dz. U. z 2002 r. Nr 184, poz. 1532)

⁷ Polska ratyfikowała Konwencję w 1995r. – Ustawa z dnia 31 sierpnia 1995r. o ratyfikacji Konwencji o różnorodności biologicznej (Dz. U. Nr 118, poz. 565)

gospodarką wodną, która zgodna jest z podejściem zdefiniowanym w Ramowej Dyrektywie Wodnej⁸ i dyrektywach szczegółowych. Podejmowane są działania organizacyjne i inwestycyjne mające zapewnić terminowe i pełne wdrażanie wymagań wspólnotowych w odniesieniu do gospodarki wodnej i ochrony wód. W latach 2004 – 2005 dokonano identyfikacji jednolitych części wód, przeprowadzono analizę presji antropogenicznych oddziałujących na te wody. W latach 2000 – 2004 podwoiła się długość sieci kanalizacyjnej, wybudowano 48 miejskich i 541 wiejskich oczyszczalni ścieków, oczyszczane jest ponad 95% ścieków przemysłowych⁹. Pomimo znacznego spadku ładunku zanieczyszczeń odprowadzanego w ściekach do wód, jakość zasobów wodnych ciągle nie jest zadowalająca. Stąd jest konieczna dalsza realizacja programu budowy i modernizacji sieci kanalizacyjnej i oczyszczalni ścieków.

Wyzwaniem dla gospodarki wodnej jest zapewnienie wystarczającego poziomu retencji wodnej i skuteczne zabezpieczenie przed powodzią i skutkami suszy. Działania w tym zakresie wymagać będą zarówno prac planistycznych, dotyczących przykładowo właściwego zagospodarowywania obszarów źródłiskowych i zlewni, rozwoju naturalnej retencji, tworzenia obszarów zalewowych jak i działań infrastrukturalnych. Od wielu lat działania w tym zakresie ograniczane są przez brak wystarczających środków finansowych.

Niekwestionowanym sukcesem krajowej polityki ekologicznej jest zmniejszenie wielkości ładunku zanieczyszczeń odprowadzanego do powietrza. Było to możliwe dzięki wielu inwestycjom w tym zakresie, wprowadzeniu restrykcyjnych przepisów i skutecznego ich egzekwowania. Przyniosło to poprawę jakości powietrza, szczególnie w okręgach przemysłowych gdzie jeszcze kilka lat temu stale przekraczano dopuszczalne normy stężenia poszczególnych zanieczyszczeń w atmosferze.

Ujawniły się jednak nowe problemy. Masowy rozwój motoryzacji spowodował, że emisje z samochodów są głównym źródłem pogorszenia jakości powietrza na obszarach zurbanizowanych, a wzrost emisji tlenków azotu z tego źródła stwarza zagrożenie dla możliwości osiągnięcia pułapów redukcji wymaganych przez porozumienia międzynarodowe. Ponadto, należy pamiętać, że węgiel nadal pozostaje dla Polski podstawowym paliwem w energetyce, co wiąże się z dużą emisją substancji zanieczyszczających powietrze, a zwłaszcza dwutlenku węgla i problemami w jej ograniczeniu. W wielu regionach przekraczane są dopuszczalne stężenia pyłu zawieszonego PM₁₀, przy czym ważnym źródłem tego zanieczyszczenia, obok motoryzacji, są piece i kotły węglowe eksploatowane przez gospodarstwa domowe. Spodziewane zaostreżenie przepisów Wspólnoty Europejskiej w tym zakresie spowoduje, że problemy te jeszcze się nasilą.

Z rozwojem motoryzacji wiążą się także inne zagrożenia, do których musi odnieść się polityka ekologiczna - wzrost emisji gazów cieplarnianych, przekształcanie gruntów rolnych i leśnych na cele infrastruktury drogowej, zagrożenie dla ostoj ptaków spowodowane planowaną budową infrastruktury komunikacyjnej w ramach europejskiej sieci TINA (ang. Ocena Potrzeb Infrastrukturalnych w Transporcie). Wzrost presji motoryzacyjnej i urbanizacyjnej powoduje, że zwiększa się liczba mieszkańców Polski narażonych na oddziaływanie hałasu. Ponadnormatywny hałas stał się podstawowym problemem mieszkańców miast powodując podnoszenie się poziomu stresu, zaburzenia snu, a nawet choroby serca. W tej sytuacji konieczne jest zintensyfikowanie wysiłków mających na celu zapobieganie tym negatywnym zjawiskom.

W odniesieniu do gospodarki odpadami pozytywnym zjawiskiem jest ograniczenie zależności wzrostu gospodarczego od ilości wytwarzanych odpadów, utrzymanie niższej, niż średnia dla UE, ilości odpadów komunalnych wytwarzanych średnio przez mieszkańca Polski, oraz wzrost ilości odpadów poddawanych procesom odzysku. Przepisy prawne pozwoliły na ograniczenie problemu odpadów opakowaniowych przez stworzenie ram organizacyjnych dla ich odzysku lub recyklingu.

Tym niemniej nadal większość odpadów komunalnych trafia na składowiska, z których wiele nie spełnia wymagań prawnych oraz technicznych. Tylko około 2% odpadów komunalnych zostało zebranych w sposób selektywny, zbyt mała ilość tych odpadów jest przetwarzanych

⁸ Dyrektywa 2000/60/WE Parlamentu Europejskiego i Rady Europy z dnia 23 października 2000r. ustanawiająca ramy wspólnotowego działania w dziedzinie polityki wodnej (Dz. Urz. WE L 327 z 22.12.2000r., str. 1; Dz. Urz. UE Polskie wydanie specjalne, rozdz. 15, t. 05, str. 275)

⁹ Ochrona środowiska 2005. GUS. Warszawa

w kompostowniach i spalarniach odpadów. Brak jest skutecznych metod wydzielenia odpadów niebezpiecznych ze strumienia odpadów komunalnych.

Niewłaściwy sposób postępowania z odpadami może stanowić zagrożenie dla gleby. Chociaż stopień zanieczyszczenia gleb Polski jest niższy niż w krajach wysoko rozwiniętych, to nasila się presja, powodowana zarówno przez wzrost intensywności rolnictwa jak i zmianę przeznaczenia gleb na cele nierolnicze i nieleśne.

Wartości oszacowanych wielkości emisji i pochłaniania gazów cieplarnianych w 2004r. w porównaniu z wynikami roku bazowego 1988 (dla gazów przemysłowych HFC, PFC i SF₆ rokiem bazowym jest rok 1995) obniżyły się o 31,3%¹⁰. W związku z tym nie jest zagrożone osiągnięcie celów redukcyjnych wynikających z Protokołu z Kioto¹¹. Wprowadzone do polskiego systemu prawnego rozwiązania pozwalają na udział krajowych podmiotów we wspólnotowym systemie handlu uprawnieniami do emisji do powietrza gazów cieplarnianych i innych substancji, którego celem jest ograniczenie tych emisji w sposób opłacalny i ekonomicznie efektywny.

Protokół z Kioto określił, że podejmowane po roku 1990 działania w zakresie zalesiania i wylesiania gruntów powinny być uwzględniane przy rozliczaniu się przez kraje Strony Protokołu, ze zobowiązań w zakresie łagodzenia efektu cieplarnianego. Wspólnotowe akty prawne w obecnym kształcie wykluczają prowadzących gospodarstwa leśne ze wspólnotowego systemu handlu uprawnieniami do emisji. Polska widzi potrzebę zmiany dyrektywy nr 2003/87/WE¹² poprzez uwzględnienie lasów we wspólnotowym systemie.

Jednym z elementów polityki klimatycznej jest ograniczanie wielkości emisji gazów cieplarnianych nie skutkujące ograniczeniem wzrostu gospodarczego. Będzie to uzyskiwane poprzez wspieranie działań na rzecz ograniczenia materiałochłonności gospodarki, wzrostu efektywności energetycznej i rozwoju wykorzystania odnawialnych źródeł energii.

Opisane zjawiska mają wpływ na stan zdrowia mieszkańców Polski. Rozwiązanie podstawowych problemów ochrony środowiska przyczyniło się do wydłużenia przeciętnej długości życia mężczyzn z 66,5 lat w 1990r. do 70,5 w 2003r.; kobiet odpowiednio z 75,4 do 78,9 lat. Dalsze ograniczanie środowiskowych zagrożeń zdrowia jest podstawowym priorytetem polityki ekologicznej państwa.

W dniu 1 maja 2004r. Polska stała się członkiem Unii Europejskiej. Oznacza to, że z dniem tym stała się nie tylko biorcą wspólnotowej polityki ekologicznej, ale uzyskała możliwość efektywnego i skutecznego kreowania tej polityki. Polska powinna w pełni korzystać z tej możliwości.

Z członkostwa w UE wynikają dwa istotne obowiązki. Po pierwsze Polska musi terminowo zrealizować zobowiązania zawarte w Traktacie Akcesyjnym oraz efektywnie wdrażać wymagania wynikające z nowych przepisów ochrony środowiska UE. Dlatego realizację wymagań wynikających z Traktatu Akcesyjnego uznano za priorytetowe zadania polityki ekologicznej państwa. Zgodnie z projektem *Narodowych Strategicznych Ram Odniesienia na lata 2007 – 2013 wspierających wzrost gospodarczy i zatrudnienie*¹³ działania związane z ochroną środowiska będą wspierane w ramach PO „Infrastruktura i środowisko” oraz 16 Regionalnych Programów Operacyjnych. Po drugie Polska powinna włączyć się do realizacji wspólnotowej polityki ekologicznej i strategii tematycznych wspierających tę politykę. Potrzebę tę uwzględniono w niniejszym opracowaniu.

¹⁰ *Inwentaryzacja emisji gazów cieplarnianych i ich prekursorów za rok 2004*, Instytut Ochrony Środowiska - Ministerstwo Środowiska, Warszawa 2006 r.

¹¹ Protokół z Kioto do Ramowej Konwencji Narodów Zjednoczonych w sprawie Zmian Klimatu (Dz. U. z 2005r. Nr 203, poz.1684)

¹² Dyrektywa 2003/87/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 13 października 2003 r. ustanawiająca system handlu przydziałami emisji gazów cieplarnianych we Wspólnocie oraz zmieniająca dyrektywę Rady 96/61/WE (Dz. Urz. UE L 257 z 25.10.2003r., str. 32; Dz. Urz. UE Polskie wydanie specjalne rozdz. 15, tom 7, str. 631)

¹³ Dokument przyjęty przez Radę Ministrów w dniu 1 sierpnia.2006

Na podstawie diagnozy można wskazać kluczowe problemy, których sposób rozwiązania w latach 2007 – 2010 decydować będzie o przyszłym kształcie polityki ekologicznej i możliwości osiągnięcia jej celów oraz o miejscu Polski w tworzeniu i realizowaniu wspólnotowej polityki ekologicznej, mianowicie:

- wyzwaniem jest konieczność nowego podejścia, z punktu widzenia równoważenia rozwoju i integracji celów Strategii Lizbońskiej i ochrony środowiska,
- konieczne jest wzmocnienie mechanizmów egzekucji przepisów prawa ochrony środowiska i poprawianie jego jakości. W latach 2000 – 2005 Polska podjęła ogromny wysiłek harmonizacji prawa z prawem Unii Europejskiej. Ilość aktów prawnych, które w tym czasie należało przygotować oraz bardzo krótki czas na ich opracowanie wymuszony przez harmonogram procesu integracji spowodował, że w niektórych przypadkach, przepisy te są niedoskonałe. Dlatego konieczne są dalsze prace legislacyjne,
- niezbędne jest zwiększenie nakładów finansowych na ochronę środowiska i ich skoncentrowanie na kluczowych działaniach, w tym szczególnie związanych z realizacją zobowiązań zawartych w Traktacie Akcesyjnym. W ostatnich latach nastąpił dramatyczny spadek nakładów na ochronę środowiska. Pomimo absorpcji środków pomocowych UE wydatki na inwestycje ekologiczne były w latach 2003 – 2005 o połowę mniejsze niż zakładano w polityce ekologicznej na ten okres. Zagraża to nie tylko możliwości realizacji wymagań wspólnotowych, ale nawet możliwości powstrzymania procesu degradacji środowiska związanego z szybkim procesem rozwoju gospodarczego. Stąd niezmiernie ważne staje się efektywne wykorzystanie funduszy unijnych, które Polska uzyska na ochronę środowiska po 2007r. W tym celu należy wykorzystać doświadczenia uzyskane w latach 2004 – 2006. Dla realizacji polityki ekologicznej niezmiernie ważne jest zwiększenie środków na sfinansowanie niezbędnych inwestycji, w tym wynikających z zobowiązań traktatowych z UE. Bardzo ważną rolę w tym zakresie w dalszym ciągu będą odgrywały fundusze ekologiczne (Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej i wojewódzkie fundusze ochrony środowiska i gospodarki wodnej), a także EkoFundusz i Bank Ochrony Środowiska, których środki będą niezbędne do zapewnienia udziału własnego w inwestycjach finansowanych z funduszy unijnych,
- należy wzmocnić skuteczność instrumentów ochrony przyrody, w tym instrumentów prawnych i finansowych. Ochrona przyrody stoi często w konflikcie z innymi celami rozwojowymi, ale również bogate zasoby przyrodnicze mogą być wykorzystywane, bez ich uszczuplania, dla rozwoju gospodarczego kraju. Przykładem może być wykorzystanie lasów do pochłaniania gazów cieplarnianych. Władze publiczne powinny być wyposażone w skuteczne środki dla osiągnięcia celów przyrodniczych i możliwość efektywnego ich wdrażania (przykładowo z zakresu planowania przestrzennego i ocen oddziaływania na środowisko),
- konieczna jest silniejsza integracja celów ochrony środowiska z programami i strategiami sektorowymi oraz wszystkimi innymi dokumentami strategicznymi, których realizacja może mieć wpływ na stan środowiska. Istniejący system nie przynosi oczekiwanych efektów, czego przykładem jest wzrastająca degradacja środowiska powodowana przez motoryzację,
- powinna być wzmacniana współpraca organów ochrony środowiska z partnerami społecznymi. Pozarządowe organizacje ekologiczne są naturalnym sojusznikiem administracji ochrony środowiska w realizowaniu celów polityki ekologicznej oraz mogą stanowić ich zaplecze intelektualne i eksperckie. Niezbędne jest stworzenie płaszczyzny dla wykorzystania tego potencjału,
- należy przeanalizować możliwość i potrzebę zmian instytucjonalnych, które wsparłyby wdrażanie celów polityki ekologicznej. W szczególności analiza ta dotyczyć powinna wyodrębnienia ze struktury resortu środowiska Agencji Ochrony Środowiska oraz utworzenia instytucji zarządzającej parkami narodowymi i obszarami Natura 2000, a także stworzenia warunków do pełnego zintegrowania tematyki planowania przestrzennego,

- powinien zostać stworzony system pozwalający na analizę wpływu rozwiązań wspólnotowych na sytuację w Polsce. Krajowa polityka ekologiczna w coraz większym stopniu podlegać będzie ograniczeniom wynikającym z rozwiązań przyjętych na poziomie Wspólnoty Europejskiej. Polska może i powinna aktywnie współuczestniczyć w ich tworzeniu. Będzie to możliwe tylko w przypadku, gdy ich wpływ na sytuację w Polsce będzie znany na wczesnym etapie tworzenia polityki UE. Proponowane rozwiązania powinny być odnoszone do zaakceptowanego, średniookresowego modelu rozwoju gospodarczego Polski przy stosowaniu nowoczesnych metod i technik prognostycznych,
- należy terminowo realizować wymagania ochrony środowiska zawarte w Traktacie Akcesyjnym oraz nowe obowiązki wynikające z rozwoju prawa ochrony środowiska UE. Zdecydowana większość działań z tym związanych realizowana będzie przez podmioty gospodarcze i samorządy lokalne, resort środowiska tworzyć będzie warunki do efektywnej środowiskowo i ekonomicznie realizacji tych prac.

ROZDZIAŁ 2. PRIORYTETY, CELE I ZADANIA POLITYKI EKOLOGICZNEJ PAŃSTWA W LATACH 2007 – 2010

Nadrzędnym, strategicznym celem polityki ekologicznej państwa jest zapewnienie bezpieczeństwa ekologicznego kraju (mieszkańców, zasobów przyrodniczych i infrastruktury społecznej) i tworzenie podstaw do zrównoważonego rozwoju społeczno – gospodarczego.

Realizacja tego celu osiągnana będzie poprzez niezbędne działania organizacyjne, inwestycyjne (w tym wdrażanie postanowień Traktatu Akcesyjnego), tworzenie regulacji dotyczących zakresu korzystania ze środowiska i reglamentowania poziomu tego wykorzystania w najważniejszych obszarach ochrony środowiska. Stąd celami realizacyjnymi Polityki ekologicznej są:

- wzmocnienie systemu zarządzania ochroną środowiska,
- ochrona dziedzictwa przyrodniczego i racjonalne wykorzystanie zasobów przyrody,
- zrównoważone wykorzystanie materiałów, wody i energii,
- dalsza poprawa jakości środowiska i bezpieczeństwa ekologicznego dla ochrony zdrowia mieszkańców Polski,
- ochrona klimatu.

Wymienione cele (oprócz pierwszego) zgodne są z celami VI Programu Działań na Rzecz Środowiska UE¹⁴ oraz Odnowioną Strategią UE dotyczącą Trwałego Rozwoju¹⁵. W ten sposób realizacja krajowej polityki ekologicznej wpisywać się będzie w osiąganie celów tej polityki na poziomie całej Wspólnoty.

Osiąganiu powyższych celów służyć będzie realizacja następujących priorytetów i zadań:

1. Wzmocnianie systemu zarządzania ochroną środowiska polegające na:

- przeglądzie prawa z punktu widzenia jego zgodności z przepisami UE, jego zmianie i uproszczeniu oraz koordynacji działań w tym zakresie,
- zapewnieniu integracji celów ochrony środowiska i priorytetów polityki ekologicznej ze strategiami rozwoju różnych sektorów gospodarki,
- prowadzeniu edukacji ekologicznej dla zapewnienia akceptacji społecznej dla podejmowanych programów ochrony środowiska,
- zapewnieniu pełniejszego wykorzystania sił rynkowych dla ochrony środowiska, likwidacji błędnych sygnałów ekonomicznych - przykładowo antyekologicznych subsydiów oraz wzmocnienia proekologicznych zachowań,
- wspieraniu zmian w systemie podatkowym stymulującym działania pożądane z punktu widzenia ochrony środowiska,
- promocji przyjaznych środowisku postaw konsumenckich,
- wspieraniu aktywności podmiotów gospodarczych wdrażających systemy zarządzania środowiskowego,
- wzmocnieniu roli planowania przestrzennego jako instrumentu ochrony środowiska,
- wspieraniu badań naukowych dotyczących ochrony środowiska i racjonalnego wykorzystywania jego zasobów,
- wprowadzeniu pełnej odpowiedzialności sprawcy za szkody w środowisku jako elementu realizacji zasady zanieczyszczający płaci,
- rozwój systemu oceny oddziaływań w cyklu życiowym produktu oraz szacowania przepływów materiałowych jako elementów Zintegrowanej Polityki Produktowej,
- zagwarantowaniu wystarczających środków finansowych na działania zapewniające realizację celów polityki ekologicznej i rozwoju instrumentów wspierających te działania,
- zainicjowaniu prac dla szerszego uwzględniania w kosztach produkcji kosztów zewnętrznych.

¹⁴ Decyzja 1600/2002/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 22 lipca 2002 r. ustanawiająca szósty wspólnotowy program działań w zakresie środowiska naturalnego (Dz. Urz. WE L 242, z 10.09.2002r., str. 1; Dz. Urz. UE Polskie wydanie specjalne rozdz. 15, tom 7, str. 152), zwany dalej VI PDS lub PDS; VI PDS obejmuje lata 2002 - 2012

¹⁵ Odnowiona Strategia UE dotycząca Trwałego Rozwoju, dokument nr 10117/06 stanowiący załącznik do noty Rady Unii Europejskiej z dnia 9 czerwca 2006r.

2. Ochrona dziedzictwa przyrodniczego i racjonalne wykorzystanie zasobów przyrody polegająca na:

- wzmocnieniu krajowego systemu obszarów chronionych,
- weryfikacji i uporządkowaniu systemu obszarów chronionych w ramach sieci Natura 2000,
- stworzeniu skutecznych mechanizmów ochrony zasobów i walorów przyrodniczych oraz krajobrazowych poza obszarami chronionymi,
- ochronie obszarów wodno – błotnych,
- odtworzeniu zniszczonych ekosystemów i siedlisk, odbudowie zagrożonych gatunków roślin, zwierząt i grzybów,
- wzmocnieniu ochrony różnorodności biologicznej zarówno in situ jak i ex situ,
- kontynuacji prac zmierzających do wzrostu lesistości kraju (docelowo do 30% pow. kraju),
- wspieraniu rozwoju wielofunkcyjnej gospodarki leśnej,
- kontynuacji prac przy rekultywacji gruntów zdegradowanych,
- wspieraniu programów rolniczych zapewniających zrównoważone korzystanie z gleb (rolnictwo ekologiczne i zrównoważone, programy rolnośrodowiskowe),
- poszukiwaniu substytutów zasobów nieodnawialnych i wspieraniu ich stosowania w gospodarce,
- wzroście racjonalności wykorzystania zasobów kopalin,
- wzmocnieniu bezpieczeństwa biologicznego w odniesieniu do genetycznie modyfikowanych organizmów (GMO).

3. Zrównoważone wykorzystanie materiałów, wody i energii polegające na:

- wdrażaniu zasady *decouplingu* – rozdzielenia zależności presji środowiskowej od rozwoju gospodarczego (zapewnienie, że szybki rozwój gospodarczy nie będzie powodował wzrostu wielkości ładunku zanieczyszczeń odprowadzanego do środowiska),
- zaoszczędzenie 9% energii finalnej w ciągu 9 lat, do roku 2017,
- wprowadzaniu wskaźników zużycia surowców, wody i energii na jednostkę produktu w poszczególnych sektorach gospodarki,
- stworzenie mechanizmów ułatwiających wykorzystanie prostych rezerw energetycznych przez ograniczanie strat i wprowadzanie materiałów i technologii energooszczędnych,
- wspieraniu programów efektywnego wykorzystania wody w przemyśle, w tym zamkniętych jej obiegów,
- osiągnięciu 7,5% udziału energii wytwarzanej ze źródeł odnawialnych zarówno w bilansie zużycia energii pierwotnej w 2010r., jak i takiego samego udziału tych źródeł w produkcji energii elektrycznej,
- uzyskaniu 5,75% udziału biokomponentów w zużyciu paliw płynnych transporcie w 2010r.,
- opracowaniu i wdrażaniu planów gospodarowania wodami na obszarach wydzielonych dorzeczy oraz programów działań dla osiągnięcia dobrego stanu wód w 2015r.,
- opracowaniu i wdrażaniu planów ochrony przeciwpowodziowej oraz zapobieganiu skutkom suszy.

4. Dalsza poprawa jakości środowiska i bezpieczeństwa ekologicznego dla ochrony zdrowia mieszkańców Polski polegająca na:

- zmniejszaniu ładunku zanieczyszczeń odprowadzanego do wód przez modernizację istniejących i budowę nowych oczyszczalni ścieków,
- zakończeniu programu budowy kanalizacji i oczyszczalni ścieków z podwyższonym usuwaniem biogenów w aglomeracjach powyżej 15 000 RLM,
- zakończeniu programu budowy oczyszczalni ścieków w zakładach sektora rolno – spożywczego,
- optymalizacji potrzeb transportowych i ograniczaniu emisji ze środków transportu jako elementu poprawy jakości powietrza na terenach zurbanizowanych,

- realizacji programów ograniczenia wielkości emisji do powietrza ze źródeł przemysłowych i komunalnych,
- ograniczeniu emisji z dużych źródeł spalania energetycznego,
- wspieraniu działań mających na celu unikanie wytwarzania odpadów i zapewniających bezpieczne dla środowiska ich unieszkodliwianie,
- podniesieniu poziomu odzysku odpadów komunalnych do 10% w 2010r.,
- ograniczaniu zagrożenia dla zdrowia ludzi i jakości środowiska spowodowanego stosowaniem środków chemicznych,
- wycofywaniu z obrotu i stosowania substancji niszczących warstwę ozonową,
- zapobieganiu ryzyku powstania poważnych awarii przemysłowych przez wzmacnianie kontroli nad instalacjami stwarzającymi takie ryzyko,
- wspieraniu działań mających na celu ograniczanie uciążliwości hałasu,
- ochronie ludzi i środowiska przed oddziaływaniem pól elektromagnetycznych,
- prowadzeniu skutecznego nadzoru nad wykorzystywaniem źródeł promieniowania jonizującego.

5. Ochrona klimatu polegająca na:

- spełnieniu wymagań Protokołu z Kioto,
- wykorzystaniu lasów jako pochłaniaczy gazów cieplarnianych,
- dalsza redukcja emisji gazów cieplarnianych ze wszystkich sektorów gospodarki, wspieranie programów w tym zakresie;
- wspieranie programów zwiększających ilość wiążanego węgla,
- podjęciu działań instytucjonalnych pozwalających na korzystanie z mechanizmów elastyczności Protokołu z Kioto,
- rozpoczęciu analiz dotyczących potrzeb i możliwości wdrażania działań adaptacyjnych w sektorach szczególnie wrażliwych na skutki zmiany klimatu,
- stworzeniu warunków instytucjonalnych pozwalających na aktywne współtworzenie wspólnotowej polityki klimatycznej, w tym przyjęcia zobowiązań na okres po roku 2012.

Szczegółowy opis kierunków działań, które będą podejmowane w latach 2007 – 2010 dla zapewnienia realizacji tych celów i zadań, przedstawiono w rozdziałach 3 – 7 niniejszego opracowania.

ROZDZIAŁ 3. CELE I KIERUNKI DZIAŁAŃ O CHARAKTERZE SYSTEMOWYM

3.1. Włączenie aspektów ekologicznych do polityk sektorowych

3.1.1. Stan wyjściowy

Wynikająca z art. 5 Konstytucji RP zasada zrównoważonego rozwoju stanowi podstawę polskiej polityki ekologicznej. Konsekwencją tego jest obowiązek uwzględniania priorytetów tej polityki przy sporządzaniu wszelkich dokumentów strategicznych. Jednak rzeczywisty wpływ realizacji postanowień tych dokumentów na jakość środowiska zależeć będzie od praktycznego podjęcia działań odnoszących się do potrzeb ekologicznych. Dotychczasowe działania w tym zakresie są niewystarczające. Dlatego konieczne będzie wzmocnienie współpracy resortu środowiska z instytucjami odpowiedzialnymi za wdrażanie ustaleń dokumentów strategicznych, aby zapewnić, że w trakcie ich realizacji stosowane były dobre praktyki gospodarowania.

Ponadto ważna jest także ocena potencjalnych skutków dla środowiska jakie przyniesie realizacja działań opisanych w dokumentach strategicznych. Nawet wówczas, gdy cele ekologiczne są w nich uwzględnione to może się okazać, że realizacja programu wiązać się będzie z występowaniem istotnych wtórnych i skumulowanych oddziaływań na środowisko. Stąd konieczne jest poddawanie tych opracowań analizie oceniającej ich skutki dla środowiska. Instrumentem pozwalającym na tego rodzaju ocenę są strategiczne oceny oddziaływania na środowisko. Nowelizacja ustawy - Prawo ochrony środowiska rozszerzyła obowiązek sporządzania oceny strategicznej na projekty polityk, strategii, planów lub programów, w takich dziedzinach jak: przemysł, energetyka, transport, telekomunikacja, gospodarka wodna, gospodarka odpadami, leśnictwo, rolnictwo, rybołówstwo i turystyka.

3.1.2. Cele średniookresowe do 2014r.

Do roku 2014 powinna zostać wdrożona zasada uwzględniania wymagań ochrony środowiska we wszystkich ustaleniach zawartych w dokumentach strategicznych oraz zapewnienia, że projekty tych dokumentów poddane zostały procedurze oceny oddziaływania na środowisko. Stąd celem średniookresowym polityki ekologicznej w tym zakresie jest:

- **Zapewnienie włączenia celów ochrony środowiska do ustaleń zawartych we wszystkich dokumentach strategicznych i przeprowadzenia oceny skutków ekologicznych ich realizacji przed ich zatwierdzeniem.**

3.1.3 Kierunki działań na lata 2007-2010

W latach 2007 – 2010 niezbędne będzie prowadzenie działań edukacyjnych w odniesieniu do obowiązku wykonywania strategicznych ocen oddziaływania na środowisko i korzyści wynikających z ich przeprowadzenia. Konieczne będzie także wzmocnienie współpracy resortu środowiska z instytucjami odpowiedzialnymi za przygotowanie i wdrażanie dokumentów strategicznych.

Kierunki działań:

1. Wzmacnianie współpracy resortu środowiska z instytucjami odpowiedzialnymi za przygotowywanie dokumentów strategicznych w zakresie uwzględniania potrzeb realizacji celów ekologicznych.
2. Prowadzenie działań upowszechniających dorobek w zakresie przygotowywania strategicznych ocen oddziaływania na środowisko i korzyści dla rozwoju gospodarczego wynikających z ich przeprowadzenia.
3. Rozwój metodologii wykonywania strategicznych ocen oddziaływania na środowiska dla różnego rodzaju dokumentów, polityk, programów i strategii.

3.2. Aktywizacja rynku do działań na rzecz ochrony środowiska

3.2.1. Stan wyjściowy

Okres po 1989r. wykazał, że najbardziej skutecznie problemy ochrony środowiska rozwiązywane są przez mechanizmy rynkowe. Tym niemniej państwo powinno wspierać działania rynku w tym zakresie, przez określanie dopuszczalnego poziomu korzystania ze środowiska oraz wprowadzanie narzędzi pozwalających na internalizację kosztów zewnętrznych. Dlatego też w dokumencie „*Polityka ekologiczna państwa na lata 2003 - 2006 z uwzględnieniem perspektywy na lata 2007 – 2010*” zakładano, że do 2006r. wdrażane będą prace dla aktywizacji mechanizmów rynkowych do wspierania działań w zakresie ochrony środowiska. Miało to zapewnić rozwój produkcji towarów i usług mniej obciążających środowisko, prowadzących do bardziej zrównoważonej konsumpcji, rozwój produkcji urządzeń służących ochronie środowiska, zachowanie i tworzenie miejsc pracy w dziedzinach mniej obciążających środowisko.

W latach 2003 - 2006 nie udało się zrealizować tych celów. Tym samym stają się one aktualne w latach 2007 – 2014.

3.2.2 Cele średniookresowe do 2014r.

Nadrzędnym celem wszelkich działań aktywizacji rynku jest:

- **Uruchomienie mechanizmów zapewniających ekonomizację ochrony środowiska.**

3.2.3. Kierunki działań na lata 2007-2010

W nadchodzących latach konieczne jest zintensyfikowanie badań i analiz, które wskażą istniejące możliwości aktywizacji rynku do działań na rzecz ochrony środowiska, pozwolą na zidentyfikowanie barier utrudniających te prace oraz wskażą potencjalnych zwolenników i przeciwników zmian. Działania podejmowane w omawianym zakresie powinny być zgodne i wzajemnie się wspierać z pracami realizowanymi dla wdrażania celów opisanych w rozdziale 3.8.

Kierunki działań:

1. Prowadzenie analiz dotyczących możliwości wprowadzenia w Polsce nowych rynkowych instrumentów wspierających działania w zakresie ochrony środowiska oraz identyfikacja ograniczeń i barier utrudniających ich wdrażanie.
2. Promocja i rozwój systemu „zielonych zamówień” realizowanych ze środków publicznych oraz uruchomienia programu „zielonych miejsc pracy”. Wykorzystanie środków pomocowych UE dla uruchomienia tych programów na poziomie lokalnym i regionalnym.
3. Prowadzenie badań i analiz nad wprowadzeniem systemu „zielonej księgowości”, pozwalającej w pełny sposób włączać koszty, zobowiązania i korzyści środowiskowe do rachunku ekonomicznego podmiotów gospodarczych.
4. Prowadzenie działań edukacyjnych w zakresie zrównoważonej konsumpcji i kształtowania pożądanego proekologicznego jej wzorców.
5. Wprowadzanie etykiet informujących o produktach ekologicznych, ich promocja i upowszechnianie wśród mieszkańców Polski.
6. Współpraca z organizacjami pozarządowymi w prowadzeniu kampanii promocyjnych etykiet ekologicznych, zrównoważonej konsumpcji, realizacji programu „zielone miejsca pracy”.

3.3. Zarządzanie środowiskowe

3.3.1. Stan wyjściowy

Systemy zarządzania środowiskowego (SZŚ) są dobrowolnym zobowiązaniem organizacji typu przedsiębiorstwa, placówki sektora finansów, szkolnictwa, zdrowia, jednostki administracji publicznej i inne do podejmowania działań mających na celu zmniejszanie oddziaływań na środowisko, związanych z prowadzoną działalnością.

W ostatnim pięcioleciu nastąpił w Polsce dynamiczny rozwój systemów zarządzania środowiskowego. Blisko 1100 organizacji posiada certyfikowane systemy zgodne z normą PN-EN ISO 14001, około 230 organizacji zaangażowanych jest w Polski Ruch Czystszej Produkcji a Program „Odpowiedzialność i Troska” zrzesza 38 przedstawicieli największych przedsiębiorstw branży chemicznej.

Od 2002r. były prowadzone intensywne przygotowania do stworzenia możliwości rejestracji polskich organizacji w systemie EMAS. Przeprowadzono cykl szkoleń dla organizacji zainteresowanych rejestracją w EMAS, stworzono system informacyjno-informatyczny opracowano i opublikowano materiały promocyjne.

Ustawa z dnia 12 marca 2004 r. o krajowym systemie ek zarządzania i audytu¹⁶ (EMAS), określiła instytucje właściwe do wykonania zadań wynikających z Rozporządzenia (WE) nr 761/2001, czyniąc ministra właściwego do spraw środowiska i ministra właściwego do spraw gospodarki wodnej odpowiedzialnym za rejestrację organizacji i funkcjonowanie systemu, a Polskie Centrum Akredytacji odpowiedzialnym za akredytację weryfikatorów środowiskowych i nadzór nad nimi. Pierwszą krajową organizację w systemie EMAS zarejestrowano we wrześniu 2005r.

3.3.2. Cele średniookresowe do 2014r.

W perspektywie średniookresowej szczególny nacisk będzie położony na tworzenie warunków sprzyjających wdrażaniu systemów zarządzania środowiskowego oraz kształtowaniu postaw konsumentów w zakresie stwarzania zapotrzebowania na wyroby i usługi wytwarzane z poszanowaniem i należytą troską o jakość środowiska i jego zasoby. Stąd celami średniookresowymi są:

- **Upowszechnienie idei SZŚ i wdrażanie tych systemów w gałęziach przemysłu o znaczącym oddziaływaniu na środowisko,**
- **Wzrost świadomości konsumentów - rozpoznawalność logo EMAS, znaku normy PN-EN ISO 14001, Czystszej Produkcji, Odpowiedzialność i Troska przez 50% społeczeństwa,**
- **Rozwój EMAS w sektorze małych przedsiębiorstw oraz administracji publicznej szczebla lokalnego.**

3.3.3. Kierunki działań na lata 2007-2010

Spełnienie tych celów średniookresowych będzie wymagać kontynuacji działań z zakresu pomocy technicznej oraz wykreowania instrumentów zachęcających do rejestracji. Większy nacisk będzie położony na rozwój systemu EMAS z uwagi na fakt funkcjonowania unijnego rejestru organizacji. W dalszej perspektywie rozważone będzie wprowadzenie instrumentu „zielonych zamówień” jako preferowanego dla administracji publicznej (patrz rozdz.3.2.3) oraz systemu instrumentów finansowych umożliwiających obniżenie opłat za korzystanie ze środowiska, dla organizacji posiadających rejestrację w EMAS.

¹⁶ Ustawa z dnia 12 marca 2004 r. o krajowym systemie ek zarządzania i audytu (EMAS) (Dz. U. Nr 70, poz. 631, z późn. zm.)

Dla zapewnienia rozwoju SZŚ konieczne jest opracowanie perspektywicznego programu działań promocyjnych skierowanych szczególnie do sektora małych i średnich przedsiębiorstw oraz administracji samorządowej szczebla lokalnego.

Kierunki działań:

1. Stworzenie ogólnokrajowego Forum Zarządzania Środowiskowego zrzeszającego przedstawicieli funkcjonujących systemów (EMAS, ISO 14001, Czysta Produkcja, Odpowiedzialność i Troska).
2. Wypracowanie programu szkoleniowo-informacyjnego w zakresie systemu EMAS i jego realizacja począwszy od roku 2007, uruchomienie instrumentów (organizacyjnych, technicznych i finansowych) zachęcających organizacje do wdrażania EMAS.
3. Nawiązanie ścisłej współpracy z organami EMAS na forum ogólnoeuropejskim, stworzenie zaplecza technicznego i organizacyjnego do funkcjonowania EMAS.
4. Wykreowanie modelu współpracy WIOŚ z organizacjami posiadającymi rejestrację w systemie EMAS lub certyfikat PN-EN ISO 14001.
5. Wsparcie władz lokalnych poprzez opracowanie ramowego programu wdrożenia EMAS przez podmioty publiczne.
6. Opracowanie i realizacja programu promocji SZŚ, w tym akcji informacyjnych dla konsumentów.

3.4. Odpowiedzialność za szkody w środowisku

3.4.1 Stan wyjściowy

Ustawa - Prawo ochrony środowiska rozróżnia dwa rodzaje odpowiedzialności związanej z wystąpieniem szkody w środowisku lub groźby jej powstania – odpowiedzialność administracyjna związana z egzekwowaniem administracyjnych obowiązków ciążących na podmiotach korzystających ze środowiska oraz odpowiedzialność cywilnoprawna pozostająca w gestii sądów powszechnych.

Określenie odpowiedzialności administracyjnej następuje w drodze decyzji wydanej przez organ ochrony środowiska. Stwierdzenie naruszenia stanu środowiska lub groźby jego powstania pozostające w związku z eksploatacją instalacji wymusza na organach ochrony środowiska zastosowanie odpowiednich środków przewidzianych ustawą zmierzających do przywrócenia środowiska do stanu poprzedniego, wstrzymania eksploatacji instalacji, cofnięcia wydanego pozwolenia na eksploatację instalacji, zapłaty odpowiedniej kwoty pieniężnej w przypadku niewykonania obowiązku restytucji naturalnej i inne.

Odpowiedzialność cywilnoprawna ma inną specyfikę. Jej źródłem są przepisy dotyczące ochrony praw jednostkowych zaś funkcją – naprawa szkody w przypadku odpowiedzialności odszkodowawczej, bądź - zapobieżenie powstaniu szkody w przypadku odpowiedzialności prewencyjnej.

Chociaż polskie podejście do kwestii odpowiedzialności sprawcy za szkody w środowisku jest szersze od wspólnotowego, to w najbliższych latach politykę w tym zakresie kształtować będą przepisy UE zawarte w Dyrektywie 2004/35/EC¹⁷ w sprawie odpowiedzialności za zapobieganie i naprawę szkód w środowisku. W latach 2004 – 2005 podjęto szereg działań mających zapewnić efektywne wdrożenie systemu odpowiedzialności sprawcy za szkody w środowisku, zgodnego z systemem Wspólnotowym, podjęto prace nad projektem ustawy o zapobieganiu i naprawie szkód w środowisku.

¹⁷ Dyrektywa 2004/35/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 21 kwietnia 2004 r. w sprawie odpowiedzialności za środowisko w odniesieniu do zapobiegania i zaradzania szkodom wyrządzonym środowisku naturalnemu (Dz. U. UE L 143 z 30.04.2004r., str. 56, Dz. Urz. UE Polskie wydanie specjalne, rozdz. 15, t. 08, str. 357)

3.4.2. Cele średniookresowe do 2014r.

Podstawowym celem polityki ekologicznej w omawianym zakresie jest:

- **Stworzenie systemu zapewniającego, że koszty szkód w środowisku oraz koszty zapobiegania powstaniu tych szkód ponosić będą sprawcy.**

3.4.3. Kierunki działań na lata 2007-2010

Cel średniookresowy wymaga podjęcia intensywnych prac legislacyjnych, organizacyjnych oraz instytucjonalnych. Znaczna ich ilość powinna zostać wykonana do końca 2006r., zakłada się jednak, że część z nich będzie realizowana w kolejnym okresie programowania polityki ekologicznej.

Kierunki działań:

1. Zakończenie zmian w prawie niezbędnych dla pełnego transponowania przepisów Dyrektywy 2004/35/WE do ustawodawstwa krajowego.
2. Stworzenie procedury zapewniającej, że koszty działań naprawczych szkód w środowisku lub w przypadku zagrożenia wystąpienia takiej szkody działań prewencyjnych niedopuszczających do powstania takiej szkody ponosić będą sprawcy szkody i/lub zagrożenia szkodą.
3. Stworzenie bazy danych o szkodach w środowisku, wprowadzenie procedury wymuszającej na sprawcach szkody informowanie organu prowadzącego tę bazę o zaistniałej sytuacji.
4. Prowadzenie szkoleń na temat nowych procedur odpowiedzialności sprawcy za szkody w środowisku dla pracowników instytucji publicznych i podmiotów gospodarczych, potencjalnych sprawców szkód w środowisku.
5. Prowadzenie działań edukacyjnych oraz informujących na temat nowo wprowadzonych procedur.
6. Stworzenie systemu kontroli wywiązywania się sprawcy z obowiązków w zakresie naprawy szkód w środowisku lub zapobiegania powstaniu takiej szkody.
7. Wzmocnienie służb ochrony środowiska odpowiedzialnych za przeciwdziałanie szkodom w środowisku

3.5. Edukacja i udział społeczeństwa w działaniach na rzecz ochrony środowiska

3.5.1. Stan wyjściowy

Kierunki edukacji ekologicznej wyznacza w Polsce przyjęta w 1997 r. Narodowa Strategia Edukacji Ekologicznej „Przez edukację do zrównoważonego rozwoju”¹⁸. Wskazuje ona na konieczność włączania treści dotyczących ochrony środowiska do programów edukacji formalnej, a także wspieranie edukacji nieformalnej. Podjęto również działania zmierzające do wdrożenia w krajowym systemie edukacji ekologicznej wytycznych „Strategii edukacji dla zrównoważonego rozwoju” przyjętej w 2005r. przez kraje regionu EKG ONZ oraz ogłoszonego przez UNESCO Programu „Dekada Edukacji na temat Zrównoważonego Rozwoju 2005 – 2014”, którego celem jest propagowanie dorobku Szczytu Ziemi na Rzecz Zrównoważonego Rozwoju (Johannesburg 2002). Niezwykle istotnym elementem świadomości ekologicznej społeczeństwa jest kształtowanie zrównoważonych wzorców konsumpcji. Często bowiem degradacja środowiska jest skutkiem decyzji konsumenckich. Chociaż pod względem prawnym system ochrony konsumentów nie odbiega w naszym kraju od prawa obowiązującego w UE, to niezbędne jest prowadzenie działań edukacyjnych mających na celu wzrost znajomości praw konsumenckich oraz kształtujących właściwe, z punktu widzenia ochrony środowiska, wybory.

¹⁸ Ministerstwo Środowiska: Narodowa Strategia Edukacji Ekologicznej „Przez edukację do zrównoważonego rozwoju”, Warszawa 2001.

Prawo do informacji i udziału obywateli jest zasadą konstytucyjną, zapewnioną w art. 74 Konstytucji RP. Szczegółowe regulacje prawne w tym zakresie przyjęto na przełomie XX i XXI wieku. Polska podpisała także i jako jeden z pierwszych krajów ratyfikowała Konwencję o dostępie do informacji, udziale społeczeństwa w podejmowaniu decyzji oraz dostępie do sprawiedliwości w sprawach dotyczących środowiska, tzw. Konwencję z Aarhus¹⁹.

Ważnym elementem realizacji polityki ekologicznej jest współpraca instytucji publicznych z organizacjami pozarządowymi. Udział społeczeństwa, w tym organizacji pozarządowych w postępowaniu w sprawie ochrony środowiska został zagwarantowany w ustawie - Prawo ochrony środowiska. Ponadto zgodnie z ustawą - o Narodowym Planie Rozwoju²⁰ organizacje pozarządowe współdecydują o wyborze projektów do dofinansowania z funduszy Unii Europejskiej.

Jednak potencjał reprezentowany przez te organizacje nie jest w pełni dostrzegany i doceniany. Stąd ważne jest podejmowanie wspólnych działań i prac mających na celu wzmacnianie współpracy, zlecanie organizacjom wybranych zadań publicznych i wspieranie ich aktywności w realizacji celów polityki ekologicznej.

3.5.2. Cele średniookresowe do 2014r.

Celem polityki ekologicznej jest stałe podnoszenie poziomu świadomości ekologicznej społeczeństwa jako elementu wzmacniającego poziom akceptacji działań proekologicznych podejmowanych przez instytucje publiczne.

Priorytetem tej polityki jest także wspieranie aktywności pozarządowych organizacji ekologicznych jako naturalnego sojusznika wdrażania polityki ekologicznej oraz tworzenie szerokiej płaszczyzny współpracy z tymi organizacjami. Dlatego też średniookresowym celem polityki ekologicznej w omawianym zakresie jest:

- **Stale podnoszenie świadomości ekologicznej społeczeństwa, zagwarantowanie szerokiego dostępu do informacji o środowisku i jego ochronie,**
- **Zwiększenie liczby osób podejmujących świadome decyzje konsumenckie, uwzględniające konieczność ochrony zasobów przyrodniczych,**
- **Tworzenie płaszczyzny współpracy z pozarządowymi organizacjami ekologicznymi oraz wspieranie aktywności tych organizacji.**
-

3.5.3. Kierunki działań na lata 2007-2010

Warunkiem koniecznym do realizacji celów, zarówno w zakresie racjonalnego użytkowania zasobów naturalnych jak i poprawy jakości środowiska, jest dobrze zorganizowany system edukacji. Powinien on wspierać wdrażanie zrównoważonego i odpowiedzialnego modelu konsumpcji w Polsce.

Wspierana będzie aktywność pozarządowych organizacji ekologicznych prowadzących działalność edukacyjną, informacyjną lub konsultacyjną, mającą na celu promowanie ochrony środowiska. Należy także dążyć do rozszerzania współpracy pomiędzy instytucjami publicznymi a tymi organizacjami.

Kierunki działań:

1. Tworzenie wojewódzkich, powiatowych i gminnych programów edukacji dla zrównoważonego rozwoju.
2. Wspieranie projektów edukacji dla zrównoważonego rozwoju realizowanych przez różne podmioty.
3. Prowadzenie promocji postaw opartych na idei zrównoważonej i odpowiedzialnej konsumpcji.
4. Wdrożenie mechanizmów ułatwiających dostęp do informacji o środowisku i jego ochronie.
5. Wzmacnianie rozwiązań organizacyjnych, które wspierają działalność pozarządowych organizacji ekologicznych.

¹⁹ Konwencja o dostępie do informacji, udziale społeczeństwa w podejmowaniu decyzji oraz dostępie do sprawiedliwości w sprawach dotyczących środowiska (Dz. U. z 2003 r. Nr 78, poz. 706)

²⁰ Ustawa z dnia 20 kwietnia 2004r. o Narodowym Planie Rozwoju (Dz. U. Nr 116, poz. 1206, z późn. zm.)

6. Wspieranie wybranych projektów realizowanych przez pozarządowe organizacje ekologiczne.
7. Zapewnienie udziału przedstawicieli pozarządowych organizacji ekologicznych we wszystkich gremiach podejmujących decyzje dotyczące ochrony środowiska.
8. Organizowanie szkoleń dotyczących przepisów regulujących publiczny dostęp do informacji o środowisku, przeznaczonych dla przedstawicieli administracji publicznej, organizacji pozarządowych oraz przedsiębiorców.

3.6. Rozwój badań i postęp techniczny

3.6.1. Stan wyjściowy

Rozwiązywanie współczesnych problemów ochrony środowiska wymaga wysokiego poziomu wiedzy i stosowania nowoczesnych technologii. Dlatego w nadchodzących latach niezbędny będzie wzrost nakładów na finansowanie badań i wdrożeń, infrastruktury oraz usług informatycznych, a także zapewnienie wysokiego poziomu innowacyjności przemysłu, przykładowo poprzez rozwój wysoko zaawansowanych, konkurencyjnych technologii. Instrumentem ułatwiającym prowadzenie współczesnej polityki naukowej, naukowo-technicznej i innowacyjnej państwa, dostosowanej do europejskich i światowych standardów jest Krajowy Program Ramowy (KPR).

Problematykę strategicznych i bieżących zagadnień ochrony i kształtowania środowiska ujmuje obszar badawczy środowisko, będący jednym z kilku obszarów KPR, którego priorytetowymi kierunkami badań są, rozwój technologii środowiskowych, zarządzanie środowiskiem, różnorodność biologiczna i jej ochrona oraz optymalizacja wykorzystania zasobów przyrodniczych i pozostałe.

Dostosowywaniu Krajowego Programu Ramowego do zmieniających się warunków społeczno-gospodarczych i naukowych w kraju służy Narodowy Program *Foresight*, którego celem jest zwłaszcza wskazywanie przyszłych priorytetowych kierunków badań naukowych i rozwoju technologii oraz wykorzystanie wyników Programu dla rozwoju gospodarki kraju.

3.6.2. Cele średniookresowe do 2014r.

Nadrzędnym celem wszelkich działań podejmowanych w ramach polityki naukowej, naukowo-technicznej i innowacyjnej państwa jest:

- **Zwiększenie roli wiedzy i innowacyjności w procesie zrównoważonego rozwoju gospodarczego i społecznego kraju,**
- **Ułatwienie procesu wdrażania nowych technologii środowiskowych i ekoinnowacji w gospodarce.**

3.6.3. Kierunki działań na lata 2007-2010

Realizacja tego celu wymaga podjęcia szeregu przedsięwzięć, które w perspektywie najbliższych czterech lat można ująć w następujących kierunkach działań:

Kierunki działań:

1. Wzmocnienie roli nauki i badań w ochronie środowiska oraz wdrażanie nowych technologii środowiskowych, w tym inżynierii leśnej.
2. Podniesienie poziomu eko-innowacyjności przedsiębiorstw, w tym małych i średnich przedsiębiorstw.
3. Rozwój badań nad środowiskiem, prowadzących do zwiększenia racjonalności podejmowanych decyzji dotyczących ochrony i korzystania ze środowiska oraz jego zasobów.
4. Rozwój działań w zakresie monitoringu sieci Natura 2000 oraz wykorzystanie potencjału zasobów naturalnych do pochłaniania gazów cieplarnianych.

3.7. Aspekty ekologiczne w planowaniu oraz zagospodarowaniu przestrzennym

3.7.1. Stan wyjściowy

Planowanie przestrzenne zapewnia warunki utrzymania równowagi przyrodniczej w procesie organizacji przestrzeni dla potrzeb społeczności i prognozowania rozwoju gospodarczego. Kierunek ten jest zgodny z zasadniczymi celami polityki Unii Europejskiej zawartymi między innymi w dokumencie Europejskiej Perspektywy Rozwoju Przestrzennego²¹. Krajowe przepisy dotyczące konieczności przedstawiania zagadnień dotyczących ochrony środowiska w planie zagospodarowania przestrzennego zawarte są w ustawie o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym²², a także w ustawach ustanawiających samorządy poszczególnych szczebli i określających ich kompetencje, w tym w zakresie gospodarki przestrzennej tj. w ustawie o samorządzie wojewódzkim²³ i w ustawie o samorządzie gminnym²⁴.

W latach 2003 – 2006 zrealizowano część działań dotyczących rozwoju systemu planowania przestrzennego postulowanych przez politykę ekologiczną. Nadal jednak istnieje potrzeba wzmacniania roli planowania przestrzennego jako instrumentu ochrony środowiska. W dalszym ciągu znaczna powierzchnia kraju nie jest objęta przepisami miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, a wiele decyzji gospodarczych i lokalizacyjnych jest podejmowanych bez uwzględnienia długofalowych potrzeb zagospodarowania przestrzennego.

W 2006r. powstał Międzyresortowy Zespół do Spraw Koordynacji Zadań dotyczących Wprowadzenia Zmian w Systemie Planowania Przestrzennego. Celem jego działalności jest przede wszystkim koordynacja prac nad opracowaniem propozycji zmian legislacyjnych mających na celu wprowadzenie nowej formuły planowania przestrzennego. Efekty prac zespołu będą wyznaczały szczegółowe działania, które będą podejmowane w latach 2007 – 2010.

3.7.2. Cele średniookresowe do 2014r.

W perspektywie średniookresowej należy dążyć do przywrócenia właściwych relacji planowania przestrzennego i ochrony środowiska poprzez instytucjonalną integrację systemu zarządzania planowaniem przestrzennym. Dlatego celem średniookresowym jest:

- **Integracja problematyki środowiskowej i planowania przestrzennego wraz z konieczną odbudową struktur instytucjonalnych wspierających tę integrację,**
- **Integracja systemu monitoringu sieci Natura 2000 z systemem zarządzania gospodarką przestrzenną.**

3.7.3. Kierunki działań na lata 2007-2010

Zmiany systemu planowania przestrzennego wynikają z konieczności pełniejszego uwzględnienia w procesach planistycznych zagadnień ochrony środowiska. Nowy system powinien w pełniejszym stopniu niż dotychczas odnosić się do lokalizacji obiektów mogących znacząco oddziaływać na środowisko oraz planów ratowniczych wokół tych obiektów, wskazywać i uwzględniać obiekty objęte i przewidziane do objęcia różnymi formami ochrony przyrody oraz inne obszary o szczególnych walorach przyrodniczych.

²¹ ESPD, European Spatial Development Perspective - Towards Balanced and Sustainable Development of the Territory of the European Union, Potsdam May 1999, EC (ang. Europejska Perspektywa Rozwoju Przestrzennego. W kierunku zrównoważonego i trwałego rozwoju obszarów UE)

²² Ustawa z dnia 27 marca 2003r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (Dz.U. Nr 80, poz. 717 z późn. zm.)

²³ Ustawa z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie wojewódzkim (Dz.U. z 2001 r. Nr 142, poz. 1590, z późn. zm.)

²⁴ Ustawa z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz.U. z 2001 r. Nr 142, poz. 1591, z późn. zm.)

Nowe plany w większym niż dotychczas stopniu powinny uwzględniać działania na rzecz optymalizacji potrzeb transportowych, wykorzystywania odnawialnych źródeł energii czy zachowania proporcji pomiędzy obszarami zainwestowanymi i biologicznie czynnymi.

W najbliższych latach niezbędne jest także przeprowadzenie dyskusji nad możliwością przywrócenia zagadnień planowania przestrzennego do kompetencji organów ochrony środowiska.

Kierunki działań:

1. Odbudowa hierarchicznej struktury planowania przestrzennego: od szczebla krajowego, poprzez wojewódzki i powiatowy do gminnego.
2. Opracowanie i wdrożenie wytycznych metodycznych dotyczących pełnego uwzględniania w planach zagospodarowania przestrzennego wymagań ochrony środowiska oraz identyfikacji konfliktów środowiskowych i przestrzennych oraz sposobów zarządzania nimi.
3. Określenie zasad ustalania progów tzw. „chłonności” środowiskowej i „pojemności” przestrzennej wraz z systemem monitorowania zmian.
4. Opracowanie i wdrożenie wytycznych dotyczących wyznaczania korytarzy ekologicznych dla potrzeb opracowań ekofizjograficznych i opracowanie podstaw prawnych ich zagospodarowania zgodnie z wymogami ochrony różnorodności biologicznej.
5. Wprowadzenie analizy scenariuszowej zmian funkcji przestrzeni w relacji do zagrożeń środowiskowych.
6. Weryfikacja i uporządkowanie systemu zarządzania siecią Natura 2000.
7. Przeprowadzenie analizy możliwości powrotu zagadnień planowania przestrzennego do kompetencji organów ochrony środowiska.

3.8. Mechanizmy prawne, ekonomiczne i finansowe

3.8.1. Stan wyjściowy

W ostatnich latach XX wieku doszło w Polsce do dramatycznego spadku nakładów inwestycyjnych na ochronę środowiska. Dane za lata 2003 – 2005 wskazują, że w okresie tym wielkość strumienia finansowego przeznaczanego na działania proekologiczne wynosiła jedynie około 50% kwot, jakie zakładano w *Polityce ekologicznej państwa na lata 2003 – 2006 z uwzględnieniem perspektywy na lata 2007 - 2010*. Spowodowało to pogłębienie luki implementacyjnej i konieczność przeznaczenia większych nakładów na ochronę środowiska w kolejnych okresach programowania w latach 2007 – 2014 tak, aby zapewnić zarówno terminową realizację zobowiązań ujętych w Traktacie Akcesyjnym, jak i osiągnięcie krajowych celów polityki ekologicznej.

Dlatego istotne jest, że od 2004r. polskie samorządy, przedsiębiorstwa, instytucje publiczne i organizacje pozarządowe mogą otrzymywać wsparcie finansowe na realizację projektów ochrony środowiska z funduszy UE. Najważniejsze są tu środki Funduszu Spójności oraz Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego. Ich wykorzystanie powinno przyczynić się do zwiększenia nakładów przeznaczanych na projekty ekologiczne oraz ułatwienia montażu finansowego dla sfinansowania inwestycji proekologicznych, który opierał się głównie na funduszach ekologicznych i ich współpracy z Bankiem Ochrony Środowiska (BOŚ).

Współpraca ta polega na dopłatach ze środków funduszy ekologicznych do kredytów bankowych, w celu obniżenia stopy ich oprocentowania, uruchamianiu linii kredytowych, a także tworzeniu wspólnych konsorcjów finansowych dla sfinansowania bardziej kosztownych inwestycji proekologicznych.

3.8.2. Cele średniookresowe do 2014r.

Średniookresowym priorytetem polityki ekologicznej jest zapewnienie takiego systemu instrumentów prawnych, ekonomicznych i finansowych – który zapewni możliwość skutecznego, efektywnego i terminowego wdrażania celów tej polityki, zarówno krajowych, jak i wynikających z porozumień międzynarodowych. Cel ten można sformułować następująco:

- **Stworzenie skutecznego systemu prawnych, ekonomicznych i finansowych instrumentów polityki ekologicznej zapewniających efektywne i terminowe realizowanie jej celów.**

3.8.3. Kierunki działań na lata 2007-2010

W najbliższych latach podstawowym kierunkiem działań będzie efektywniejsze wykorzystanie istniejących instrumentów i poszukiwanie nowych, zapewniających terminową realizację celów polityki ekologicznej oraz umożliwiających zwiększenie strumienia finansowego przeznaczanego na te cele.

Modyfikowane i nowe instrumenty prawne i administracyjne powinny wzmacniać działanie narzędzi tworząc zachęty ekonomiczne działań proekologicznych, a ponadto w ramach określonych przepisami prawa zapewniać możliwość podejmowania decyzji w zakresie ochrony środowiska uwzględniając korzyści ekonomiczne. Należy rozważyć możliwość wprowadzenia w Polsce systemu zobowiązań dobrowolnych i innych narzędzi stymulujących podmioty gospodarcze do realizacji celów ekologicznych.

Podejmowane będą prace mające na celu usprawnienie systemu wspierania inwestycji ochrony środowiska ze środków funduszy europejskich, przykładowo będą likwidowane bariery utrudniające ich pozyskiwanie i wspierane rozwiązania pozwalające na efektywne ekonomicznie i środowiskowo wydawanie tych funduszy.

Kolejnym kierunkiem prac powinna być analiza systemu subwencji, przede wszystkim ukrytych, udzielanych ze źródeł publicznych różnym sektorom gospodarki pod kątem ich oddziaływania na środowisko. Likwidowane będą antyekologiczne subsydia powodujące nadmierną eksploatację zasobów przyrodniczych, dążyć się będzie do włączania, w cenę produktów i usług, kosztów zewnętrznych ich wytworzenia.

Niezbędne jest także zainicjowanie prac mających na celu dokonanie reformy systemu podatkowego tak, aby system ten wspierał postawy i działania pożądane z punktu widzenia ochrony środowiska. Jednocześnie jednak przeprowadzone zmiany nie powinny powodować wzrostu obciążenia podatkami obywateli i przedsiębiorstw lub zmniejszać wielkość wpływu podatków do budżetu państwa.

Kierunki działań:

1. Przeprowadzenie analiz mających na celu identyfikację nowych instrumentów polityki ekologicznej, które w obecnych warunkach charakteryzować się będą wysoką skutecznością środowiskową i efektywnością ekonomiczną oraz uwzględniać będą koszty zewnętrzne.
2. Doskonalenie systemu prowadzonych kontroli środowiskowych przy wykorzystaniu wdrażanych zasad samokontroli (automonitoringu) podmiotów gospodarczych.
3. Wprowadzanie do praktyki zarządzania ochroną środowiska tych instrumentów w odniesieniu do których analizy wykazały ich wysoką skuteczność i efektywność.
4. Zapewnienie wzrostu nakładów na ochronę środowiska do poziomu gwarantującego realizację zadań zapisanych w Traktacie Akcesyjnym oraz krajowych celów polityki ekologicznej.
5. Przeprowadzenie analizy doświadczeń z wdrażania funduszy unijnych w latach 2004 – 2006 dla zapewnienia efektywnego wykorzystania środków z tych funduszy w następnym okresie programowania 2007 – 2013.
6. Analiza możliwości wprowadzenia systemu negocjowania przez instytucje publiczne i podmioty gospodarcze zobowiązań dobrowolnych jako narzędzia sprzyjającego osiągnięciu celów ekologicznych.
7. Likwidacja subsydiów szkodliwych dla środowiska i powodujących nadmierną eksploatację zasobów przyrodniczych.
8. Prowadzenie analizy wprowadzanych zmian podatkowych pod kątem ich oddziaływania na stan środowiska oraz przygotowanie docelowego modelu tego systemu, który uwzględniać będzie konieczność zrównoważonego korzystania z zasobów naturalnych oraz zapewniać skuteczną ochronę różnorodności biologicznej, zwłaszcza na obszarach chronionych.

ROZDZIAŁ 4. OCHRONA DZIEDZICTWA PRZYRODNICZEGO

4.1. Ochrona przyrody i krajobrazu

4.1.1 Stan wyjściowy

Pomimo podejmowanych w ostatnich latach działań nie udało się wyeliminować szeregu zagrożeń dla stanu przyrody i różnorodności biologicznej. Najważniejsze z nich to: pomijanie wymagań ochrony przyrody w strategiach rozwoju poszczególnych sektorów gospodarki i planach rozwoju lokalnego, realizacja inwestycji (punktowych i liniowych) bez uwzględnienia potrzeb wynikających z ochrony siedlisk i zasobów przyrodniczych, brak właściwego egzekwowania przepisów ochrony przyrody, rozwój budownictwa mieszkaniowego i rekreacyjnego na obszarach o wysokich walorach przyrodniczych, wspieranie tych kierunków rozwoju rolnictwa, które negatywnie oddziałują na poziom różnorodności gatunkowej i krajobrazowej.

Ograniczenie oddziaływania tych czynników stanowić będzie największe wyzwanie polityki ekologicznej w nadchodzących latach. Polska aktywnie uczestniczyć będzie też w realizacji celów wspólnotowej strategii ochrony przyrody i różnorodności biologicznej²⁵.

Powierzchnia obszarów sieci Natura 2000, utworzonych na podstawie przepisów ochrony przyrody i aktów wykonawczych do niej, jest znacznie mniejsza niż średnia dla krajów unijnych, podczas gdy zasoby różnorodności biologicznej w Polsce są bardzo duże. Dlatego niezbędne jest uporządkowanie sieci Natura 2000 i prowadzenie inwentaryzacji mającej na celu uzupełnienie braków w wiedzy o rozmieszczeniu oraz zasobach gatunków i siedlisk przyrodniczych, będących podstawą wyznaczania obszarów Natura 2000.

W 2005r. został opracowany projekt wstępnego trzyletniego (2006-2008) monitoringu siedlisk przyrodniczych i gatunków oraz monitoringu ptaków, ze szczególnym uwzględnieniem obszarów sieci Natura 2000, który jest zgodny z wymaganiami prawa krajowego i prawa Unii Europejskiej. Na przełomie lat 2007/2008 powinny zostać podjęte prace mające na celu wyznaczenie zakresu prac monitoringowych na okres po 2009r.

4.1.2. Cele średniookresowe do 2014r.

Cel średniookresowy w zakresie ochrony różnorodności biologicznej i krajobrazowej nawiązuje do perspektywicznego celu II Polityki ekologicznej państwa - zapewnienia zachowania cennych przyrodniczo obszarów, dotychczas nie chronionych prawnie, poprzez objęcie ich różnymi formami ochrony przyrody oraz stworzenia na pozostałym obszarze kraju takich warunków i zasad prowadzenia działalności gospodarczej, w tym zasad ochrony gatunkowej roślin i zwierząt, aby możliwe było utrzymanie i odtwarzanie różnorodności biologicznej.

- **Zahamowanie strat różnorodności biologicznej na poziomie wewnątrzgatunkowym (genetycznym), gatunkowym i ponadgatunkowym (ekosystemów i krajobrazu).**

4.1.3. Kierunki działań na lata 2007-2010

Priorytetowym zadaniem będzie realizacja tzw. *celu 2010* (2010 target), czyli powstrzymanie procesu utraty różnorodności biologicznej²⁶. Służyć temu będzie współpraca w ramach sieci Natura 2000, wdrażanie systemu monitoringu przyrodniczego zgodnego z zaleceniami konwencji przyrodniczych

²⁵ Plan działań UE dotyczący bioróżnorodności w rolnictwie (EC-Biodiversity Action Plan for Agriculture (COM (2001) 162 final))

²⁶ Komunikat Komisji - Zatrzymanie procesu utraty różnorodności biologicznej do roku 2010 i w przyszłości - Utrzymanie usług ekosystemowych na rzecz dobrobytu człowieka (Communication from the Commission halting the loss of biodiversity by 2010 — and beyond sustaining ecosystem services for human well-being Brussels, 22.05.2006. (COM(2006) 216 final))

i wymogami prawa unijnego oraz działania na rzecz wzrostu świadomości społecznej na temat potrzeb ochrony przyrody i krajobrazu.

Ważnym kierunkiem działań będzie zintensyfikowanie prac na rzecz ochrony i zrównoważonego użytkowania zasobów przyrodniczych Morza Bałtyckiego, w tym utworzenie systemu morskich obszarów chronionych oraz podjęcie działań na rzecz wprowadzenia zintegrowanego systemu zarządzania obszarami morskimi i przybrzeżnymi.

Będzie to wymagało w większym niż obecnie stopniu uwzględnienia problematyki ochrony różnorodności biologicznej i krajobrazowej w planowaniu przestrzennym, przykładowo poprzez dostarczenie skutecznych narzędzi zapobiegających zabudowywaniu korytarzy ekologicznych i rozpraszaniu zabudowy (patrz rozdz. 3.7). Problematyka ochrony różnorodności biologicznej i krajobrazowej powinna być wprowadzona także do polityk i planów takich sektorów gospodarki, jak rolnictwo, turystyka, transport, energetyka i przemysł oraz gospodarka wodna. (rozdz. 3.1).

Bardzo ważne będzie prowadzenie działań mających na celu wzrost świadomości społecznej, gdyż ochrona bioróżnorodności nie będzie możliwa bez szerokiej akceptacji i udziału społeczeństwa (rozdz. 3.5).

Szczegółowe działania na rzecz różnorodności biologicznej określi opracowywany program działań do Krajowej Strategii ochrony i umiarkowanego użytkowania różnorodności biologicznej na lata 2007-2013. Ponadto na końcowym etapie jest przygotowywany projekt dokumentu pt. „Strategia ochrony obszarów wodno-błotnych w Polsce wraz z planem działań na lata 2006-2013”.

Kierunki działań:

1. Przegląd prawa w zakresie ochrony przyrody z punktu widzenia jego zgodności z prawem UE oraz skoordynowanie działalności w tej dziedzinie.
2. Pełna inwentaryzacja różnorodności biologicznej: uzupełnianie wiedzy o rozmieszczeniu i zasobach składników różnorodności biologicznej.
3. Utrzymanie różnorodności siedlisk przyrodniczych i siedlisk gatunków, w tym zapobieganie ich fragmentacji.
4. Utrzymanie różnorodności gatunków, w tym opracowanie programów ochrony dla gatunków zagrożonych wyginięciem gatunków roślin, zwierząt i grzybów.
5. Sporządzenie inwentaryzacji przyrodniczej obszarów Natura 2000.
6. Bieżąca ochrona obszarów i obiektów prawnie chronionych na terenach lądowych i morskich.
7. Dalsze prace nad wdrażaniem sieci Natura 2000, w tym opracowanie planów ochrony tych obszarów oraz wdrożenie systemu korytarzy ekologicznych je łączących.
8. Realizacja kompensacji przyrodniczych jako istotnego narzędzia wspomagającego rozwój społeczno-gospodarczy w obrębie obszarów oddziałujących na sieć Natura 2000.
9. Opracowanie i wdrożenie monitoringu stanu zachowania gatunków, obszarów ochrony ptaków i siedlisk przyrodniczych, zgodnego z wymaganiami krajowymi i międzynarodowymi.
10. Wzmacnianie znaczenia ochrony różnorodności biologicznej i krajobrazowej w planowaniu przestrzennym, w tym wzmacnianie roli opracowań ekofizjograficznych przy uzgadnianiu miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego.
11. Współpraca resortu środowiska z resortem rolnictwa przy opracowywaniu, wdrażaniu i promocji programów rolno-środowiskowych, leśno-środowiskowych i wodno-środowiskowych.
12. Renaturalizacja i poprawa stanu zachowania najcenniejszych, zniszczonych ekosystemów, zwłaszcza dolin rzecznych i siedlisk, w tym szczególnie obszarów wodno-błotnych i leśnych., rozwój systemów naturalnej retencji wód.
13. Wsparcie badań faunistycznych i florystycznych, doskonalenie systemu wymiany informacji o różnorodności biologicznej.
14. Planowanie i prowadzenie prac hydrotechnicznych w sposób uwzględniający potrzebę utrzymania naturalnego charakteru rzek i ich dolin.
15. Wprowadzenie instrumentów pozwalających na skuteczne przeciwdziałanie wprowadzaniu gatunków obcych, które mogą zagrażać integralności naturalnych ekosystemów i siedlisk i/lub stanowić zagrożenie dla gatunków rodzimych.
16. Prowadzenie szkoleń i edukacji (formalnej i nieformalnej) w zakresie ochrony przyrody, krajobrazu i różnorodności biologicznej.

17. Wspieranie ochrony różnorodności biologicznej ex situ, w tym działalności ogrodów botanicznych i zoologicznych oraz banków genów.
18. Opracowanie i wdrożenie systemu informatycznego usprawniającego ochronę zasobów oraz administrowanie parkami narodowymi i obszarami chronionymi.
19. Opracowanie i wdrożenie zestawu wskaźników dla oceny stanu i tendencji zmian różnorodności biologicznej (na szczeblu ekosystemu i krajobrazu).
20. Rozwój wskaźników różnorodności biologicznej.
21. Opracowanie systemu w zakresie udzielania koncesji na poszukiwanie i eksploatację kopalin na obszarach Natura 2000 i innych obszarach chronionych.
22. Szczegółowe kartowanie geologiczne obszarów infiltracji w głównych zbiornikach wód podziemnych, a także prowadzenie zalesień oraz ograniczeń rolno-przemysłowych na tych obszarach.
23. Współpraca międzynarodowa w zakresie ochrony i zrównoważonego użytkowania różnorodności biologicznej
24. Opracowanie Krajowej Strategii Ochrony Terenów Zieleni i Zadrzewień, ze szczególnym uwzględnieniem zadrzewień przydrożnych i śródpolnych.
25. Współpraca resortu rolnictwa, transportu, rozwoju regionalnego i morskiej z resortem środowiska w zakresie planowanych i prowadzonych prac inwestycyjnych oddziałujących na środowisko.
26. Podjęcie działań na rzecz wprowadzenia instrumentów mających na celu ochronę i planowanie krajobrazu.
27. Zidentyfikowanie krajobrazów i przeanalizowanie ich charakterystyk oraz przekształcających je sił i presji.

4.2. Ochrona i zrównoważony rozwój lasów

4.2.1. Stan wyjściowy

W ostatnich latach działania w zakresie gospodarki leśnej koncentrowały się na pracach legislacyjnych związanych z implementacją prawa Unii Europejskiej, realizacji przyjętych programów, współpracy międzynarodowej, wzmacniania znaczenia leśnictwa w rozwoju regionalnym i przyspieszeniu przekształceń zmierzających w kierunku stworzenia leśnictwa wielofunkcyjnego. We wrześniu 2004r. powołane zostało, w ramach wdrażania prawodawstwa UE, Biuro Nasiennictwa Leśnego, którego działalność skoncentrowała się przede wszystkim na założeniu Krajowego Rejestru Leśnego Materiału Podstawowego, prowadzeniu kontroli i szkoleń oraz współpracy z Komisją Europejską w tym zakresie. Ponadto Polska aktywnie współpracuje z Komisją Europejską i państwami członkowskimi w realizacji Ministerialnego Procesu Ochrony Lasów w Europie i od 2004r. jest jego koordynatorem. Systematycznie organizowane są seminaria i kursy doszkalające dla administracji Lasów Państwowych i pracowników parków narodowych. W Lasach Państwowych funkcjonuje ciągle doskonalony system informatyczny (SILP), który gromadzi dane o lasach i ich różnorodności biologicznej. Do 2006r. powołano 19 Leśnych Kompleksów Promocyjnych, w których wdrażane są w szerokim zakresie zasady trwałej i zrównoważonej gospodarki leśnej, godzącej funkcje ekologiczne i społeczne z funkcjami gospodarczymi, co zmierza do ciągłego doskonalenia metod użytkowania lasu w sposób gwarantujący zwiększenie różnorodności biologicznej.

Z powodzeniem realizowane są kolejne etapy zaktualizowanego w 2003r. „Krajowego programu zwiększania lesistości”, który zakłada wzrost lesistości kraju do 30% w 2020r. W 2004r. zostały zatwierdzone regionalne programy operacyjne polityki leśnej i przekazane do realizacji regionalnym dyrekcjom Lasów Państwowych, marszałkom województw i wojewodom. Na ukończeniu są prace nad Narodowym Programem Leśnym, który ma zapewnić realizację założeń Strategii Leśnej Unii Europejskiej i jest warunkiem wspierania przedsięwzięć w zakresie rozwoju leśnictwa przez UE. Realizowana jest współpraca z resortem rolnictwa w zakresie zalesiania gruntów rolnych.

4.2.2. Cele średniookresowe do 2014r.

W perspektywie średnioterminowej zakłada się dalsze wzmacnianie modelu racjonalnego użytkowania zasobów poprzez kształtowanie właściwej struktury lasów, gatunkowej i wiekowej, i ich wykorzystania gospodarczego w sposób i tempie zapewniającym trwałe zachowanie ich bogactwa biologicznego, wysokiej produktywności oraz potencjału regeneracyjnego. W związku z tym celem średniookresowym do 2014r. będzie:

- **Rozwijanie trwale zrównoważonej, wielofunkcyjnej gospodarki leśnej.**

4.2.3. Kierunki działań na lata 2007-2010

W latach 2007 – 2010 kontynuowana będzie realizacja „Krajowego programu zwiększania lesistości”. Zalesienia będą prowadzone zarówno przez instytucje publiczne jak i podmioty prywatne, w tym w ramach programów Wspólnej Polityki Rolnej uzyskujących wsparcie ze środków UE. Przy ustalaniu możliwości i kierunków zalesienia konieczne będzie w większym niż dotychczas stopniu uwzględnianie wymagań ochrony różnorodności siedliskowej i zapewnienie, że zalesienia nie zagrażą utrzymaniu ekstensywnego użytkowania łąk i pastwisk i utracie cennych pod względem przyrodniczych siedlisk i gatunków.

Niezbędne będzie wzmacnianie gospodarki leśnej ze względu na możliwość wykorzystania funkcji drzewostanów leśnych jako instrumentu ochrony klimatu.

W latach 2007-2011 realizowany będzie plan działań UE dotyczący gospodarki leśnej, który będzie ważnym instrumentem koordynacji polityki leśnej państw członkowskich. Plan zawiera listę kluczowych działań, które należy podjąć na poziomie Wspólnoty i krajowym.

Kierunki działań:

1. Zalesianie nowych terenów, z uwzględnieniem uwarunkowań przyrodniczo-krajobrazowych (łącznie w latach 2007-2010 zalesienie około 130 tys. ha, w tym około $\frac{3}{4}$ w sektorze prywatnym).
2. Zwiększenie ilości i powierzchni zadrzewień na terenach rolniczych oraz rozszerzenie zakresu leśnej rekultywacji terenów zdegradowanych.
3. Lokalizacja zalesień i zadrzewień zgodnie z planami zagospodarowania przestrzennego, w tym kształtowanie granicy polno-leśnej.
4. Tworzenie spójnych kompleksów leśnych szczególnie w obszarze korytarzy ekologicznych i wododziałów.
5. Zmiana struktury wiekowej i składu gatunkowego drzewostanów w celu dostosowania ich do charakteru siedliska i zwiększenia różnorodności genetycznej i biologicznej biocenoz leśnych.
6. Rozszerzenie renaturalizacji obszarów leśnych, w tym obszarów wodno-błotnych i obiektów cennych przyrodniczo, znajdujących się na terenach leśnych.
7. Restytucja i rehabilitacja ekosystemów leśnych, uszkodzonych w wyniku działania czynników abiotycznych i biotycznych.
8. Kontynuowanie przebudowy drzewostanów zniekształconych lub uszkodzonych w wyniku działalności człowieka.
9. Kontynuacja i rozwój monitoringu środowiska leśnego jako instrumentu wspomagającego przeciwdziałanie zagrożeniom ekosystemów leśnych.
10. Kontynuacja działań prowadzonych przez Lasy Państwowe na rzecz podnoszenia świadomości i wiedzy ekologicznej społeczeństwa w zakresie leśnictwa, przykładowo poprzez rozszerzenie procesu tworzenia izb przyrodniczo-leśnych, ścieżek dydaktycznych i pozostałych.
11. Prowadzenie doradztwa dla właścicieli gruntów korzystających ze wsparcia UE dla działań związanych z leśnictwem.
12. Rozwój współpracy międzysektorowej.
13. Integracja działań gospodarki leśnej z gospodarką wodną.

4.3. Ochrona powierzchni ziemi

4.3.1. Stan wyjściowy

Gleby w Polsce pełnią ważne funkcje ekologiczne, z tego około 60 % z nich jest użytkowanych rolniczo, a około 28,5% to gleby leśne. Stan czystości gleb rolnych i leśnych, pod względem zawartości zanieczyszczeń istotnych dla zdrowia człowieka i środowiska, jest bardzo dobry. Tym niemniej niezbędne jest podejmowanie aktywnych działań ochronnych aby stan ten nie uległ pogorszeniu.

Gleby zagrożone są zarówno przez procesy naturalne, jak i antropogeniczne. Naturalną degradację gleb powoduje przede wszystkim erozja, w mniejszym stopniu geologiczne ruchy masowe polegające na osuwaniu i obrywaniu oraz podtopienia. Czynnikiem antropogenicznym są przede wszystkim zmiana przeznaczenia gruntów na cele nierolne i nieleśne, zmiana reliefu w wyniku prac infrastrukturalnych, zakwaszenie i zasolenie, zmniejszanie się zawartości substancji organicznej, niekorzystne zmiany w składzie mikroflory i mikrofauny czy zanieczyszczenie gleb w wyniku niewłaściwego stosowania nawozów i chemicznych środków ochrony roślin lub oddziaływania przemysłu.

W latach 2000 – 2005 o 28% zmniejszył się udział powierzchni gruntów zdewastowanych i zdegradowanych w całkowitej powierzchni Polski. W 2004r. powierzchnia gruntów zdegradowanych i zdewastowanych wymagających rekultywacji wynosiła 675,5 km², rekultywacji poddano 23,4 km² z nich²⁷.

Mając na uwadze jak najszybsze rozwiązanie problemów środowiskowych związanych z zanieczyszczeniem i skażeniem przemysłowym gleb w przeszłości, w 2004r. Rada Ministrów przyjęła „Program rządowy dla terenów poprzemysłowych”. Jego celem jest stworzenie i wykreowanie mechanizmów sprzyjających zagospodarowaniu terenów poprzemysłowych zgodnie z zasadą zrównoważonego rozwoju. Działania w tym zakresie, podjęte w latach 2003 – 2006 będą realizowane także w nadchodzących latach.

4.3.2. Cele średniookresowe do 2014r.

Celami średniookresowymi do 2014r. są:

- **Ograniczenie negatywnego oddziaływania procesów gospodarczych na środowisko glebowe,**
- **Wzrost powierzchni terenów przekazywanych do rekultywacji.**

4.3.3. Kierunki działań na lata 2007-2010

Ochrona powierzchni ziemi i jej racjonalne użytkowanie jest jednym z ważnych priorytetów polityki ekologicznej państwa. Dlatego konieczne jest przygotowanie spójnej strategii ochrony tego elementu środowiska.

W latach 2007 – 2010 działania w zakresie ochrony gleb podejmowane będą w dwóch kierunkach. Po pierwsze wspierane będą prace mające na celu niedopuszczenie do degradacji powierzchni ziemi przez wspieranie dobrych praktyk rolniczych oraz restrykcyjne przestrzeganie wymagań ochrony gleb w działalności gospodarczej, przede wszystkim w sektorach przemysłu, budownictwa i transportu. Drugim kierunkiem działań będzie rekultywacja i przywracanie funkcji przyrodniczej terenom i gruntom zdegradowanym.

²⁷ Ochrona środowiska 2005. GUS. Warszawa. s. 113

Kierunki działań:

1. Opracowanie krajowej strategii ochrony gleb.
2. Ustalenie zasad i procedur ograniczających nadmierną eksploatację gleb oraz określających niezbędne środki zaradcze.
3. Promocja stosowania dobrych praktyk rolniczych jako instrumentu ochrony gleb, upowszechnianie kierunków produkcji rolnej zapewniających zrównoważone ich wykorzystanie (rolnictwo ekologiczne, programy rolno – środowiskowe).
4. Waloryzacja terenów pod względem ich przydatności do produkcji zdrowej żywności oraz promocja takiej produkcji.
5. Doskonalenie technologii przemysłowych pod kątem minimalizacji negatywnego wpływu na stan środowiska, w tym środowiska glebowego, wprowadzanie zasad właściwego korzystania z powierzchni ziemi w działalności gospodarczej.
6. Sukcesywny rozwój systemu monitoringu gleb, w tym przykładowo w zakresie rejestracji zmian wynikających z rodzaju i intensywności eksploatacji oraz oddziaływania różnych, negatywnych czynników (erozja, inwestycje, przemysł, emisje, odpady, ścieki i inne), dostosowywanie sieci punktów pomiarowych do struktury zagospodarowania i użytkowania gruntów.
7. Rozwój systemu identyfikacji terenów zdegradowanych.
8. Prowadzenie bieżącej rekultywacji i zagospodarowania gruntów zdegradowanych, priorytetowe traktowanie tych prac na obszarach największego zagrożenia dla bezpieczeństwa ludzi i środowiska oraz tam gdzie zagospodarowanie terenu jest szczególnie ważnym elementem polityki lokalnej i regionalnej.
9. Rozwój systemu monitoringu ruchów masowych ziemi w celu zminimalizowania ich negatywnego wpływu na obszarach największego zagrożenia dla bezpieczeństwa ludzi, infrastruktury technicznej i środowiska oraz na terenach szczególnie ważnych dla rozwoju lokalnego i regionalnego.
10. Wykorzystanie i wspieranie finansowe inicjatyw społecznych w celu rekultywacji terenów poprzemysłowych na cele rekreacyjno-sportowe w szczególności na obszarach o słabo rozwiniętej infrastrukturze tego typu.

4.4. Ochrona zasobów kopalin i wód podziemnych

4.4.1. Stan wyjściowy

Ochronę zasobów kopalin i wód podziemnych od strony organizacyjno-prawnej zapewniają przepisy m.in. ustaw: - Prawo geologiczne i górnicze, - Prawo ochrony środowiska, - Prawo wodne, o zagospodarowaniu przestrzennym. Wprowadzone w ostatnich latach nowelizacje tych ustaw, doskonałą warunki racjonalnego gospodarowania i ochrony przed degradacją zarówno zasobów surowców mineralnych, jak i wód podziemnych. Zasady i kierunki ochrony wód podziemnych wyznacza „Strategia Gospodarki Wodnej”²⁸, której celem jest uzyskanie, zgodnie z wymaganiami Ramowej Dyrektywy Wodnej, dobrego stanu chemicznego i mikrobiologicznego oraz ilościowego wód podziemnych (patrz też rozdz. 6.2).

Najważniejszymi instrumentami ochrony zasobów kopalin i wód podziemnych jest wymóg uzyskania decyzji o środowiskowych uwarunkowaniach realizacji przedsięwzięcia po przeprowadzeniu postępowania w sprawie oceny oddziaływania na środowisko, a także system koncesji udzielanych na podstawie ustawy - Prawo geologiczne i górnicze na poszukiwanie i rozpoznawanie złóż kopalin oraz ich wydobywanie. System koncesji w dalszym ciągu stanowić będzie podstawę ochrony zasobów kopalin i wód podziemnych.

²⁸ Ministerstwo Środowiska: Strategia Gospodarki Wodnej, Warszawa 2005. Dokument przyjęty przez Radę Ministrów 13.09.2005

4.4.2. Cele średniookresowe do 2014r.

Podstawowym celem w dziedzinie ochrony zasobów kopalin i wód podziemnych jest zmniejszenie oraz racjonalizacja bieżącego zapotrzebowania na kopalinę i wodę, a także zwiększenie skuteczności ochrony istniejących zasobów kopalin i wód podziemnych, przed ich ilościową i jakościową degradacją. Celami średniookresowymi do 2014r. są:

- **Doskonalenie prawodawstwa dotyczącego ochrony zasobów kopalin i wód podziemnych oraz zharmonizowanie przepisów z tego zakresu,**
- **Poszukiwanie i wykorzystywanie substytutów zasobów nieodnawialnych,**
- **Ograniczenie presji wywieranej na środowisko podczas prowadzenia prac geologicznych, a także w trakcie eksploatacji złóż kopalin,**
- **Optymalizacja wykorzystania i zrównoważone użytkowanie zasobów kopalin i wód podziemnych,**
- **Ochrona głównych zbiorników wód podziemnych, które stanowią główne/strategiczne źródło zaopatrzenia ludności w wodę,**
- **Usprawnienie funkcjonowania administracji geologicznej w celu lepszej ochrony kopalin i wód podziemnych,**
- **Eliminacja nielegalnej eksploatacji kopalin.**

4.4.3. Kierunki działań na lata 2007-2010

W latach 2007-2010 kontynuowane będą prace nad dalszym rozpoznaniem budowy geologicznej kraju oraz nad poszukiwaniem sposobów uzyskiwania substytutów kopalin oraz możliwością wprowadzania technologii ograniczających zużycie zasobów naturalnych na jednostkę produkcji.

Wzmacniany będzie system wymagań ochrony środowiska przy poszukiwaniu, udostępnianiu i eksploatacji zasobów kopalin, ze szczególnym uwzględnieniem instrumentu oceny oddziaływania na środowisko.

Doskonalony będzie system ochrony złóż kopalin oraz zasobów wód podziemnych, a także wspierane będzie wprowadzanie rozwiązań organizacyjnych, prawnych i technologicznych, pozwalających na ich zrównoważone wykorzystanie.

Zagrożenia dla złóż kopalin i wód podziemnych wynikają z takiego gospodarowania powierzchnią ziemi, w szczególności jej zabudową, które w przyszłości może utrudnić dostęp do rozpoznanych i zinwentaryzowanych zasobów kopalin, a także wpływać na pogorszenie jakości cennych zasobów wód podziemnych. Dodatkowym zagrożeniem jest też nielegalna eksploatacja zasobów surowców mineralnych, z pominięciem systemu koncesji, a tym samym, bez ponoszenia niezbędnych nakładów na ochronę środowiska, na kompleksowe i racjonalne wykorzystanie zasobów kopalin i wód podziemnych, a po zakończeniu eksploatacji, na wykonanie prac rekultywacyjnych.

Dlatego też działania w tym zakresie powinny koncentrować się na wzmocnieniu i usprawnieniu egzekucji przepisów prawa, a w szczególności na znacznie lepszym niż dotychczas wykorzystaniu instrumentów planowania przestrzennego oraz lokalizacji i oceny skutków nowych inwestycji, uwzględniając dla potrzeb ochrony zasobów kopalin i wód podziemnych wymogi zrównoważonego rozwoju regionów.

Zadania we wszystkich tych kierunkach będą realizowane z uwzględnieniem preferencji dla działań wykorzystujących narzędzia ekonomiczne i rynkowe (opłaty koncesyjne, i eksploatacyjne, publiczne przetargi i subsydia oraz wynagrodzenia za ustanowienie użytkowania górniczego).

Głównym celem działań zmierzających do poznania i racjonalnego korzystania z zasobów kopalin i wód podziemnych, w tym do ich ochrony, będzie dalsze rozpoznanie złóż kopalin strategicznych Polski, tworzenie bazy zasobowej i ustalenie obszarów perspektywicznych, jak również traktowanie zasobów kopalin i wód podziemnych jako dobra narodowego.

Kierunki działań:

1. Wspieranie badań mających na celu poszukiwanie i stosowanie substytutów kopalin oraz badań nad stosowaniem surowców z odpadów, spełniających kryteria efektywności ekologicznej i ekonomicznej.
2. Wprowadzenie wskaźników zużycia surowców mineralnych na jednostkę produkcji lub PKB, które w perspektywie nie powinny być wyższe niż średnie w państwach członkowskich OECD.
3. Stosowanie mechanizmów wymuszających zmniejszenie zużycia wody (nowe technologie, system kontroli, pozwolenia zintegrowane) przede wszystkim w najbardziej wodochłonnych dziedzinach produkcji.
4. Racjonalne korzystanie z zasobów wód podziemnych zapewniające równowagę pomiędzy poborem i zasilaniem, ograniczanie zużycia wód podziemnych do celów innych niż socjalno-bytowe.
5. Dalsze rozpoznanie budowy geologicznej w celu uaktualnienia bazy zasobowej kraju, w tym obejmujące poszukiwanie, rozpoznawanie i dokumentowanie złóż kopalin, w tym surowców energetycznych, surowców metalicznych, surowców chemicznych, surowców skalnych.
6. Dokumentowanie zasobów dyspozycyjnych wód leczniczych i termalnych, racjonalna gospodarka i ochrona tych wód przed ich nadmierną eksploatacją.
7. Kontynuowanie prac geologicznych dotyczących dokumentowania zasobów dyspozycyjnych jednostek bilansowych do sporządzenia planów gospodarki wodami w dorzeczach.
8. Dokumentowanie zasobów wydzielonych jednolitych części wód podziemnych (JCWP_d) dla oceny stanu ilościowego oraz relacji pomiędzy ich zasobami a poborem oraz ustalenia dostępnych zasobów i przepływów w obszarach transgranicznych.
9. Wspieranie prac geologicznych zmierzających do wyznaczenia perspektywicznych obszarów i struktur do budowy podziemnych magazynów gazu i paliw płynnych oraz wykorzystania wyrobisk pokopalnianych do podziemnego składowania odpadów.

4.5. Biotechnologie i organizmy genetycznie zmodyfikowane

4.5.1. Stan wyjściowy

Od końca lat dziewięćdziesiątych XX wieku tworzony jest krajowy system bezpieczeństwa biologicznego. W chwili obecnej jest on oparty na normach i standardach obowiązujących w UE. Jego głównym celem jest kontrola tworzenia i wykorzystania organizmów genetycznie modyfikowanych (GMO) w ramach zamkniętego użycia, ich zamierzonego uwalniania do środowiska w celach eksperymentalnych oraz wprowadzanie do obrotu.

W 2003r. Polska ratyfikowała Protokół Kartageński²⁹ o bezpieczeństwie biologicznym, określający zasady i procedury dotyczące bezpiecznego przemieszczania, przetrzymywania i wykorzystania żywych zmodyfikowanych organizmów w obrocie międzynarodowym.

W 2005r. opracowano projekt „Krajowej strategii bezpieczeństwa biologicznego w Polsce”, który zawiera wytyczne działań niezbędnych dla zapewnienia ochrony środowiska naturalnego przed niekontrolowanym wykorzystaniem organizmów zmodyfikowanych genetycznie. Dla podniesienia poziomu bezpieczeństwa biologicznego Polski w ostatnich latach przeprowadzono szkolenia dla pracowników instytucji publicznych, opracowano system informatyczny pozwalający na szybki przepływ informacji o GMO, zmodernizowano bazę danych GMO w Ministerstwie Środowiska, wydano materiały szkoleniowe oraz instrukcje dla hodowców oraz pracowników służb kontrolnych (inspekcje: sanitarna, ochrony roślin i nasiennictwa, weterynaryjna, pracy).

W 2006r. przyjęto Ramowe Stanowisko Rządu RP dotyczące Organizmów Genetycznie Zmodyfikowanych. Jest to dokument wyznaczający kierunek działań dotyczących GMO, na podstawie którego będzie realizowana w Polsce polityka w tym zakresie.

²⁹ Protokół Kartageński o bezpieczeństwie biologicznym do Konwencji o różnorodności biologicznej sporządzony 29 kwietnia 2000r. w Montrealu (Dz. U. z 2004r. Nr 216, poz. 2201)

Wobec braku jednoznacznych wyników badań, wskazujących, że wprowadzenie do środowiska genetycznie zmodyfikowanych organizmów nie spowoduje strat w różnorodności biologicznej, Polska będzie się opowiadać zdecydowanie przeciwko innym formom wykorzystania GMO. Dotyczy to eksperymentów polowych polegających na zamierzonym uwolnieniu do środowiska, wprowadzenia do obrotu GMO oraz prowadzenia upraw genetycznie zmodyfikowanych roślin.

4.5.2. Cele średniookresowe do 2014r.

Celem średniookresowym do 2014r. jest:

- **Zapewnienie bezpieczeństwa biologicznego kraju**

4.5.3. Kierunki działań na lata 2007-2010

W latach 2007 – 2010 podstawowe działania w omawianym zakresie dotyczyć będą wzmocnienia istniejącego systemu nadzoru, nad tworzeniem i wykorzystaniem GMO. Nawiązana będzie współpraca z wszystkimi instytucjami, których działalność związana jest z GMO, w tym przede wszystkim z resortem rolnictwa w zakresie wykorzystania biotechnologii w produkcji rolniczej. Prowadzone będą działania edukacyjne mające na celu podniesienie poziomu wiedzy na temat bezpieczeństwa biologicznego i GMO.

Kierunki działań:

1. Doskonalenie przepisów prawa polskiego oraz aktywne uczestniczenie w tworzeniu prawa UE.
2. Zakończenie prac legislacyjnych dotyczących nowej ustawy - Prawo o organizmach genetycznie zmodyfikowanych, która ma celu zapewnienie transpozycji przepisów prawa Unii Europejskiej w obszarze działań dotyczących GMO jak też wdrożenia konkluzji Ramowego Stanowiska Polski dotyczącego organizmów genetycznie zmodyfikowanych, przyjętego przez Radę Ministrów w dniu 7 marca 2006r.
3. Przygotowanie aktów wykonawczych do ustawy, o której mowa w pkt. 2.
4. Monitorowanie działań związanych z użytkowaniem organizmów genetycznie zmodyfikowanych, szczególnie w kontekście ich wpływu na zachowanie bezpieczeństwa biologicznego.
5. Doskonalenie systemu kontrolnego, w tym szkolenie pracowników służb kontrolnych.
6. Wspieranie badań naukowych w zakresie wpływu GMO na różnorodność biologiczną.
7. Edukacja ludności w sprawie bezpieczeństwa biologicznego, w tym prowadzenie neutralnej kampanii informacyjnej w zakresie inżynierii genetycznej ze szczególnym uwzględnieniem GMO.

ROZDZIAŁ 5. ZRÓWNOWAŻONE WYKORZYSTANIE MATERIAŁÓW, WODY I ENERGII

5.1. Materiałochłonność, wodochłonność, energochłonność i odpadowość produkcji

5.1.1. Stan wyjściowy

W ostatnich latach wzrosła w Polsce efektywność wykorzystania energii. Było to możliwe dzięki wielu inwestycjom w przemyśle, transporcie i gospodarce komunalnej. Pomimo tych pozytywnych zmian nadal zużycie energii na jednostkę PKB jest w Polsce znacząco wyższe niż średnia w UE. Wskazuje to na potrzebę kontynuacji prac w tym zakresie.

Pomimo szybkiego wzrostu gospodarczego nie zwiększa się pobór wody na potrzeby gospodarki narodowej. Jest to możliwe zarówno dzięki wdrażaniu wodooszczędnych technologii przez podmioty gospodarcze, jak również w wyniku realizacji celów polityki ekologicznej państwa, przykładowo kontroli przedsiębiorstw wykorzystujących wodę. Dalsze ograniczenie zużycia wody wymagać będzie wprowadzenia nowych instrumentów, przykładowo normatywów zużycia wody na jednostkę produktu.

Również ilość wytwarzanych odpadów przemysłowych od kilku lat utrzymuje się na podobnym poziomie, nie zmienia się również udział poszczególnych sektorów w produkcji odpadów. Wskazuje to na konieczność dalszych prac mających na celu ograniczenie powstawania odpadów u źródła.

Działania w omawianym zakresie powinny służyć realizacji wynikającej z polityki ekologicznej UE³⁰ zasady decouplingu – zapewnienia, że osiągnięcie szybkiego rozwoju społeczno – gospodarczego nie będzie wymagało wzrostu zużycia zasobów naturalnych i wzrostu emisji zanieczyszczeń do środowiska.

5.1.2. Cele średniookresowe do 2014r.

Celami średniookresowymi do 2014r. są:

- **Wdrożenie zasady decouplingu – rozdzielenia zależności oddziaływania rozwoju gospodarczego na środowisko,**
- **Wzrost efektywności wykorzystania surowców, w tym zasobów wodnych w gospodarce,**
- **Zwiększenie efektywności energetycznej gospodarki, zaoszczędzenie 9% energii finalnej w ciągu 9 lat, do roku 2017,**
- **Zapobieganie i ograniczanie powstawania odpadów u źródła, a także zmniejszenie ich negatywnego oddziaływania na środowisko.**

5.1.3. Kierunki działań na lata 2007-2010

W latach 2007 - 2010 nadal będą wspierane, podejmowane przez podmioty gospodarcze, działania zmierzające do ograniczenia zużycia materiałów, wody i energii na jednostkę produktu oraz programy naprawcze dostosowujące technologie do najlepszych dostępnych technik. Działania w tym zakresie będą realizowane w taki sposób, aby nie pogorszyć dostępności do poszczególnych zasobów dla ludności i nie ograniczać możliwości rozwoju gospodarczego.

³⁰ Komisja Wspólnot Europejskich: Strategia tematyczna w sprawie zrównoważonego rozwoju wykorzystania zasobów naturalnych, Bruksela 21.12.2005. COM(2005) 670 final

Realizowane będą w dalszym ciągu prace mające na celu ograniczanie powstawania odpadów przemysłowych u źródła oraz zmniejszanie uciążliwości wytworzonych odpadów dla środowiska (patrz też rozdz.6.4.).

Kierunki działań:

1. Rozpoczęcie prac nad opracowaniem normatywów zużycia surowców (w tym wody) i energii na jednostkę produktu w poszczególnych sektorach.
2. Kontynuacja prac nad opracowaniem nowych instrumentów polityki ekologicznej wspierających ograniczenie zużycia materiałów, wody i energii w procesach produkcyjnych.
3. Wspieranie działań zmierzających do ograniczenia zużycia materiałów, wody i energii na jednostkę produktu podejmowanych zarówno przez podmioty gospodarcze jak i instytucje publiczne.
4. Wspieranie stosowania zamkniętych obiegów wody w przedsiębiorstwach.
5. Wspieranie działań zmierzających do zmniejszenia zużycia wody i podniesienia efektywności wykorzystania energii w gospodarce komunalnej.

5.2. Wykorzystanie energii ze źródeł odnawialnych

5.2.1. Stan wyjściowy

Rozwój energetyki opartej na wykorzystaniu odnawialnych źródeł energii (OZE) stanowi jeden z priorytetów krajowej polityki energetycznej³¹. Podstawowym celem polityki w tym zakresie jest zwiększenie udziału energii ze źródeł odnawialnych w bilansie paliwowo-energetycznym kraju do 7,5% w 2010r. i do 14% w 2020r.³² w strukturze zużycia nośników pierwotnych (w 2004 r. udział ten wyniósł 3,6 %³³, a w 2005 r., zgodnie z danymi Agencji Rynku Energii S.A.- ok. 5 %. Polska powinna także osiągnąć cele wspólnotowe wyznaczone przez Dyrektywę 2003/30/WE³⁴ w sprawie wspierania użycia w transporcie biopaliw - zapewnienie ich udziału w odniesieniu do paliw używanych w transporcie na poziomie 5,75%, oraz Dyrektywę 2001/77/WE³⁵ w sprawie wspierania produkcji na rynku wewnętrznym energii elektrycznej ze źródeł odnawialnych - zapewnienie, że udział energii z tych źródeł w wytwarzaniu energii elektrycznej wyniesie w 2010r. 7,5%. Cele są także priorytetami krajowej polityki energetycznej.

W ostatnich latach wprowadzono instrumenty wspierające rozwój źródeł odnawialnych, w tym subwencje do kosztów inwestycyjnych, przepisy regulujące dostęp do sieci energetycznej i obowiązek zakupu przez dystrybutorów energii wyprodukowanej w oparciu o źródła odnawialne, obrót prawami majątkowymi wynikającymi ze świadectw pochodzenia energii elektrycznej, zwolnienie z akcyzy energii elektrycznej pozyskiwanej z OZE, dopłaty do upraw energetycznych: wierzby i róży. Zakłada się, że system wsparcia dla OZE będzie utrzymany także w następnych latach, przy istotnym udziale Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej oraz wojewódzkich funduszy ochrony środowiska i gospodarki wodnej.

³¹ Polityka energetyczna Polski do 2025r. Dokument przyjęty przez Radę Ministrów w dn. 04.01.2005r.

³² Strategia rozwoju energetyki odnawialnej. Dokument przyjęty przez Sejm RP 23.08.2001 r.

³³ Ochrona środowiska 2005. GUS. Warszawa s. 209. Uwzględniono wykorzystanie drewna i torfu, nie uwzględniono biogazu oraz źródeł pozasieciowych.

³⁴ Dyrektywa 2003/30/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 8 maja 2003r. w sprawie wspierania użycia w transporcie biopaliw lub innych paliw odnawialnych (Dz. Urz. UE L 123 z 17.05.2003r., str. 42; Dz. Urz. UE Polskie wydanie specjalne, rozdz. 13, t. 31, str. 188)

³⁵ Dyrektywa 2001/77/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 27 września 2001r. w sprawie wspierania produkcji na rynku wewnętrznym energii elektrycznej ze źródeł odnawialnych (Dz. Urz. WE L 283 z 27.10.2001r., str. 33; Dz. Urz. UE Polskie wydanie specjalne, rozdz. 12, t. 02, str. 121)

5.2.2. Cel średniookresowy do 2014r.

Celami średniookresowymi do 2014r. są:

- **Wspieranie budowy nowych odnawialnych źródeł energii, tak by udział energii z OZE w zużyciu energii pierwotnej oraz w krajowym zużyciu energii elektrycznej brutto osiągnął w roku 2010. co najmniej 7,5% oraz utrzymanie tego udziału na poziomie nie niższym w latach 2011-2014, przy przewidywanym wzroście konsumpcji energii elektrycznej w Polsce,**
- **Dalsze zwiększenie udziału biopaliw w odniesieniu do paliw używanych w transporcie.**

5.2.3. Kierunki działań na lata 2007-2010

Prowadzone będą prace mające na celu zapewnienie osiągnięcia w 2010 r. 7,5% udziału energii elektrycznej wytwarzanej w OZE w łącznym zużyciu energii elektrycznej brutto i 5,75% udziału biokomponentów (liczonego wg wartości opałowej) w rynku paliw transportowych, co w konsekwencji prowadzić będzie do wypełnienia celu i uzyskania 7,5% udziału energii, pochodzącej ze źródeł odnawialnych w bilansie energii pierwotnej. Nie przewiduje się różnicowania wsparcia dla poszczególnych źródeł, jednakowo ważne jest wykorzystywanie różnorodnych technologii OZE dla produkcji energii elektrycznej i ciepła jak również biopaliw. Podstawowym kryterium wsparcia będzie zapewnienie realizacji inwestycji zgodnie z wymaganiami ochrony środowiska.

Istotne znaczenie dla rozwoju odnawialnych źródeł energii będzie miało wsparcie z funduszy europejskich, zarówno w ramach Programu Operacyjnego „Infrastruktura i Środowisko” jak i programów regionalnych.

Kierunki działań:

1. Wspieranie budowy nowych instalacji OZE, tak by udział energii z tych źródeł w strukturze zużycia nośników pierwotnych oraz produkcji energii elektrycznej osiągnął w 2010r. poziom co najmniej 7,5%.
2. Wspieranie budowy nowych instalacji zapewniających, że udział biokomponentów w rynku paliw ciekłych w 2010r. wyniesie 5,75%, ze szczególnym uwzględnieniem biopaliw ciekłych.
3. Współpraca z partnerami społecznymi i gospodarczymi dla zapewnienia stabilnych podstaw prawnych i organizacyjnych rozwoju OZE.
4. Identyfikacja barier utrudniających rozwój OZE i podjęcie działań mających na celu ich likwidację.
5. Stworzenie systemu pozyskiwania informacji o wytwarzaniu ze źródeł odnawialnych energii innej niż elektryczna.
6. Prowadzenie działań edukacyjnych oraz popularyzujących OZE.
7. Określenie potrzeb w zakresie prac naukowo-badawczych w obszarze OZE.
8. Wspieranie i aktywizacja samorządów lokalnych w kierunku wykorzystania lokalnych zasobów OZE.
9. Rozwój energetycznego wykorzystania biomasy i biogazu, energetyki wodnej, geotermalnej, słonecznej i wiatrowej..

5.3. Kształtowanie zasobów wodnych oraz ochrona przed powodzią i skutkami suszy

5.3.1. Stan wyjściowy

Polska od kilku lat wprowadza nowy system zarządzania zasobami wodnymi. Ma on na celu zmianę podejścia do gospodarowania wodami i stworzenie systemu uwzględniającego integrację działań w sferze gospodarki wodnej z takimi dziedzinami jak rolnictwo, leśnictwo, ochrona przyrody, planowanie przestrzenne, energetyka, transport, przemysł, gospodarka komunalna oraz zaangażowanie społeczeństwa. Rozwijanie współpracy pomiędzy wszystkim stronami zaangażowanymi w problematykę gospodarki wodnej będzie stanowiło w nadchodzących latach podstawę polityki w tym zakresie.

Wydatki na gospodarkę wodną, w tym na ochronę przed powodzią, są dalece niewystarczające i mają tendencję spadkową. Około 50% budowli hydrotechnicznych stale piętrzących wodę przekroczyło 50 lat, a niewystarczające nakłady na ich utrzymanie powodują ich dekapitalizację, stwarzając realne zagrożenie. Poprawa sytuacji w tym zakresie będzie w nadchodzących latach istotnym priorytetem polityki ekologicznej, przy czym warunkiem podejmowania tych prac będzie ich realizowanie zgodnie z zasadą zrównoważonego rozwoju zapewniającą jednocześnie wysoki poziom ochrony przyrody.

5.3.2. Cele średniookresowe do 2014r.

Celami średniookresowymi są:

- **Dążenie do zapewnienia dobrego stanu (jakościowego i ilościowego) wód w Polsce,**
- **Wdrażanie zrównoważonego zarządzania zasobami wodnymi w Polsce, w tym reorganizacja służb zajmujących się gospodarowaniem wodami poprzez ich integrację,**
- **Zmiana systemu finansowania gospodarki wodnej (samofinansowanie gospodarki wodnej),**
- **Efektywna ochrona przed powodzią i suszą,**
- **Integracja gospodarki wodnej z gospodarką leśną poprzez planowanie przestrzenne, przede wszystkim w celu zwiększenia naturalnej retencji wód oraz zmniejszenia zagrożenia powodziowego,**
- **Konsekwentna realizacja „Programu dla Odry – 2006”.**

5.3.3. Kierunki działań na lata 2007-2010

W latach 2007 – 2010 kontynuowane będą działania w sferze zmian instytucjonalnych i wdrażania nowych instrumentów ekonomicznych służących wsparciu zadań gospodarki wodnej, w tym wdrożenie polityki opłat uwzględniającej zwrot kosztów usług wodnych. Rozszerzana będzie współpraca z resortem rolnictwa przy opracowywaniu i wdrażaniu programów, które mogą służyć ograniczeniu zanieczyszczenia wód ze źródeł rolniczych, w tym programów rolno-, leśno- i wodno-środowiskowych (patrz rozdz. 6.2).

Zakłada się, że Polska aktywnie włączy się w przygotowanie i realizację działań ujętych w przygotowanym przez Komisję Europejską „Programie Zintegrowanych Działań dla Śródlądowego Transportu Wodnego – NAIADES”, który promuje rozwój i konkurencyjność żeglugi śródlądowej, między innymi poprzez realizację w tym celu krajowych programów rozwoju i utrzymania śródlądowych dróg wodnych.

Prawidłowe funkcjonowanie ochrony przed skutkami powodzi wymaga zarówno działań instytucjonalnych jak i finansowych. Dlatego nadal będą wspierane działania w zakresie

przeciwdziałania skutkom powodzi na obszarze Polski, w tym rozwijana będzie współpraca z krajami sąsiadującymi. Priorytetem w realizacji zadań inwestycyjnych będzie przede wszystkim zapewnienie bezpieczeństwa ludzi i kraju przy zachowaniu wysokiego poziomu ochrony środowiska, różnorodności biologicznej i przyrody.

Działania inicjowane przez samorządy lokalne powinny być zgodne z wytycznymi regionalnych zarządów gospodarki wodnej, stąd konieczność opiniowania przez rady regionów wszelkich działań dotyczących gospodarowania wodami w regionach wodnych, przykładowo przedsięwzięć związanych z odbudową ekosystemów, projektów inwestycji związanych z gospodarowaniem wodami i pozostałe.

Kierunki działań:

1. Wzmacnianie instrumentów ekonomicznych dotyczących gospodarki wodnej, wdrożenie systemu zapewniającego pełen zwrot kosztów usług wodnych. Wprowadzenie rozwiązań zapewniających stabilne finansowanie gospodarki wodnej. Dążenie do samofinansowania gospodarki wodnej.
2. Wdrożenie systemu informatycznego katastru wodnego.
3. Tworzenie warunków do szerokiego korzystania z wód (rekreacja, energetyka, żegluga) przy nie pogarszaniu ich jakości, modernizacja i rozwój śródlądowych dróg wodnych.
4. Właściwe utrzymanie wód i urządzeń wodnych.
5. Wyznaczanie obszarów zalewowych.
6. Budowa zbiorników i stopni wodnych, zwłaszcza na obszarach o znacznym zagrożeniu powodzią i suszą w harmonii z wymaganiami ochrony różnorodności biologicznej i przyrody.
7. Modernizacja systemu melioracji wodnych.
8. Rozwój małej retencji.
9. Odbudowa flotylii lodołamaczy.
10. Implementacja dyrektywy w sprawie oceny ryzyka powodziowego i zarządzania nim.

ROZDZIAŁ 6. ŚRODOWISKO I ZDROWIE. DALSZĄ POPRAWA JAKOŚCI ŚRODOWISKA I BEZPIECZEŃSTWA EKOLOGICZNEGO

6.1. Relacja "środowisko-zdrowie"

6.1.1. Stan wyjściowy

Jakość środowiska w znacznym stopniu wpływa na stan zdrowia. Wg. raportu WHO³⁶ około 25% wszystkich zgonów i chorób w skali globalnej można przypisać oddziaływaniu środowiska, czynniki środowiskowe mają swój udział w rozwoju 80% chorób objętych regularnymi raportami WHO. Wpływ środowiska na zdrowie nie obejmuje bowiem jedynie bezpośrednich efektów związanych z oddziaływaniem czynników chemicznych, promieniotwórczych, biologicznych, ale także pośrednio wpływa na ogólny stan zdrowia fizycznego i psychicznego poprzez dostarczanie człowiekowi dostępu do zasobów, możliwości wypoczynku czy wrażeń estetycznych.

Dlatego polityka w zakresie ochrony zdrowia nie powinna się skupiać wyłącznie na bezpośrednich oddziaływaniach zanieczyszczenia środowiska, ale zagadnienia te powinny być postrzegane znacznie szerzej. Należy zwracać uwagę na zjawiska globalne i długofalowe, wpływające nie tylko na zdrowie fizyczne, ale i na komfort psychiczny człowieka. Najważniejszymi problemami związanymi z oddziaływaniem zanieczyszczeń środowiska na stan zdrowia ludzi w Polsce są: jakość wody przeznaczonej do spożycia, zanieczyszczenia wód gruntowych, zanieczyszczenia powietrza atmosferycznego, hałas, warunki w środowisku pracy oraz warunki mieszkaniowe.

Główne kierunki działań na rzecz środowiska i zdrowia zostały określone w przyjętym przez Radę Ministrów Wieloletnim Programie „Środowisko a zdrowie”. Będzie on także realizowany w nadchodzących latach. Dla jego skutecznej realizacji i wykorzystania zaproponowanych w nim instrumentów konieczna będzie silniejsza współpraca resortów środowiska i zdrowia.

6.1.2. Cele średniookresowe do 2014r.

Kontynuowany będzie proces włączenia problematyki środowiskowego zagrożenia zdrowia do procedur zarządzania jakością środowiska, a celem średnioterminowym jest:

- **Zahamowanie powstawania środowiskowych zagrożeń zdrowia.**

6.1.3. Kierunki działań na lata 2007-2010

W najbliższych latach należy opracować zasady analizy ryzyka zdrowotnego w procedurach związanych z dopuszczaniem przedsięwzięć do realizacji. Analiza i ocena ryzyka powinna być także podstawą ustalania kierunków i zakresu rewitalizacji terenów przemysłowych i zdegradowanych jako ważnego źródła zagrożenia zdrowia poprzez ich negatywne oddziaływanie na zasoby wód podziemnych, gleby, a pośrednio także jakość powietrza.

Istotne będzie wzmocnienie monitoringu wody przeznaczonej do spożycia, szczególnie w odniesieniu do kontrolowania w nich zawartości rakotwórczych węglowodorów aromatycznych, trihalometanów i metali ciężkich.

Ściśle z relacjami środowisko a zdrowie związane są zagadnienia dotyczące wprowadzania organizmów genetycznie zmodyfikowanych oraz bezpieczeństwa związanego z substancjami i preparatami chemicznymi, które zostały już omówione. Pozytywnie na zdrowie wpływać będą opisane w innych częściach tego opracowania działania mające na celu ograniczenie wielkości ładunku zanieczyszczeń odprowadzanego do środowiska oraz zapewnienie właściwego stanu środowiska.

Działania w omawianym zakresie wymagać będą szerszej niż dotychczas współpracy z resortem zdrowia, szczególnie w zakresie zintegrowanych ocen narażenia na środowiskowe zagrożenia zdrowia

³⁶ WHO, 2006: Preventing disease through healthy environment. WHO Press. Geneva

i stopnia ich udziału w powstawaniu i rozwoju chorób w Polsce oraz w zakresie udostępniania informacji o występujących środowiskowych zagrożeniach zdrowia i przeciwdziałaniu im.

Kierunki działań:

1. Poprawa funkcjonowania systemu rozpoznawania, kwantyfikacji i oceny środowiskowego ryzyka zdrowotnego dla określenia priorytetów i oceny skuteczności działań na rzecz środowiska i zdrowia.
2. Rozwój i zastosowanie narzędzi służących prognozowaniu, ocenie ryzyka i jego monitorowaniu w odniesieniu do środowiskowych zagrożeń zdrowia.
3. Opracowanie zasad stosowania analizy ryzyka zdrowotnego w procedurach związanych z dopuszczaniem przedsięwzięć do realizacji.
4. Opracowanie i wdrożenie polskiego Programu na rzecz Środowiska i Zdrowia Dzieci (CEHAPE).
5. Wzmacnianie współpracy resortów: środowiska i zdrowia w zakresie szacowania ryzyka zdrowotnego u ludzi w wyniku działania czynników środowiskowych, zbierania i udostępniania informacji na temat zdrowia społeczeństwa, zagrożeń w tym zakresie oraz zlecenia badań w odniesieniu do środowiskowych czynników wpływających na stan zdrowia.

6.2. Jakość wód

6.2.1. Stan wyjściowy

Od 2000r. Polska prowadzi intensywne prace mające na celu zharmonizowanie krajowej polityki ochrony zasobów wodnych z wymaganiami wspólnotowymi. Dokonano istotnych zmian prawnych transponując przepisy UE do prawa krajowego, przeprowadzono zmiany organizacyjne i instytucjonalne w zarządzaniu wodami. Kontynuowane były i są inwestycje mające na celu poprawę jakości wód.

Pomimo tych działań jakość wód w Polsce nadal nie jest zadowalająca. I tak w 2004r. nie stwierdzono wód rzecznych reprezentujących I klasę czystości, a ponad 40% wód było jakości niezadowalającej (klasa IV). Spośród wód powierzchniowych wykorzystywanych do zaopatrzenia ludności w wodę przeznaczoną do spożycia - 81% badanych nie spełniało w 2004r. norm, 14% wymagało wysokosprawnego uzdatniania, a 5% uzdatniania typowego w zakresie parametrów fizycznych i chemicznych.

Badania jakości wód podziemnych w 2004r. wykazują, że około 60% prób to wody dobrej i zadowalającej jakości a około 40% stanowią wody niezadowalającej i złej jakości. Niewłaściwa jest jakość wód w jeziorach - udział jezior o I klasie czystości jest nieznaczny.

W grudniu 2003r. Rada Ministrów zatwierdziła Krajowy program oczyszczania ścieków komunalnych (KPOŚK) obejmujący przedsięwzięcia polegające na wyposażeniu aglomeracji w systemy kanalizacyjne dla ścieków komunalnych i zapewnienia biologicznego oczyszczania ścieków przed wprowadzeniem ich do wód w aglomeracjach o równoważnej liczbie mieszkańców (RLM) większej od 2000. Program ten został zaktualizowany w oparciu o szeroką konsultację z samorządami gminnymi i administracją rządową szczebla wojewódzkiego i zaakceptowany przez Radę Ministrów w dn. 7 czerwca 2005r. Zaktualizowany program obejmuje szerszy, niż w wersji z 2003r., zakres rozwoju systemu kanalizacji zbiorczej i oczyszczalni ścieków w aglomeracjach mniejszych od 15 000 RLM.

Polska wyznaczyła 21 obszarów narażonych na zanieczyszczenie azotanami pochodzącymi z rolnictwa. Powierzchnia tych obszarów wynosi 6263,25 km², czyli 2% powierzchni kraju. Polska opracowała i od 2004r. wdraża programy działań dla tych obszarów, których efektem powinna być poprawa jakości wód powierzchniowych i podziemnych tam występujących. Zadania określone w programach działań adresowane są w szczególności do rolników, jednakże do realizacji zadań w nich zawartych włączonych zostało szereg instytucji publicznych.

Realizowane są prace mające na celu ograniczenie zagrożenia dla wód jakie stanowi odprowadzanie do nich substancji szczególnie szkodliwych dla środowiska wodnego zawartych w ściekach przemysłowych. Przeprowadzono weryfikację pozwoleń wodnoprawnych w około 180 dużych

zakładach przemysłowych, wykonana została inwentaryzacja zrzutów substancji szczególnie szkodliwych do wód i kanalizacji, odprowadzanych przez 1234 zakłady.

Na podstawie powyższej inwentaryzacji zweryfikowano „Program redukcji zanieczyszczeń dla substancji z Listy II Dyrektywy Rady 76/464/EWG³⁷”.

Największym wyzwaniem dla Polski w zakresie ochrony wód jest realizacja wymagań Ramowej Dyrektywy Wodnej³⁸. Stanowią one podstawę dla osiągnięcia przez wody powierzchniowe dobrego stanu chemicznego i ekologicznego, natomiast przez wody podziemne dobrego stanu chemicznego i ilościowego w terminie do końca 2015r. Dokonano transpozycji przepisów tej dyrektywy do prawa polskiego, wyznaczono obszary dorzeczy, przeprowadzono analizę presji antropogenicznych na wody i analizy ekonomiczne gospodarowania wodami w tych dorzeczach. Na podstawie przeprowadzonej analizy możliwe było wstępne zidentyfikowanie jednolitych części wód powierzchniowych i podziemnych zagrożonych i potencjalnie zagrożonych nie osiągnięciem celów środowiskowych Ramowej Dyrektywy Wodnej.

6.2.2. Cele średniookresowe do 2014r.

Do końca 2015r. Polska powinna zapewnić 75% redukcji całkowitego ładunku azotu i fosforu w ściekach komunalnych pochodzących z obszaru kraju w celu ochrony wód powierzchniowych, w tym wód morskich, przed eutrofizacją oraz zakończyć program budowy, rozbudowy i modernizacji systemów kanalizacyjnych i oczyszczalni ścieków w aglomeracjach o RLM od 2 000 do 15 000.

Celem średniookresowym polityki ekologicznej w odniesieniu do jakości wód jest:

- **Osiągnięcie dobrego stanu krajowych wód powierzchniowych i podziemnych.**

6.2.3. Kierunki działań na lata 2007-2010

W latach 2007 – 2010 realizowane będą zarówno działania organizacyjne, jak i inwestycyjne w zakresie ochrony wód.

Do końca 2008r. powinny zostać przygotowane projekty planów gospodarowania wodami i projekt programu wodno-środowiskowego, które staną się podstawą dla racjonalnej ochrony wód w kolejnych latach. W okresie programowania konieczne będzie także wyznaczenie nowych obszarów narażonych na oddziaływanie azotu ze źródeł rolniczych oraz dostosowywanie programów działań w tych strefach do zmieniających się warunków gospodarczych na ich terenie.

Działania inwestycyjne wyznaczać będzie Krajowy program oczyszczania ścieków komunalnych oraz postanowienia Traktatu Akcesyjnego. Do końca 2010r. powinny zostać osiągnięte następujące cele:

- wyposażenia aglomeracji powyżej 100 000 RLM w oczyszczalnie ścieków z podwyższonym usuwaniem biogenów do wartości nieprzekraczalnych 10 mg N/dm³ i 1 mg P/dm³ oraz niezbędna modernizacja i rozbudowa istniejącej w tych aglomeracjach sieci kanalizacyjnej
- wyposażenia aglomeracji o wielkości 15 000 - 100 000 RLM w biologiczne oczyszczalnie ścieków z podwyższonym usuwaniem biogenów. Budowa sieci kanalizacyjnej w tych aglomeracjach, w których ona nie istnieje,
- wyposażenia zakładów sektora rolno-spożywczego w oczyszczalnie ścieków zapewniające osiągnięcie wprowadzonych standardów emisji zanieczyszczeń.

Do końca 2010 r. powinien zakończyć się program budowy w gospodarstwach rolnych instalacji do bezpiecznego przechowywania nawozów naturalnych, tj. zbiorników na gnojowicę i gnojówkę oraz płyt obornikowych, zgodnie z obowiązującymi przepisami. Niezbędne będą także działania podejmowane przez podmioty korzystające ze środowiska mające na celu ograniczenie bądź eliminację substancji szczególnie szkodliwych dla środowiska wodnego odprowadzanych w ściekach oraz eliminację zrzutów substancji priorytetowych.

³⁷ Dyrektywa 76/464/EWG z dnia 4 maja 1976r. w sprawie zanieczyszczenia spowodowanego przez niektóre substancje niebezpieczne odprowadzane do środowiska wodnego Wspólnoty (Dz. Urz. WE L 129 z 18.05.1976r., str. 23; Dz. Urz. UE Polskie wydanie specjalne, rozdz. 15, t. 01, str. 56)

Kierunki działań:

1. Realizacja inwestycji wskazanych w Krajowym programie oczyszczania ścieków komunalnych (budowa, rozbudowa i modernizacja oczyszczalni ścieków i systemów kanalizacji zbiorczej).
2. Wspieranie budowy indywidualnych systemów oczyszczania ścieków, w miejscach gdzie jest niemożliwa lub ekonomicznie nieuzasadniona budowa sieci kanalizacyjnej.
3. Intensyfikacja działań kontrolnych mających na celu przeciwdziałanie odprowadzaniu nieoczyszczonych ścieków komunalnych do wód oraz przeciwdziałanie nieprawidłowościom w odprowadzaniu ścieków przemysłowych, w tym weryfikacja pozwoleń wodnoprawnych.
4. Wspieranie budowy szczelnych zbiorników na gnojowicę i/lub gnojówkę oraz płyt obornikowych w gospodarstwach rolnych prowadzących hodowlę i chów zwierząt.
5. Wspieranie działań inwestycyjnych, mających na celu ograniczenie i eliminację ładunku zanieczyszczeń odprowadzanych w ściekach do środowiska wodnego, a w szczególności substancji szczególnie szkodliwych dla środowiska wodnego.
6. Opracowanie działań wodno-środowiskowych w celu przeciwdziałania zanieczyszczeniu wody poszczególnymi substancjami priorytetowymi, w tym zmniejszanie zawartości substancji priorytetowych w wodach, zaprzestanie lub eliminacja zrzutów, emisji i strat tych substancji.
7. Wspieranie działań mających na celu poprawę jakości wody przeznaczonej do spożycia, w tym budowa lub modernizacja stacji uzdatniania wody i sieci wodociągowych.
8. Rozwój sieci monitoringu jakości wód powierzchniowych i podziemnych i jej dostosowanie do wymagań wspólnotowych.
9. Zapewnienie stabilnego finansowania prac rozwojowych i monitoringu.
10. Kontynuacja zmian organizacyjnych i instytucjonalnych mających na celu wzmocnienie ochrony wód w Polsce i pełne dostosowanie instytucjonalne i proceduralne do systemu europejskiego.
11. Realizacja prac planistycznych niezbędnych dla wdrożenia wymagań Ramowej Dyrektywy Wodnej
12. Rozwój współpracy ze wszystkimi instytucjami wpływającymi na jakość wód, wspieranie edukacji ekologicznej w zakresie racjonalnej gospodarki wodami i jej ochrony przed zanieczyszczeniem.
13. Współpraca z resortem rolnictwa w zakresie wdrażania dobrych praktyk rolniczych, niezbędnych dla skutecznej ochrony wód przed zanieczyszczeniem obszarowym oraz przygotowywania i wdrażania programów wodno-środowiskowych.
14. Prowadzenie prac mających na celu zagwarantowanie odpowiednich środków finansowych na działania w zakresie ochrony wód, w tym analiz możliwości wdrożenia nowych instrumentów ekonomicznych oraz określania efektywności kosztowej działań objętych programem wodno-środowiskowym.
15. Współpraca z krajami ościennymi w zakresie ochrony wód granicznych przed zanieczyszczeniami awaryjnymi.
16. Ratyfikacja przez Polskę Protokołu ds. Wody i Zdrowia do Konwencji o Ochronie i Wykorzystaniu Wód Transgranicznych i Jezior Międzynarodowych.

6.3. Zanieczyszczenie powietrza

6.3.1. Stan wyjściowy

Zachodzące w Polsce korzystne zmiany w zakresie jakości powietrza są wynikiem wieloletniej polityki państwa w tym zakresie. Od 1990r. notuje się znaczny spadek wielkości emisji głównych zanieczyszczeń. Niemniej jednak od 2000r. tendencja ta jest wyraźnie mniejsza, co jest spowodowane wyczerpaniem się prostych metod redukcji. Głównym źródłem zanieczyszczenia są procesy spalania, w Polsce węgiel nadal pozostaje podstawowym paliwem, w sektorze energetycznym, komunalnym i mieszkaniowym, poza tym w ostatnich latach znacząco wzrasta udział transportu drogowego, zwłaszcza w odniesieniu do emisji tlenków azotu.

Polska konsekwentnie realizuje, wynikające z porozumień międzynarodowych, zobowiązania dotyczące zmniejszania ilości zanieczyszczeń odprowadzanych do powietrza. W 2003r. osiągnięty został, przewidziany dla 2010r., cel dla emisji dwutlenku siarki wynikający z II Protokołu Siarkowego do Konwencji Genewskiej w sprawie transgranicznego zanieczyszczania powietrza na dalekie odległości.

Na przestrzeni ostatnich lat wartości emisji metali ciężkich, w tym rtęć, kadm, ołów, nie przekroczyły poziomu ich emisji w latach odniesienia, a ogólny trend zmian wielkości tej emisji jest malejący. Analiza możliwości spełnienia przez Polskę wymagań Protokołu z Aarhus w sprawie metali ciężkich do Konwencji Genewskiej przedstawiona w "Krajowej strategii ograniczania emisji metali ciężkich"³⁹ pozwala wnioskować o ratyfikację Protokołu. Zostały również osiągnięte cele redukcji emisji lotnych związków organicznych określonych w Protokole w sprawie trwałych zanieczyszczeń organicznych do Konwencji Genewskiej.

W przypadku tlenków azotu istnieje niebezpieczeństwo, że dalszy rozwój motoryzacji będzie powodował wzrost ilości odprowadzanego do atmosfery dwutlenku azotu, co zagrozi możliwości osiągnięcia założonych celów w odniesieniu do redukcji emisji tego gazu.

Od stycznia 2008r. Polskę będą obowiązywały wymagania Dyrektywy 2001/80/WE⁴⁰ (Dyrektywa LCP) w sprawie ograniczenia emisji niektórych zanieczyszczeń do powietrza z dużych źródeł spalania paliw. Jej celem jest ograniczenie emisji z dużych źródeł spalania o mocy większej od 50 MW. Dopuszcza ona dwa sposoby dochodzenia do celów redukcji emisji:

- poprzez nałożenie na wszystkie źródła indywidualnych standardów emisji określonych Dyrektywą,
- wprowadzenie Krajowego Planu Redukcji Emisji (KPRE).

Pierwsza z metod została określona w Rozporządzeniu Ministra Środowiska w sprawie standardów emisyjnych z instalacji⁴¹.

Drugi ze sposobów polega na określeniu globalnego, maksymalnego, dopuszczalnego dla kraju poziomu emisji dla wszystkich źródeł istniejących. Poziom ten nie może być większy niż byłby w przypadku gdyby takie źródła wypełniały indywidualne standardy. KPRE dopuszcza sytuację, w której część źródeł standardów takich nie spełni, o ile inne źródła ograniczą emisję poniżej określonych w Dyrektywie standardów.

Należy jednak pamiętać, że sytuacja Polski jest odmienna od innych Państw Członkowskich, gdyż jednocześnie w Traktacie Akcesyjnym dla naszego kraju określone zostały:

- okresy przejściowe dla imiennie podanych źródeł,
- limity emisji dla wszystkich źródeł (istniejących i nowych) objętych Dyrektywą w perspektywie do roku 2012.

Wdrożenie Dyrektywy LCP łącznie z limitami określonymi w Traktacie będzie wymagało dodatkowych inwestycji poprzez budowę i eksploatację instalacji odsiarczania spalin oraz odtworzenie mocy zainstalowanej, której wycofanie będzie musiało nastąpić, co wynika z regulacji prawnych, wcześniej niż dokona się pełna amortyzacja inwestycji. Przewiduje się, że do 2020 r. konieczne będzie odtworzenie około 53% mocy zainstalowanej, z czego 39,4% przedwcześnie wycofanej w efekcie wdrażania wymagań Dyrektywy LCP.

Polska sygnalizowała Komisji Europejskiej problemy z pogodzeniem wymagań dyrektywy i limitów emisji dla dużych źródeł spalania, zapisanych w Traktacie Akcesyjnym. Resort środowiska jest obecnie w trakcie analiz i uzgodnień sposobu realizacji wymagań dla tych źródeł. Dopiero po wyjaśnieniu z Komisją Europejską wszystkich spornych kwestii i uzgodnieniu warunków realizacji Dyrektywy LCP będzie możliwe opracowanie stosownej strategii.

³⁹ przyjętej przez Radę Ministrów 12 grudnia 2002 r

⁴⁰ Dyrektywa 2001/80/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 23 października 2001r. w sprawie ograniczenia emisji niektórych zanieczyszczeń do powietrza z dużych źródeł spalania paliw (Dz. Urz. WE L. 309 z 27.11.2001r., str. 30; Dz. Urz. UE Polskie wydanie specjalne, rozdz. 15, t. 06, str. 299)

⁴¹ Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 20 grudnia 2005r. w sprawie standardów emisyjnych z instalacji (Dz. U. Nr 260, poz. 2181).

Ograniczenie ilości odprowadzanych zanieczyszczeń pozytywnie wpłynęło na jakość powietrza. Ocena jakości powietrza w strefach za 2004r., z uwzględnieniem kryterium ochrony zdrowia (SO_2 , NO_2 , pył PM_{10} , Pb, C_6H_6 , CO, O_3) wykazała, że spośród 362 stref (w tym 13 aglomeracji), 24 strefy (około 6,6%) zakwalifikowano jako te, dla których wymagane jest opracowanie programów ochrony powietrza. W 22 przypadkach przyczyną wyznaczenia strefy były wyniki uzyskane dla pyłu PM_{10} . Według kryterium ochrony roślin (SO_2 , NO_x , O_3) na obszarze żadnej strefy w kraju nie został przekroczony dopuszczalny poziom żadnej z rozważanych substancji obowiązujący w Polsce. Ze względu na likwidację marginesów tolerancji dla niektórych zanieczyszczeń oraz spodziewaną rewizję przepisów wspólnotowych dotyczących jakości powietrza, w tym wprowadzenie nowych norm jakości powietrza dotyczących stężenia w powietrzu drobnego pyłu zawieszonego $\text{PM}_{2,5}$, w nadchodzących latach należy się spodziewać, że na obszarze kraju wyznaczana będzie większa ilość stref, dla których wymagane jest opracowanie programów ochrony powietrza.

Wyzwaniem dla krajowej polityki ochrony powietrza będzie wdrażanie celów wspólnotowej strategii tematycznej dotyczącej zanieczyszczenia powietrza⁴². Zakłada ona konieczność zmniejszenia ryzyka narażenia ludności na pył $\text{PM}_{2,5}$ oraz ozon troposferyczny, a także dalszego zmniejszania zagrożenia dla środowiska spowodowanego zakwaszaniem i eutrofizacją. W zakresie pyłu drobnego $\text{PM}_{2,5}$ zakłada wprowadzenie standardu na poziomie $25\mu\text{g}/\text{m}^3$ oraz konieczność zmniejszenia stężenia pyłu $\text{PM}_{2,5}$ w powietrzu o 20% pomiędzy rokiem 2010 a 2020, jeżeli jest to technicznie możliwe. Decyzja o realizacji przez Polskę strategii tematycznej w zakresie pyłu $\text{PM}_{2,5}$ zostanie podjęta po przeprowadzeniu przeglądu sytuacji w 2013 r. Dopiero wtedy będzie można określić cel dla Polski w wielkości realnej do realizacji. Realizacji tego celu ma służyć program Czyste Powietrze dla Europy (CAFE). By osiągnąć zamierzone cele strategii tematycznej dotyczącej zanieczyszczenia powietrza konieczne będzie zmniejszenie emisji SO_2 o 82%, NO_x o 60%, lotnych związków organicznych (LZO) o 51%, amoniaku o 27%, a pierwotnych cząstek $\text{PM}_{2,5}$ o 59% w stosunku do poziomu emisji z 2000r.

Dla skuteczności ochrony powietrza bardzo istotne znaczenie będzie miał sposób i zakres wdrażania wymagań w tym zakresie w trakcie realizacji dwóch programów strategicznych: "Polityka energetyczna Polski do 2025 roku"⁴³ oraz "Polityka transportowa państwa na lata 2006-2025"⁴⁴. Dotychczasowe doświadczenia wskazują, że w dziedzinach tych kwestie ochrony powietrza są uwzględniane w zbyt małym stopniu. Dlatego też konieczne będzie wzmocnienie współpracy resortu środowiska z instytucjami odpowiedzialnymi za realizację tych programów sektorowych.

6.3.2. Cele średniookresowe do 2014r.

Podstawowym celem polityki ekologicznej w zakresie ochrony powietrza w perspektywie średniookresowej jest osiągnięcie takiego jego stanu, który nie będzie zagrażał zdrowiu ludzi i środowisku oraz będzie spełniał wymagania prawne w zakresie jakości powietrza i norm emisyjnych. Cele ilościowe wynikają z programów krajowych, zobowiązań przyjętych w Traktacie Akcesyjnym i ratyfikowanych umów międzynarodowych. W związku z tym celami średniookresowymi będą:

- **Spełnienie wymagań prawnych w zakresie jakości powietrza,**
- **Spełnienie standardów emisyjnych z instalacji, wymaganych przepisami prawa,**
- **Redukcja emisji z obiektów energetycznego spalania w kierunku pułapów emisyjnych określonych w Traktacie Akcesyjnym.**

⁴² Komisja Europejska: Komunikat Komisji dla Rady i Parlamentu Europejskiego. Strategia tematyczna dotycząca zanieczyszczenia powietrza Bruksela 21.9.2005 .COM(2005) 446 końcowy

⁴³ "Polityka energetyczna Polski do 2025 roku" (MP z 2005r. Nr 42, poz. 562)

⁴⁴ Ministerstwo Infrastruktury: Polityka transportowa Państwa na lata 2006-2025, Warszawa 2005

6.3.3. Kierunki działań na lata 2007-2010

W latach 2007 – 2010 w odniesieniu do ochrony powietrza konieczne będzie realizowanie zarówno działań organizacyjno – instytucjonalnych jak i inwestycyjnych.

Konieczne jest dalsze wzmacnianie systemu monitoringu powietrza i jego dostosowywanie do wymagań Unii Europejskiej, zwłaszcza w zakresie wymagań nowej Dyrektywy 2004/107/WE⁴⁵ w sprawie arsenu, kadmu, rtęci, niklu i wielopierścieniowych węglowodorów aromatycznych w otaczającym powietrzu, oceny stężeń pyłu PM₁₀, PM_{2,5}, a także benzenu, SO₂ i NO_x.

Istotną rolę w osiąganiu wymaganej jakości powietrza odgrywać będzie realizacja programów ochrony powietrza, opracowywanych dla wyznaczonych stref. Ze względu na fakt, że już w 2005r. przestały funkcjonować marginesy tolerancji dla takich substancji, jak pył zawieszony PM₁₀, tlenek węgla, dwutlenek siarki (dla okresu uśredniania jedna godzina) i ołów, a od 2010r. będzie to dotyczyło także pozostałych substancji, czyli benzenu i dwutlenku azotu - należy sądzić, że ilość stref zakwalifikowanych do opracowania programów ochrony powietrza może być większa niż w chwili obecnej. Nałoży to na władze lokalne nowe obowiązki w zakresie podejmowania działań na rzecz poprawy jakości powietrza na terenie wyznaczonych stref. Resort środowiska wspierać będzie wysiłki samorządów w tym zakresie.

Lata 2007-2010 będą okresem intensyfikacji działań ukierunkowanych na wdrażanie Traktatu Akcesyjnego, a dotyczących kontroli zanieczyszczeń przemysłowych. Celem tych prac będzie znaczna redukcja emisji dwutlenku siarki i tlenków azotu z dużych źródeł energetycznego spalania.

Aby umożliwić dotrzymanie tych zobowiązań należy rozważyć możliwość i celowość wprowadzenia krajowego systemu handlu uprawnieniami do emisji dwutlenku siarki i tlenkami azotu oraz opracowania i wdrożenia krajowego planu redukcji emisji dla istniejących źródeł.

Oprócz działań podejmowanych przez sektor energetyki zawodowej i duże zakłady przemysłowe, istotne znaczenie dla jakości powietrza będą miały działania w odniesieniu do innych sektorów/branż. Konieczne jest dalsze ograniczanie niskiej emisji ze źródeł komunalnych, która jest jednym istotnych źródeł przyczyniającym się do występowania przekroczeń poziomów dopuszczalnych dla pyłu PM₁₀.

Ponieważ za przekraczanie dopuszczalnych norm jakości powietrza na obszarach zurbanizowanych w dużej mierze odpowiedzialna jest motoryzacja, administracja właściwa ds. środowiska wspierać będzie, podejmowane przez władze samorządowe, działania mające na celu ograniczenie udziału tego sektora w zanieczyszczeniu powietrza. Dotyczyć to będzie promocji rozwiązań ograniczających emisję z transportu, takich jak kompleksowe i zintegrowane planowanie rozwoju systemu transportu w mieście, budowa i rozbudowa obwodnic drogowych miasta oraz zintegrowany system kierowania ruchem ulicznym (upłynnienie ruchu), wprowadzanie środków transportu, które są mniej emisyjne (transport publiczny, kolej, rower), jak i działań edukacyjnych.

Zmniejszeniu wielkości emisji służyć będą także inne działania podejmowane w ramach realizacji polityki ekologicznej w latach 2007 – 2010, polegać będą na wsparciu dla rozwoju odnawialnych źródeł energii, jak i zwiększanie efektywności jej wykorzystania oraz zmniejszanie materiałochłonności gospodarki.

Kierunki działań:

1. Systematyczne opracowywanie i wdrażanie programów ochrony powietrza, zgodnie z wynikami rocznej oceny jakości powietrza w strefach.
2. Opracowanie i wdrożenie strategii zmniejszania stężenia pyłów drobnych PM₁₀ i PM_{2,5} oraz ozonu przyziemnego w powietrzu.
3. Wspieranie działań inwestycyjnych w zakresie ochrony powietrza podejmowanych przez podmioty gospodarcze.
4. Wspieranie działań na rzecz ograniczenia niskiej emisji ze źródeł komunalnych.

⁴⁵ Dyrektywy 2004/107/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 15 grudnia 2004 r. w sprawie arsenu, kadmu, rtęci, niklu i wielopierścieniowych węglowodorów aromatycznych w otaczającym powietrzu (Dz. Urz. UE L. 23 z 26.01.2005r., str. 3)

5. Wzmocnienie systemu monitoringu powietrza, w tym także w zakresie wynikającym z corocznej oceny jakości powietrza w strefach, głównie w zakresie pyłów PM_{10} i $PM_{2,5}$, benzenu, dwutlenku siarki i dwutlenku azotu oraz metali ciężkich i WWA, oraz uruchomienie systemu zapewnienia jakości w monitoringu powietrza, zwłaszcza w zakresie sieci laboratoriów wzorcujących.
6. Doskonalenie, w ramach działań Krajowego Centrum Inwentaryzacji Emisji, krajowego systemu bilansowania i weryfikacji ładunków zanieczyszczeń objętych obowiązkiem sprawozdawczym i obowiązkiem redukcji do pułapów jakie wynikają z obowiązującego prawa.
7. Analiza potrzeby i możliwości wprowadzania nowych instrumentów ochrony powietrza, w tym możliwości rozszerzenia systemu handlu uprawnieniami do emisji o kolejne substancje, wprowadzenia zobowiązań dobrowolnych czy realizacji wspólnych przedsięwzięć przez podmioty gospodarcze.
8. Promocja i wspieranie rozwiązań pozwalających na unikanie lub zmniejszanie wielkości emisji z transportu oraz mających na celu wdrożenie europejskich standardów emisji ze środków transportu i zapewnienie wysokiej jakości paliw.
9. Promocja i wspieranie rozwoju odnawialnych źródeł energii oraz technologii zwiększających efektywne wykorzystanie energii i zmniejszających materiałochłonność gospodarki.
10. Zwiększenie świadomości społeczeństwa w zakresie potrzeb i możliwości ochrony powietrza, w tym oszczędności energii i stosowania odnawialnych źródeł energii.
11. Zwiększenie wykorzystania paliw alternatywnych (przykładowo biopaliwa).
12. Restrykcyjne przestrzeganie wymogów uwzględniania celów ochrony powietrza w programach, strategiach i politykach sektorowych.
13. Przygotowanie systemu oceny jakości zapachowej powietrza oraz zapobiegania jego zanieczyszczaniu przez substancje złozone;
14. Ratyfikacja podpisanych przez Polskę protokołów do Konwencji w sprawie transgranicznego zanieczyszczenia powietrza na dalekie odległości: II Protokołu siarkowego, Protokołu w sprawie metali ciężkich i Protokołu w sprawie trwałych związków organicznych oraz Protokołu w sprawie przeciwdziałania zakwaszaniu, eutrofizacji i ozonowi przyziemnemu oraz ratyfikacja Konwencji Sztokholmskiej w sprawie trwałych zanieczyszczeń organicznych.
15. Współpraca z krajami graniczącymi w zakresie ochrony powietrza przed skutkami transgranicznych awarii przemysłowych.

6.4. Gospodarka odpadami

6.4.1. Stan wyjściowy

Szacuje się, że w Polsce powstaje rocznie około 12 mln Mg odpadów komunalnych, przy czym blisko 354 kg/mieszkańca rocznie, z czego w roku 2004 zebrano 9,8 mln Mg tych odpadów. Na rozbieżność pomiędzy ilością odpadów wytworzonych w gospodarstwach domowych a liczbą odpadów zebranych wpływa wiele czynników. Jako główną przyczynę tej rozbieżności należy wskazać działania, które nie są objęte obowiązkiem ilościowej i jakościowej ewidencji, przykładowo wykorzystywanie wytwarzanych odpadów na tzw. potrzeby własne, jak kompostowanie przydomowe czy do skarmiania zwierząt. Krajowy system gospodarki odpadami komunalnymi opiera się o indywidualne umowy zawierane pomiędzy właścicielami nieruchomości a podmiotami odbierającymi odpady. Brak umów także wpływa na statystyczne zmniejszenie ilości odbieranych odpadów od właścicieli posesji. Innym czynnikiem wpływającym na zmniejszenie ilości odbieranych odpadów jest ich termiczne przekształcanie w domowych instalacjach oraz składowanie w miejscach do tego nie przeznaczonych. Dużym mankamentem krajowego systemu gospodarowania odpadami komunalnymi jest niewystarczająco rozwinięty system selektywnego zbierania odpadów komunalnych. W roku 2004 zebrano w ten sposób jedynie blisko 2% szacunkowej ilości wytworzonych odpadów (około 2,5% odpadów zebranych).

Jako korzystne zjawisko w gospodarowaniu odpadami komunalnymi należy odnotować wzrost ilości odpadów poddanych unieszkodliwieniu w kompostowniach i spalarniach. Wynikająca z tego redukcja ilości składowanych odpadów ulegających biodegradacji jest jak dotąd zbyt niska, aby do końca roku

2014 zredukować ilość składowanych odpadów tego typu do poziomu 50% w odniesieniu do ilości wytwarzanych odpadów komunalnych ulegających biodegradacji w 1995 r.

Od kilku lat ilość wytwarzanych odpadów przemysłowych utrzymuje się na podobnym poziomie około 120 mln Mg⁴⁶. Największe ilości odpadów powstają w górnictwie węgla kamiennego i procesach flotacji rudy miedzi oraz w procesach spalania węgla. Ilość odpadów poddawanych odzyskowi od kilku lat stanowi blisko 80%. Najwyższy poziom odzysku wykazują odpady z przemysłu drzewnego (niemal 90%), a najniższy – z przemysłu chemicznego (około 30%). Choć średni poziom odzysku odpadów przemysłowych jest wysoki, to dominują tu najprostsze sposoby ich zagospodarowywania, takie jak wykorzystanie w niwelacji terenu i drogownictwie. Wprowadzenie prawidłowej gospodarki odpadami przemysłowymi utrudnia fakt ich nierównomiernego wytwarzania na obszarze kraju – ponad 70% z nich powstaje na obszarze trzech województw Polski południowej: śląskim, dolnośląskim i małopolskim. Ze względu na wysoki poziom urbanizacji tych obszarów istnieje ograniczona możliwość lokalizacji tu nowych instalacji unieszkodliwiania odpadów przemysłowych.

W 2000r. wytworzono w Polsce około 1,6 mln ton odpadów niebezpiecznych, z czego 92% w przemyśle, a 6% w gospodarstwach domowych. Prawie 30% odpadów niebezpiecznych podlega odzyskowi, a blisko 67% unieszkodliwianiu. Pozostałe odpady są czasowo magazynowane lub poddawane innym procesom obróbki. Największym wyzwaniem polityki ekologicznej w odniesieniu do odpadów niebezpiecznych jest stworzenie efektywnej procedury ich wysegregowywania ze strumienia odpadów komunalnych.

W latach 2002 – 2006 dokonano gruntownej przebudowy systemu prawnego gospodarki odpadami w Polsce, rozpoczęto proces przebudowy systemu informacji o odpadach. Jego podstawą będzie centralna baza danych. Gromadzone informacje służyć będą do celów sprawozdawczych na szczeblu wojewódzkim i krajowym oraz do sporządzenia raportów dla Komisji Europejskiej, a także dla potrzeb statystyki publicznej i międzynarodowych organizacji statystycznych.

6.4.2. Cele średniookresowe do 2014r.

Celami średniookresowymi w zakresie gospodarki odpadami są:

- **Utrzymanie tendencji oddzielenia wzrostu ilości wytwarzanych odpadów od wzrostu gospodarczego kraju PKB,**
- **Zwiększenie udziału odzysku, w tym w szczególności odzysku energii z odpadów, zgodnego z wymaganiami ochrony środowiska,**
- **Zmniejszenie ilości wszystkich odpadów kierowanych na składowiska odpadów, w tym w szczególności doprowadzenie do sytuacji, że w 2013r. nie będzie składowanych odpadów komunalnych ulegających biodegradacji więcej niż 50% masy tych odpadów wytworzonych w 1995r.,**
- **Zamknięcie do końca 2009r. wszystkich krajowych składowisk niespełniających standardów Unii Europejskiej,**
- **Wylimitowanie praktyki nielegalnego składowania odpadów,**
- **Całkowite wylimitowanie i unieszkodliwienie PCB do 2010r.,**
- **Rozbudowa systemu odzysku i unieszkodliwiania zużytego sprzętu elektrycznego i elektronicznego oraz zużytych baterii i akumulatorów ukierunkowanego na całkowite wylimitowanie ich składowania,**
- **Zapewnienie pełnej skuteczności działania systemu zbierania i demontażu pojazdów wycofanych z eksploatacji oraz odzysku, w tym recyklingu, odpadów powstających z pojazdów wycofanych z eksploatacji,**
- **Stworzenie kompleksowej bazy danych o wprowadzanych na rynek produktach i gospodarce odpadami w Polsce.**

⁴⁶ Ochrona środowiska 2005. GUS. Warszawa. s. 47

6.4.3. Kierunki działań na lata 2007-2010

W latach 2007 – 2010 będą podejmowane działania mające na celu zapewnienie czynnego uczestnictwa w tworzeniu mechanizmów prawnych i systemowych Unii Europejskiej i sprawnej implementacji do krajowego porządku prawnego przepisów prawa Unii Europejskiej z zakresu gospodarki odpadami. Podejmowane będą działania w celu stworzenia systemu efektywnego egzekwowania przepisów prawa w odniesieniu do gospodarki odpadami, a także wprowadzenia i wdrożenia instrumentów finansowych umożliwiających realizację zadań przez jednostki samorządu terytorialnego, dyscyplinujących w zakresie wykonywania obowiązków w odniesieniu do gospodarki odpadami.

Prowadzone będą prace nad wzmocnieniem systemu inwentaryzacji powstających odpadów i ich ilości, sposobów ich unieszkodliwiania oraz dostosowywaniem krajowego systemu monitoringu do wymagań wspólnotowych. Prace te dotyczyć będą wszystkich powstających grup odpadów. Kontynuowane będą także działania mające na celu identyfikację efektywnych ekonomicznie i ekologicznie technologii zapobiegania oraz odzyskiwania i unieszkodliwiania odpadów.

Kierunki działań:

1. Wspieranie działań podejmowanych przez instytucje publiczne i podmioty prywatne, które przyczynią się ograniczenia ilości wytwarzanych odpadów, zwiększenia ilości odpadów poddawanych odzyskowi, w tym recyklingowi, zmniejszenia ilości odpadów kierowanych na składowiska.
2. Sukcesywne zwiększanie stawek opłat za składowanie odpadów, w szczególności zmieszanych odpadów komunalnych, odpadów ulegających biodegradacji oraz odpadów, które można poddać procesom odzysku, w tym recyklingu, a także wyeliminowanie praktyk rekultywacji składowisk tego typu odpadami.
3. Kontynuacja badań nad nowymi technologiami, przyczyniającymi się do zapobiegania i minimalizacji powstawania odpadów oraz zmniejszenie ich negatywnego oddziaływania na środowisko.
4. Wspieranie wprowadzania niskoodpadowych technologii produkcji oraz zapewniających wykorzystanie możliwie wszystkich składników stosowanych surowców.
5. Intensyfikacja edukacji ekologicznej promującej minimalizację powstawania odpadów i właściwego postępowania z nimi oraz prowadzenie skutecznej kampanii informacyjno-edukacyjnej w tym zakresie.
6. Wypracowanie i monitorowanie rzeczywistych wskaźników nagromadzenia i morfologii odpadów celem zdiagnozowania potrzeb w zakresie gospodarowania odpadami.
7. Objęcie wszystkich mieszkańców zorganizowanymi systemami zbierania odpadów oraz zapewnienie przepływu strumieni odpadów zgodnie z uchwalonymi planami gospodarki odpadami.
8. Wspieranie wdrażania efektywnych ekonomicznie i ekologicznie technologii odzyskiwania i unieszkodliwiania odpadów, w tym technologii pozwalających na odzyskiwanie energii zawartej w odpadach w procesach termicznego i biochemicznego ich przekształcania.
9. Weryfikacja lokalizacji dotychczas istniejących składowisk odpadów oraz eliminowanie uciążliwości dla środowiska związanych z ich składowaniem, w tym zamykanie i rekultywacja składowisk, nie spełniających wymogów prawa.
10. Wzmocnienie kontroli podmiotów odbierających odpady od wytwórców oraz podmiotów posiadających instalacje do odzyskiwania i unieszkodliwiania odpadów.
11. Wprowadzenie instrumentów finansowych umożliwiających realizację zadań w zakresie gospodarki odpadami przez jednostki samorządu terytorialnego i dyscyplinujących samorządy w zakresie wykonywania przez nie tych obowiązków.

6.5. Substancje chemiczne w środowisku

6.5.1. Stan wyjściowy

Po uchwaleniu ustawy - o substancjach i preparatach chemicznych oraz wydaniu aktów wykonawczych, zarządzanie chemikaliami i substancjami chemicznymi w Polsce obejmuje dwa podstawowe kierunki działań. Po pierwsze dotyczy prac mających na celu zmniejszanie ryzyka środowiskowego związanego z produkcją, obrotem i wykorzystaniem substancji, które już znajdują się na rynku. W ramach tego podejścia jest prowadzona analiza ryzyka ekologicznego spowodowanego przez te chemikalia, na podstawie której wydawane są decyzje czy poszczególne substancje mogą nadal być wprowadzane na rynek. Drugim kierunkiem są analizy bezpieczeństwa związane z wprowadzaniem na rynek nowych chemikaliów.

Polska uczestniczy w pracach nad utworzeniem jednolitego systemu bezpieczeństwa chemicznego, w ramach nowej wspólnotowej polityki chemicznej. Poszczególne elementy tego systemu, takie jak rejestracja, ocena substancji chemicznych, w tym stosowanie ograniczeń, procedura udzielania zezwoleń oraz ramy prawne działania Europejskiej Agencji Chemikaliów, zostaną określone w rozporządzeniu Parlamentu Europejskiego i Rady (rozporządzenie REACH). W roku 2005 Polska przystąpiła do Konwencji Rotterdamskiej w sprawie międzynarodowego obrotu pestycydami i innymi substancjami niebezpiecznymi, która wprowadza możliwość zakazu importu niebezpiecznych chemikaliów i pestycydów w odniesieniu do których nie ma możliwości zapewnienia bezpiecznego posługiwania się nimi albo też nie będzie możliwe należyte zagospodarowanie odpadów.

Na ratyfikację oczekuje Konwencja Sztokholmska w sprawie trwałych zanieczyszczeń organicznych. Wdrożenie jej wymagać będzie realizacji przedsięwzięć zapobiegających przedostawaniu się do środowiska, a także usuwanie z niego pozostałości po stosowaniu i produkcji substancji i preparatów zawierających trwale zanieczyszczenia organiczne.

6.5.2. Cele średniookresowe do 2014r.

Średniookresowym priorytetem polityki ekologicznej w odniesieniu do chemikaliów jest stworzenie efektywnego systemu nadzoru nad substancjami chemicznymi dopuszczonymi na rynek. Dlatego też głównymi celami średniookresowym do 2014r. jest:

- **Propagowanie stosowania bezpiecznych dla ludzi i środowiska zamienników chemikaliów i preparatów niebezpiecznych, w tym produktów ulegających biodegradacji,**
- **Stworzenie spójnego systemu odpowiedzialności za chemikalia: wprowadzane na rynek, stosowane w produkcji oraz występujące w produktach i odpadach,**
- **Minimalizacja niekorzystnego wpływu stosowania chemikaliów na ludzi i środowisko,**
- **Propagowanie stosowania produktów chemicznych ulegających biodegradacji.**

6.5.3. Kierunki działań na lata 2007-2010

W nadchodzących latach działania powinny skupić się nad stworzeniem sprawnego systemu egzekucji przepisów w zakresie wprowadzania na rynek substancji chemicznych oraz zapewnienie, że system istniejący w Polsce będzie w pełni przygotowany do współpracy z instytucjami Wspólnoty Europejskiej.

Kontynuowane będą także programy krajowe dotyczące wycofywania chemikaliów ze środowiska – usuwanie PCB i dekontaminacja urządzeń zawierających te substancje, usuwanie azbestu, likwidacja mogiłników zawierających odpady ze środków ochrony roślin (patrz też rozdz. 6.4). Polska będzie także aktywnie uczestniczyć w tworzeniu ogółouropejskiego systemu bezpieczeństwa chemicznego.

Kierunki działań:

1. Wzmacnianie systemu instytucjonalnego i organizacyjnego nadzoru nad wprowadzaniem na rynek oraz wykorzystaniem i obrotem chemikaliami i substancjami chemicznymi.
2. Doskonalenie systemu egzekucji przepisów dotyczących substancji i preparatów chemicznych, w tym poprzez szkolenia i wyposażenie w odpowiedni sprzęt służb kontrolnych.
3. Wzmocnienie systemu kontroli obiegu kart charakterystyki substancji chemicznych i działania w celu poprawy ich jakości zgodnie z aktualnymi wymogami prawnymi i stanem wiedzy.
4. Propagowanie odpowiedzialnego stosowania chemikaliów i postępowania z odpadami w oparciu o wskazania z karty charakterystyki substancji lub preparatu niebezpiecznego.
5. Tworzenie i publiczne udostępnianie baz danych o właściwościach chemicznych i toksykologicznych substancji chemicznych/preparatów dla potrzeb kart charakterystyki substancji lub preparatu niebezpiecznego w celu unikania powtarzania badań (w tym z użyciem zwierząt).
6. Wspieranie i realizacja programów bezpiecznego dla ludzi i środowiska wycofywania z rynku chemikaliów, które nie zostały wykorzystane lub które nie powinny być dopuszczone do stosowania, w tym programy usuwania azbestu lub PCB. Propagowanie produktów z substancji ulegających biodegradacji.
7. Poszukiwanie prostych i tanich metod pomiarowych pozwalających na monitorowanie stanu środowiska w miejscach, gdzie obserwuje się przekroczenia dopuszczonych normami poziomów substancji/preparatów niebezpiecznych.
9. Ratyfikacja Konwencji Sztokholmskiej.

6.6. Zapobieganie niszczeniu ozonu stratosferycznego

6.6.1. Stan wyjściowy

Polska jest zobowiązana do ochrony warstwy ozonowej jako Strona:

1. Konwencji wiedeńskiej o ochronie warstwy ozonowej i Protokołu montrealskiego w sprawie substancji zubożających warstwę ozonową - od dnia 11.10.1990r.
2. Poprawek londyńskich i kopenhaskich do Protokołu montrealskiego – od dnia 31.12.1996r.
3. Poprawek montrealskich do Protokołu montrealskiego - od dnia 5.03. 2000r.
4. Poprawek pekińskich do Protokołu montrealskiego - od dnia 12.07.2006r.

Ponadto od 1 maja 2004r. Polska realizuje zalecenia Unii Europejskiej w zakresie ochrony stratosferycznej warstwy ozonowej.

Polska nigdy nie produkowała - oprócz czterochlorku węgla (CCl_4) – żadnych substancji kontrolowanych, natomiast importowała je. Środki te stosowane były przede wszystkim do wyrobu aerozoli, zarówno kosmetyków jak i leków, pianek izolacyjnych, urządzeń chłodniczych i sprzętu gaśniczego. Dostosowywanie się Polski do wymagań międzynarodowych, nakazujących wprowadzenie skutecznych działań na rzecz ochrony warstwy ozonowej, spowodowała zmniejszenie zużycia w naszym kraju substancji kontrolowanych. Obecnie, z wyjątkiem wodorochlorofluorowęglowodorów (HCFCs) wykorzystywanych zgodnie z obowiązującym harmonogramem redukcji, pozostałe substancje stosuje się tylko w dozwolonych sytuacjach wyjątkowych. Lata 2003 – 2006 to okres intensyfikacji w Polsce działań na rzecz ochrony warstwy ozonowej i dostosowywania polityki w tym zakresie do wymagań UE. W 2004r. Rada Ministrów przyjęła dwa dokumenty wyznaczające dalsze działania w tym zakresie: Strategię zarządzania substancjami zubożającymi warstwę ozonową – freonami (CFCs), w tym strategię wycofywania substancji CFCs z aerozoli przeciwastmatycznych⁴⁷ oraz Strategię zarządzania halonami⁴⁸. W tym

⁴⁷ Przyjętej przez Radę Ministrów RP w dniu 14 kwietnia 2004 r.

⁴⁸ Przyjętej przez Radę Ministrów RP w dniu 30 listopada 2004 r.

samym roku uchwalono nową ustawę - o substancjach zubożających warstwę ozonową⁴⁹ oraz rozporządzenia do niej. Dzięki tym działaniom obecne podejście do kwestii ochrony ozonu stratosferycznego jest zgodne zarówno z wymaganiami konwencji międzynarodowych jak i przepisami wspólnotowymi.

6.6.2. Cele średniookresowe do 2014r.

Cel średniookresowy w omawianym obszarze to:

- **Wycofanie z obrotu i stosowania substancji niszczących warstwę ozonową, z wyjątkami dopuszczonymi przez Protokół montrealski oraz regulacje Unii Europejskiej.**

6.6.3. Kierunki działań na lata 2007-2010

Kontynuowana będą działania mające na celu ograniczenie zagrożenia dla ozonu stratosferycznego. Polska aktywnie uczestniczyć będzie w pracach UE i instytucji międzynarodowych w tym zakresie.

Kierunki działań:

1. Prowadzenie pomiarów i badań zgodnie z wymaganiami Konwencji wiedeńskiej o ochronie warstwy ozonowej oraz przedkładanie sprawozdań i raportów odpowiednim ośrodkom międzynarodowym.
2. Wdrażanie " Strategii zarządzania substancjami zubożającymi warstwę ozonową – CFCs", w tym „Strategii wycofywania substancji CFCs z aerozoli przeciwastmatycznych” oraz „Strategii zarządzania halonami”.
3. Kreowanie świadomości społecznej w zakresie ochrony warstwy ozonowej.
4. Wspieranie badań nad związkiem zmian klimatu z regeneracją warstwy ozonu.
5. Realizacja zaleceń Protokołu montrealskiego w sprawie substancji zubożających warstwę ozonową oraz regulacji unijnych w zakresie ochrony warstwy ozonowej.

6.7. Poważne awarie przemysłowe

6.7.1. Stan wyjściowy

System przeciwdziałania poważnym awariom przemysłowym istnieje w Polsce od dłuższego czasu, oparty jest on na ścisłym nadzorze nad instalacjami stwarzającymi nadzwyczajne zagrożenie dla środowiska sprawowanym przez instytucje publiczne, w tym Inspekcję Ochrony Środowiska. W ostatnich latach system ten został dostosowany do wymagań wspólnotowych zawartych zwłaszcza w Dyrektywie 96/82/WE w sprawie przeciwdziałania zagrożeniom poważnymi awariami z udziałem substancji niebezpiecznych (tzw. Dyrektywie Seveso II), zmienionej Dyrektywą 2003/105/WE⁵⁰. Przepisy te oparto o zasadę, że zagrożeniom należy przeciwdziałać u źródła, głównym podmiotem przepisów polskich jest prowadzący instalację bądź zakład zwiększonego lub dużego ryzyka, na które nałożono większość obowiązków i zadań.

Prowadzenie rejestru potencjalnych sprawców poważnych awarii jest ustawowym obowiązkiem Głównego Inspektora Ochrony Środowiska. Według stanu na dzień 31 grudnia 2004r. rejestr zakładów, potencjalnych sprawców poważnych awarii, obejmował 1 074 zakłady, w tym 336 stanowiły zakłady o dużym i zwiększonym ryzyku wystąpienia poważnej awarii przemysłowej.

⁴⁹ Ustawa z dnia 20 kwietnia 2004r. o substancjach zubożających warstwę ozonową (Dz. U. Nr 121, poz. 1263, z późn. zm)

⁵⁰ Dyrektywa 2003/105/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 16 grudnia 2003r. zmieniająca dyrektywę Rady 96/82/WE w sprawie kontroli niebezpieczeństwa poważnych awarii związanych z substancjami niebezpiecznymi (Dz. Urz. WE L 345 z 31.12.2003r., str. 97; Dz. Urz. UE Polskie wydanie specjalne, rozdz. 05, t. 04, str. 398)

W Inspekcji Ochrony Środowiska wprowadzono całodobowy system alarmowania, informowania i interwencji w przypadku wystąpienia zdarzeń mogących skutkować poważnymi awariami. Roczne wykazy tych zdarzeń wprowadzane są do sieci internetowej w postaci bazy "Ekoawarie". Co roku nadzorem Inspekcji objętych jest około 200 takich zdarzeń.

Polska ratyfikowała konwencję EKG ONZ w sprawie transgranicznych skutków awarii przemysłowych. Konwencja w sposób kompleksowy reguluje problematykę nadzwyczajnych zagrożeń środowiska na lądzie, z wyłączeniem awarii jądrowych oraz awarii na terenie obiektów wojskowych.

6.7.2. Cele średniookresowe do 2014r.

Średniookresowe cele polityki ekologicznej w tym zakresie to:

- **Zmniejszanie ryzyka wystąpienia poważnej awarii przemysłowej przez nadzór nad wszystkimi instalacjami będącymi potencjalnymi źródłami takiej awarii,**
- **Ograniczenie skutków poważnych awarii w odniesieniu do ludzi, środowiska oraz wartości materialnych.**

6.7.3. Kierunki działań na lata 2007-2010

W najbliższych latach najważniejsze działania koncentrować się będą na zapewnieniu skutecznej egzekucji prawa i zagwarantowaniu, że istniejące w kraju służby są przygotowane do reagowania w przypadku występowania poważnej awarii przemysłowej. Zakłada się, że w okresie tym zakończona zostanie harmonizacja przepisów z wymaganiami UE i nastąpi pełna implementacja obowiązków.

Kierunki działań:

1. Intensyfikacja inspekcji i kontroli obiektów niebezpiecznych przez właściwe służby.
2. Wspieranie przygotowywania planów i programów zmniejszających prawdopodobieństwo wystąpienia poważnych awarii na szczeblu wojewódzkim i powiatowym.
3. Prowadzenie szkoleń dla pracowników organów administracji publicznej oraz podmiotów gospodarczych w zakresie zapobiegania poważnym awariom.
4. Wspieranie współpracy odpowiednich służb i instytucji w zakresie wdrażania programów informowania mieszkańców o poważnych awariach i edukacji w tym zakresie.
5. Wsparcie przygotowania Państwowej Straży Pożarnej do prowadzenia działań ratowniczych, zapobiegania i przeciwdziałania poważnym awariom.
6. Wsparcie techniczne krajowego systemu reagowania kryzysowego w zakresie ratownictwa ekologicznego i chemicznego.
7. Stworzenie systemu pozwalającego na analizę i wykorzystanie doświadczeń z przebiegu zaistniałych awarii i przebiegu akcji ratowniczych.
8. Doskonalenie procedur dialogu ze społeczeństwem w sprawach związanych z lokalizacją i funkcjonowaniem zakładów stwarzających ryzyko poważnych awarii.

6.8. Oddziaływanie hałasu

6.8.1. Stan wyjściowy

Liczba mieszkańców Polski zagrożonych hałasem, w porze dnia powyżej poziomu równoważnego 60 dB oraz w porze nocy powyżej poziomu 50 dB, wynosi około 13 mln osób, co stanowi około 35% ogółu mieszkańców. Ponad 80% tej uciążliwości jest związane z oddziaływaniem hałasu drogowego. Wzrasta zagrożenie hałasem lotniczym, pochodzącym od regularnego ruchu pasażerskiego.

W ostatnich latach główne prace koncentrowały się na zharmonizowaniu istniejącego w Polsce systemu ochrony przed hałasem z wymogami wspólnotowymi. W 2005r. znowelizowano ustawę -

Prawo ochrony środowiska i wprowadzono do niej przepisy transponujące Dyrektywę 2002/49/WE⁵¹ w sprawie oceny i zarządzania poziomem hałasu w środowisku. Wdrażając w praktyce nowe wymagania wprowadzono nowe wskaźniki i metody oceny klimatu akustycznego oraz referencyjne metody pomiarów hałasu w środowisku. Rozpoczęto także przygotowywania do opracowania map akustycznych, które stanowią będą podstawę dla zarządzania stanem akustycznym w środowisku.

6.8.2. Cele średniookresowe do 2014r.

Celem średniookresowym polityki ekologicznej w odniesieniu do tego zagadnienia jest:

- **Zmniejszenie zagrożenia mieszkańców Polski ponadnormatywnym hałasem, zwłaszcza emitowanym przez środki transportu.**

6.8.3. Kierunki działań na lata 2007-2010

Prowadzone będą prace mające na celu zmniejszenie narażenia mieszkańców Polski na oddziaływanie hałasu poprzez jego eliminowanie u źródła (przykładowo tworzenie stref wolnych od transportu w miastach, zmniejszanie szybkości ruchu i wprowadzanie cichych środków transportu), jak i wykorzystywanie metod inżynierskich i planistycznych dla ograniczenia uciążliwości tego zanieczyszczenia dla ludzi i środowiska.

Kierunki działań:

1. Przeprowadzenie oceny stanu akustycznego środowiska dla aglomeracji o liczbie mieszkańców większej niż 100 tys., terenów wskazanych w powiatowym programie ochrony środowiska oraz dla terenów poza aglomeracjami, pozostających pod negatywnym akustycznym wpływem określonej kategorii dróg, linii kolejowych i lotnisk.
2. Wspieranie inwestycji zmniejszających narażenie na hałas komunikacyjny, w tym wprowadzanie stref wolnych od ruchu samochodowego, zmniejszanie szybkości ruchu, budowa obwodnic, modernizacja szlaków komunikacyjnych, budowa ekranów akustycznych, rewitalizacja odcinków linii kolejowych i wymiana taboru na mniej hałaśliwy i pozostałe.
3. Wspieranie ograniczania emisji hałasu pochodzącego z sektora gospodarczego, przykładowo poprzez kontrole przestrzegania obowiązujących w tym zakresie przepisów prawnych.
4. Zapewnienie przestrzegania zasady strefowania w planowaniu przestrzennym.
5. Wspieranie produkcji wyrobów o zmniejszonej emisji hałasu do środowiska.

6.9. Oddziaływanie pól elektromagnetycznych

6.9.1. Stan wyjściowy

Od kilku lat wzrasta emisja pól elektromagnetycznych na środowisko, co jest przede wszystkim spowodowane rozwojem telefonii komórkowej oraz rozbudową linii i stacji elektroenergetycznych o napięciu znamionowym równym lub wyższym niż 110 kV.

Dla zapewnienia właściwego poziomu ochrony ludzi i środowiska przed oddziaływaniem pól elektromagnetycznych Minister Środowiska wydał w 2003r. rozporządzenie⁵² w sprawie dopuszczalnych poziomów tych pól w środowisku oraz sposobów sprawdzania dotrzymania tych poziomów.

Rozpoczęto tworzenie systemu monitorowania pól elektromagnetycznych mające na celu zapewnienie ujednoliconego i porównywalnego sposobu wykonywania pomiarów, formułowania opinii i ocen oraz

⁵¹ Dyrektywa 2002/49/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 25 czerwca 2002 r. odnosząca się do oceny i zarządzania poziomem hałasu w środowisku (Dz. Urz. WE L 189 z 18.07.2002r., str. 12; Dz. Urz. UE Polskie wydanie specjalne, rozdz. 15, t. 07, str. 101)

⁵² Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 30 października 2003r. w sprawie dopuszczalnych poziomów pól elektromagnetycznych oraz sposobów sprawdzania dotrzymania tych poziomów (Dz.U. Nr 192, poz. 1883)

wyznaczania obszarów, na których zostały przekroczone poziomy dopuszczalne. Prowadzone są szkolenia pracowników WIOŚ w zakresie wykonywania pomiarów pól elektromagnetycznych, zakupiono aparaturę pomiarową oraz opracowano projekt bazy danych o polach elektromagnetycznych w środowisku.

6.9.2. Cele średniookresowe do 2014r.

Średniookresowy cel polityki ekologicznej w tym zakresie to:

- **Ochrona mieszkańców Polski przed nadmiernym oddziaływaniem pól elektromagnetycznych.**

6.9.3. Kierunki działań na lata 2007-2010

Osiągnięcie tego celu wymaga podjęcia w najbliższych latach szeregu przedsięwzięć związanych zarówno z wdrożeniem ustawy - Prawo ochrony środowiska w części dotyczącej ochrony przed polami elektromagnetycznymi jak też z ich monitoringiem.

Kierunki działań:

1. Doskonalenie struktur organizacyjnych zajmujących się monitorowaniem i badaniem pól elektromagnetycznych oraz prowadzenie bazy danych o polach elektromagnetycznych.
2. Opracowanie procedur administracyjnych zapewniających bezpieczną lokalizację źródeł pól.
3. Stworzenie laboratorium referencyjnego do pomiaru pól elektromagnetycznych.

6.10. Bezpieczeństwo jądrowe i ochrona przed promieniowaniem

6.10.1. Stan wyjściowy

Do obiektów jądrowych i radiacyjnych w Polsce należy reaktor badawczy MARIA, instalacje wytwarzające otwarte i zamknięte źródła promieniotwórcze w Ośrodku Badawczo-Rozwojowym Izotopów, przechowalniki wypalonego paliwa jądrowego w Zakładzie Unieszkodliwiania Odpadów Promieniotwórczych oraz obiekty Krajowego Składowiska Odpadów Promieniotwórczych. Źródłem zagrożeń mogą być także obiekty jądrowe zlokalizowane poza Polską. Dlatego też Polska zawarła z krajami sąsiednimi dwustronne umowy o wczesnym powiadamianiu o awariach jądrowych i o współpracy w dziedzinie bezpieczeństwa jądrowego.

Wymagania z dziedziny bezpieczeństwa jądrowego i ochrony radiologicznej zawarte w przepisach Unii Europejskiej zostały wprowadzone do prawa polskiego i wdrożone do stosowania w wymaganych terminach. Dokonano modernizacji części systemu monitoringu radiacyjnego kraju, udoskonalono system reagowania na zdarzenia radiacyjne, stworzono system przekazywania ludności informacji wyprzedzającej o zagrożeniu wystąpieniem zdarzenia radiacyjnego. Prowadzone są szkolenia dla osób mających zajmować stanowiska mające znaczenie dla zapewnienia bezpieczeństwa jądrowego i ochrony radiologicznej. Utworzono także centralny rejestr dawek zawierający dane o liczbie osób zgłoszonych do ewidencji i ilości wydanych paszportów dozymetrycznych. Monitoring skażeń promieniotwórczych w środowisku jest realizowany zgodnie z zaleceniami Komisji Europejskiej.

Terminowo realizowano także zobowiązania międzynarodowe wynikające z traktatów i konwencji dotyczących systemu bezpieczeństwa jądrowego i ochrony radiologicznej.

6.10.2. Cele średniookresowe do 2014r.

Średniookresowym celem polityki ekologicznej w odniesieniu do tego zagadnienia jest:

- **Podwyższenie poziomu bezpieczeństwa jądrowego i ochrony radiologicznej społeczeństwa.**

6.10.3. Kierunki działań na lata 2007-2010

W latach 2007 – 2010 prowadzone będą prace nad doskonaleniem systemu ochrony ludzi i środowiska przed oddziaływaniem źródeł promieniowania jonizującego. Ze względu na potencjalne ryzyko szczególna uwaga zwracana będzie na zapewnienie wysokiego poziomu bezpieczeństwa pracownikom bezpośrednio narażonym na oddziaływanie źródeł promieniowania.

Kierunki działań

1. Doskonalenie systemu monitoringu radiacyjnego oraz oceny sytuacji radiologicznej kraju.
2. Doskonalenie monitorowania oraz ochrony fizycznej przy stosowaniu, przechowywaniu oraz przemieszczaniu źródeł wysokoaktywnych.
3. Opracowanie i wdrożenie instrumentów zapewniających bezpieczne postępowanie ze źródłami wysokoaktywnymi po zakończeniu ich użytkowania.

ROZDZIAŁ 7. OCHRONA KLIMATU

7.1. Stan wyjściowy

Państwa członkowskie Unii Europejskiej, w tym Polska, samodzielnie nie będą w stanie skutecznie przeciwdziałać zjawisku ocieplenia klimatu. Niezbędny jest dialog na szczeblu globalnym na temat możliwego zakresu działań, mających na celu stabilizację poziomu ogólnej emisji w najbliższych dziesięcioleciach, w pełni uwzględniając zasadę wspólnej, ale zróżnicowanej odpowiedzialności i posiadanych możliwości. Jedynie wspólne, skoordynowane działania dają nadzieję na odwrócenie obecnych trendów w emisji gazów cieplarnianych, co umożliwi osiągnięcie proponowanego przez Unię Europejską głównego celu, jakim jest ograniczenie wzrostu średniej temperatury na naszej planecie do dwóch stopni Celsjusza w porównaniu do czasów historycznych (przedindustrialnych).

Ramy współpracy wszystkich państw Świata w zakresie przeciwdziałania globalnym zmianom klimatu wyznacza Ramowa Konwencja Narodów Zjednoczonych w sprawie zmian klimatu i Protokół z Kioto⁵³.

Decyzja o ratyfikowaniu przez Polskę Ramowej Konwencji Narodów Zjednoczonych w sprawie zmian klimatu⁵⁴, a następnie Protokołu z Kioto podyktowana była wolą polityczną włączenia się Polski w międzynarodowy proces działań uzgodnionych wspólnie na forum Konwencji na rzecz zahamowania zmian klimatu oraz podjęciem indywidualnej odpowiedzialności kraju, a także ponoszenia międzynarodowej odpowiedzialności za procesy prowadzące do tych zmian. Polska podpisała Protokół w dniu 15 lipca 1998r., a ratyfikowała w dniu 13 grudnia 2002r.

W ramach Protokołu z Kioto Polska zobowiązała się do redukcji emisji gazów cieplarnianych w latach 2008-2012 o 6% w stosunku do poziomu z roku bazowego⁵⁵. Obecnie zobowiązanie to zostało wypełnione z nadwyżką. Krajowa emisja gazów cieplarnianych, bez uwzględnienia pochłaniania przez biosferę, zmniejszyła się od roku bazowego do 2004r. o 31,3 %. Nie oznacza to jednak, że w związku z tym działania mające na celu ograniczanie emisji mogą być obecnie zaniechane. Należy pamiętać, że dla Polski węgiel pozostaje podstawowym paliwem w energetyce, co wiąże się bezpośrednio z dużą emisją i problemami w jej ograniczeniu. Celem strategicznym, do którego będzie dążył nasz kraj będzie osiągnięcie takiej redukcji emisji gazów cieplarnianych w porównaniu z rokiem bazowym, jaka będzie wynikała z przyszłych porozumień międzynarodowych.

Od 1 maja 2004r. Polska prowadzi działania w zakresie ochrony klimatu w kilku kierunkach, a mianowicie:

1. Polska włączyła się w realizację unijnej polityki ochrony klimatu. Podstawowym obowiązkiem Polski jest terminowe i pełne wdrażanie wspólnotowych przepisów odnoszących się do ochrony klimatu. Decyzja 280/2004/WE⁵⁶ w sprawie mechanizmu monitorowania emisji gazów cieplarnianych i wdrażania Protokołu z Kioto we Wspólnocie stworzyła podstawy prawne do monitorowania emisji gazów cieplarnianych w krajach członkowskich, zobowiązała je do opracowania i wdrożenia krajowych programów redukcji emisji, a także projekcji emisji do roku 2020 dla każdego gazu i sektora oraz monitorowania postępu w wypełnianiu postanowień Konwencji Klimatycznej i Protokołu z Kioto, w tym wdrażania handlu emisjami i innych mechanizmów przyjętych w Protokole. Najważniejszy obecnie unijny instrument ochrony klimatu wprowadzony został poprzez przepisy dyrektywy 2003/87/WE w sprawie ustanowienia systemu handlu przydziałami emisji gazów cieplarnianych we Wspólnocie. Tym aktem prawnym stworzony został system handlu emisjami pomiędzy przedsiębiorstwami działającymi na rynku UE. Każde państwo członkowskie zobowiązane jest do opracowania i przekazania do Komisji Europejskiej na

⁵³ Protokół z Kioto wszedł w życie 16 lutego 2005r.

⁵⁴ Ramowa Konwencja Narodów Zjednoczonych w sprawie Zmian Klimatu (Dz. U. z 1996r. Nr53, poz.238)

⁵⁵ W Protokole z Kioto bazą dla zobowiązań Polski w przypadku CO₂, CH₄ i N₂O jest poziom emisji z 1988r, natomiast w przypadku HFCs, PFCs i SF₆ emisje z 1995r.

⁵⁶ Decyzja nr 280/2004/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 11 lutego 2004 r. dotycząca mechanizmu monitorowania emisji gazów cieplarnianych we Wspólnocie oraz wykonania Protokołu z Kioto (Dz. Urz. UE L 49 z 19.02.2004r., str. 1; Dz. Urz. UE Polskie wydanie specjalne, rozdz. 15, t. 08, str. 57)

każdy okres rozliczeniowy Krajowego Planu Rozdziału Uprawnień (KPRU), oraz wprowadzenia procedur organizacyjnych i zmian instytucjonalnych, które umożliwią obrót jednostkami uprawnień na rynku UE. Polska dokonała transpozycji przepisów dyrektywy ustawą z dnia 22 grudnia 2004r. o handlu uprawnieniami do emisji do powietrza gazów cieplarnianych i innych substancji oraz przepisami wykonawczymi do tej ustawy. W strukturze Instytutu Ochrony Środowiska powołano nową jednostkę organizacyjną – Krajowego Administratora Systemu Handlu Uprawnieniami do Emisji. W 2006r. został przygotowany i przekazany Komisji Europejskiej II Krajowy Plan Rozdziału Uprawnień na lata 2008 – 2012.

W ramach realizacji zobowiązań członkowskich Polska podjęła prace nad przygotowaniem aktu prawnego, który uregulowałby realizację i zatwierdzanie projektów Wspólnych Wdrożeń oraz transponował przepisy Dyrektywy Łączącej (2004/101/WE)⁵⁷ i dawał możliwość skorzystania także z innych koncepcji realizacji projektów z zakresu zmian klimatu, takich jak udział w mechanizmie Green Investment Scheme (mechanizm inwestycji ekologicznych).

2. Wypełnianie obowiązków Strony Konwencji Klimatycznej i Protokołu z Kioto. To przede wszystkim konieczność prowadzenia krajowych działań na rzecz redukcji emisji, uczestnictwo w toczących się negocjacjach dotyczących sposobu realizacji postanowień Konwencji i Protokołu, dokonywanie corocznej inwentaryzacji emisji gazów cieplarnianych oraz okresowe przygotowywanie raportów rządowych dla Konferencji Stron.
3. Realizacja krajowych celów polityki klimatycznej. Dotyczy on zwłaszcza podnoszenia poziomu bezpieczeństwa energetycznego kraju poprzez: wspieranie rozwoju odnawialnych źródeł energii i wzrost efektywności jej wykorzystania, wdrażanie systemów zarządzania środowiskowego oraz rozwiązań opartych na Najlepszych Dostępnych Technikach w przedsiębiorstwach, wdrażanie celów polityki klimatycznej do strategii i polityk sektorowych. Zakres podejmowanych w tym zakresie prac szczegółowo przedstawiono w innych rozdziałach.

4. Wykorzystanie lasów do pochłaniania gazów cieplarnianych, co jest zgodne z decyzją zapisaną w *Protokole z Kioto*, że *w celu osiągnięcia założonych poziomów emisji gazów cieplarnianych (GHG) możliwe jest włączenie działań sprzyjających zwiększaniu wiązania węgla przez tzw. "pochłaniacze", m.in. lasy.*

Proces zalesiania wiąże się z rosnącą ilością węgla zmagazynowanego w roślinności, żyjącej nad i pod ziemią, martwej substancji organicznej oraz w produktach drzewnych o średnim i długim okresie użytkowania. Na proces ten składa się ponowne zalesianie obszarów wcześniej wylesionych oraz zalesianie, oznaczające sadzenie drzew na terenach, które nie miały pokrywy leśnej przez długi czas. Gospodarka leśna - zalesienia, odnowienia, pozyskiwanie drewna, powoduje zmiany w strukturze powierzchniowej, wiekowej i gruntowej) oraz w wielkości przyrostu zasobów leśnych kraju. Zmiany te przy zachowaniu wymogów trwale zrównoważonej gospodarki leśnej prowadzą do zwiększenia lub co najmniej zachowania zdolności ekosystemów leśnych do pochłaniania i retencji węgla.

Obecnie nie ma przeszkód do realizacji działań tj. „użytkowania ziemi, zmian użytkowania ziemi i leśnictwa” (LULUCF), projektów JI czy CDM w oparciu o działania związane ze zmianą użytkowania ziemi, zalesianiem i gospodarowaniem lasami w ramach Protokołu z Kioto na potrzeby państw uprawnionych i na zasadach określonych w tym dokumencie.

W Protokole z Kioto określono możliwość wliczania do krajowego bilansu CO₂ pochłaniania netto tego gazu, wynikającą z zalesiania gruntów, przywracania lasu na teren dawniej zalesiony oraz wylesień, a także stwierdzono, że inne działania LULUCF sprzyjające sekwestracji węgla, mogą być uwzględnione w bilansie.

⁵⁷ Dyrektywa 2004/101/WE Parlamentu Europejskiego i Rady Europy z dnia 27 października 2004 r. zmieniająca dyrektywę 2003/87/WE Parlamentu Europejskiego i Rady Europy ustanawiającą system handlu przydziałami emisji gazów cieplarnianych we Wspólnocie, z uwzględnieniem mechanizmów projektowych Protokołu z Kioto (Dz. Urz. UE L 338 z 13.11.2004r., str. 18)

Rola lasów i gospodarki leśnej w procesie zmian klimatycznych zależy od sposobów i celów zagospodarowania lasów oraz sposobów użytkowania ich produktów, zwłaszcza drewna. Działalność gospodarcza w lasach, mająca na celu zwiększanie zasobności węgla w środowisku leśnym, może zmniejszać zawartość CO₂ w atmosferze, a równocześnie zwiększać bioróżnorodność. Jednocześnie znaczenie lasów i leśnictwa w kształtowaniu klimatu, ze względu na duże obszary niewiedzy lub wiedzy intuicyjnej, wymaga szeregu pogłębionych badań.

7.2. Cele średniookresowe do 2014r.

Realizacja celu średniookresowego w zakresie ochrony klimatu powinna umożliwić osiągnięcie strategicznego celu w tym zakresie jakim jest zapewnienie redukcji emisji gazów cieplarnianych w odniesieniu do emisji w roku bazowym, wynikającej z przyszłych porozumień międzynarodowych. Oznaczać to będzie konieczność szerszej integracji celów polityki klimatycznej do strategii i polityk sektorowych, istotnego wzrostu udziału odnawialnych źródeł energii w bilansie energii pierwotnej, zwiększenia efektywności energetycznej gospodarki i obniżenia jej materiałochłonności – a więc realizacji celów i działań opisanych w innych miejscach tej polityki.

Ponieważ jednak przeciwdziałanie globalnej zmianie klimatu nie zależy jedynie od wysiłku Polski w tym zakresie, ale od aktywności wszystkich krajów Świata należy oczekiwać, że nie da się uniknąć wielu efektów globalnego ocieplenia. Dlatego też Polska powinna się przygotować na potencjalne zmiany i prowadzić działania adaptacyjne w tym zakresie.

Celami średniookresowymi polityki ekologicznej w odniesieniu do ochrony klimatu są:

- **Konsekwentne wdrażanie krajowych programów redukcji emisji, tak aby w perspektywie długoterminowej osiągnąć redukcję emisji w odniesieniu do emisji w roku bazowym wynikającą z porozumień międzynarodowych,**
- **Podjęcie działań mających na celu dostosowanie wybranych sektorów oraz obszarów Polski do konsekwencji zmiany klimatu.**

7.3. Kierunki działań na lata 2007-2010

Najważniejszym zadaniem w nadchodzących latach będzie wynegocjowanie jak najlepszej pozycji Polski w zakresie obowiązku redukcji emisji gazów cieplarnianych zarówno w ramach Konwencji Klimatycznej (i nowego Protokołu do niej) jak i uzgodnień wewnątrz UE. Jako niezwykle istotne należy uznać przygotowanie różnych scenariuszy dotyczących możliwości redukcji tej emisji po 2012r.

Realizacja działań w zakresie ochrony klimatu wymagać będzie aktywnych prac podejmowanych przez różne sektory, z których większość została opisana w rozdziałach tego opracowania. W szczególności działania na rzecz ochrony klimatu dotyczyć będą w odniesieniu do:

1. sektora energetycznego:
 - zwiększania udziału odnawialnych źródeł energii w bilansie energii kraju,
 - wzrostu efektywności wytwarzania, przesyłu i wykorzystania energii,
 - promocji i rozwoju systemów skojarzonej produkcji energii elektrycznej i ciepła,
 - wprowadzania rozwiązań opartych na zarządzaniu popytem na energię;
2. przemysłu:
 - racjonalizacji zużycia energii w procesach produkcyjnych, produkcja urządzeń o wysokiej sprawności energetycznej,
 - promocji technologii niskoemisyjnych,
 - poprawy standardów wydajności energii dla urządzeń elektrycznych i oświetlenia,

- zawierania dobrowolnych zobowiązań i porozumień w zakresie redukcji emisji gazów cieplarnianych;
3. do transportu:
- optymalizacji systemu transportowego, przy uwzględnieniu kosztów zewnętrznych oraz promocja transportu publicznego,
 - zmniejszenie energochłonności transportu,
 - promocji stosowania paliw alternatywnych,
 - promocji niskoemisyjnych środków transportu,
 - edukacji kierowców w zakresie efektywnego wykorzystania środków transportu i prowadzenia pojazdów w sposób oszczędny energetycznie;
 - zachęcania do stosowania innych form transportu, w tym transportu kombinowanego;
4. do rolnictwa:
- promowania praktyk rolniczych zmniejszających emisję gazów cieplarnianych,
 - zwiększania wiązania węgla w próchnicy i biomase,
 - utrzymywania gruntów rolnych w dobrej kondycji środowiskowej,
 - wzrostu wykorzystania energii ze źródeł odnawialnej na terenach rolnych,
 - rozwoju upraw energetycznych zgodnych z wymaganiami ochrony różnorodności biologicznej,
 - rozpoczęcia prac adaptacyjnych w rolnictwie do zmieniających się warunków klimatycznych;
5. do leśnictwa:
- wzrostu roli lasów w wiązaniu węgla,
 - promowania praktyk leśnych ograniczających emisję gazów cieplarnianych z gospodarki leśnej,
 - ochrony gleb leśnych przed zmniejszeniem zawartości próchnicy,
 - rozpoczęcia prac adaptacyjnych w lasach do zmieniających się warunków klimatycznych;
6. do gospodarki komunalnej:
- kontynuacji prac w zakresie termoizolacji budynków użyteczności publicznej i mieszkalnych,
 - zmniejszania strat energii w lokalnych systemach przesyłowych ciepła,
 - wprowadzania energooszczędnych systemów oświetlenia miejskiego,
 - zmiany nośnika energii - z węgla na odnawialne źródła energii lub gaz w kotłowniach lokalnych,
 - promocji efektywności energetycznej w budownictwie mieszkaniowym: wiele – i jednorodzinne,
 - optymalizacji systemu transportowego, przy uwzględnieniu kosztów zewnętrznych oraz promocja transportu publicznego,
 - optymalizacji i rozwoju systemu transportu publicznego;
7. do gospodarki odpadami:
- zmniejszania ilości wytwarzanych odpadów u źródła, odzysk odpadów,
 - pozysku i energetycznego wykorzystywania gazu wysypiskowego.

W szczególności powodzenie programów ochrony klimatu zależeć będzie również od działań edukacyjnych i promowania rozwiązań podwójnej korzyści.

Kierunki działań:

1. Wspieranie inwestycji i działań przyczyniających się do unikania lub ograniczenia emisji gazów cieplarnianych wdrażanych zarówno przez podmioty gospodarcze jak i publiczne (przedsiębiorstwa komunalne, samorządy).
2. Wykorzystanie pełnego potencjału technologii dla ograniczania emisji gazów cieplarnianych, transfer technologii, promocja i rozwój innowacyjnych technologii środowiskowych.
3. Wykorzystanie mechanizmów finansowych wspierających działania w zakresie redukcji emisji gazów cieplarnianych, w tym potencjału możliwości rynkowych.
4. Zapewnienie spójności polityki energetycznej (w tym bezpieczeństwo, efektywność i dostawy) z celami polityki ekologicznej w tym strategii ochrony klimatu.
5. Wspieranie działań, podejmowanych zwłaszcza w sektorze rolnym i leśnym, a zmierzających do zwiększenia pochłaniania dwutlenku węgla z atmosfery.
6. Ocena możliwej roli lasów w pochłanianiu gazów cieplarnianych.
7. Ocena zasobów węgla wiążanego przez ekosystemy leśne i monitoring ich zmian.
8. Opracowanie programu działań na rzecz adaptacji do zmian klimatu.
9. Wdrożenie krajowego systemu inwentaryzacji emisji gazów cieplarnianych, umocowanego prawnie i spełniającego wymagania Protokołu z Kioto.
10. Poprawa jakości raportowania przez jednostki odpowiedzialne w instytucjach, poprzez organizację szkoleń dotyczących tego zagadnień.
11. Wykonanie prognoz emisji oraz analiz wymaganych dla przygotowania stanowiska Polski wobec zobowiązań redukcyjnych po 2012r.
12. Rozwój badań naukowych dotyczących problemu zmian klimatu, w tym takich, które stanowić będą podstawę dla wdrażania działań adaptacyjnych w sektorach zagrożonych: rolnictwie, leśnictwie, gospodarce rybackiej i pozostałych.
13. Określenie możliwości i potrzeby uczestniczenia Polski w mechanizmach elastyczności Protokołu z Kioto, w tym zwłaszcza we Wspólnym Wdrażaniu i Mechanizmie Czystego Rozwoju.
14. Intensyfikacja współpracy z instytucjami i partnerami zainteresowanymi podejmowaniem działań w zakresie ochrony klimatu, w tym samorządami lokalnymi i pozarządowymi organizacjami ekologicznymi.
15. Zapewnienie udziału wszystkich głównych uczestników procesu zmian klimatu w tym resortów i przedstawicieli sektorów gospodarczych, biznesu i innych w realizacji polityki w tym zakresie, a także budowanie poczucia własności tej polityki i odpowiedzialności za jej realizację.
16. Wspieranie wzorców konsumpcji i produkcji pożądanych z punktu widzenia ochrony klimatu.
17. Wspieranie programów edukacyjnych w zakresie ochrony klimatu i skutków jego zmiany, podnoszenie poziomu świadomości społeczeństwa w tym zakresie.

ROZDZIAŁ 8. OCENA REALIZACJI POLITYKI EKOLOGICZNEJ

Ocena realizacji polityki ekologicznej państwa będzie prowadzona w oparciu o wskaźniki, których wykaz zostanie opracowany, na podstawie następujących założeń ich ilość będzie ograniczona, odnosić się będą do podstawowych celów i priorytetów polityki ekologicznej, a opierać przede wszystkim na informacjach pozyskanych w ramach prac Głównego Urzędu Statystycznego, Państwowego Monitoringu Środowiska oraz w ramach tworzonych przez administrację zespoloną systemów informacyjnych⁵⁸.

Większość zaproponowanych wskaźników powinna być przyporządkowana do schematu P-S-R (presja, stan, reakcja), który dzięki uniwersalnemu i szerokiemu podejściu do ochrony środowiska pozwala całościowo opisać zagadnienie polityki ochrony środowiska i daje możliwość międzynarodowych porównań.

Są to:

1. *Wskaźniki presji na środowisko*, które wskazują główne źródła problemów i zagrożeń środowiskowych (przykładowo emisja zanieczyszczeń do środowiska, tempo eksploatacji zasobów naturalnych, wyłączanie obszarów z rolniczego i leśnego użytkowania dla potrzeb innych sektorów produkcji i usług materialnych),
2. *Wskaźniki stanu środowiska*, odnoszące się do jakości środowiska i jakości jego zasobów (przykładowo jakość wód powierzchniowych i podziemnych, jakość powietrza, ilość odpadów gromadzonych na składowiskach, poziom hałasu, lesistość). Podstawą ich określenia są wyniki badań i pomiarów uzyskane w ramach systemu Państwowego Monitoringu Środowiska (PMS). Wskaźniki te obrazują ostateczny rezultat realizacji celów polityki ekologicznej i powinny być tak konstruowane, aby możliwe było dokonanie przeglądowej oceny stanu środowiska i zmian zachodzących w czasie,
3. *Wskaźniki reakcji działań zapobiegawczych*, pokazujące działania podejmowane przez społeczeństwo lub określoną instytucję w celu poprawy jakości środowiska lub złagodzenia antropogenicznej presji na środowisko (przykładowo wydatki na ograniczanie emisji zanieczyszczeń powietrza, procent mieszkańców korzystających z oczyszczalni ścieków, obszary prawnie chronione jako procent całego obszaru, powierzchnia zrekultywowana jako procent całej zdegradowanej powierzchni gleb, udział społeczeństwa w działaniach na rzecz ochrony środowiska i w procesach decyzyjnych, liczba, jakość i skuteczność kampanii edukacyjno-informacyjnych i inne).

Tam gdzie będzie to zasadne wprowadzone zostaną wskaźniki zgodne z modelem D-P-S-I-R (czynniki sprawcze – presje – stan – oddziaływania – przeciwdziałania). Wskaźniki, systematycznie modyfikowane, będą wykorzystywane dla cyklicznej oceny skuteczności realizacji polityki ekologicznej państwa oraz wojewódzkich, powiatowych i gminnych programów ochrony środowiska, a także oceny realizacji programów naprawczych. Oceny te będą dokonywane według następującego schematu:

- co 4 lata - oceny realizacji polityki ekologicznej państwa,
- co 2 lata - oceny realizacji wojewódzkich, powiatowych i gminnych programów ochrony środowiska sporządzonych w celu realizacji polityki ekologicznej państwa.

W nawiązaniu do wykonywanych ocen będą sporządzane dwa rodzaje raportów:

- raporty Rady Ministrów z realizacji polityki ekologicznej państwa przedkładane Sejmowi co 4 lata,
- raporty organów wykonawczych województwa, powiatu i gminy, przedkładane odpowiednio sejmikowi województwa, radzie powiatu, radzie gminy co 2 lata.

⁵⁸ W 2006r. Rada Ministrów przyjęła opracowany przez Główny Inspektorat Ochrony Środowiska raport pt. „Stan środowiska w Polsce na tle celów i priorytetów Unii Europejskiej. Raport wskaźnikowy 2004.” Materiał ten obejmuje analizę podstawowych problemów środowiskowych w Polsce, prezentując nie tylko diagnozę stanu środowiska, ale również trendy zmian w nim zachodzących. Dzięki temu stanowi nie tylko materiał do oceny realizacji polityki ekologicznej na lata 2003-2006, ale także charakteryzuje punkt wyjścia jej na lata 2007-2010.

ROZDZIAŁ 9. NAKŁADY NA REALIZACJĘ POLITYKI EKOLOGICZNEJ PAŃSTWA NA LATA 2007-2010 I PERSPEKTYWICZNIE DO 2014 R.

Zapotrzebowanie na środki finansowe niezbędne dla realizacji przedstawionych celów polityki ekologicznej państwa na lata 2007-2010 i perspektywicznie do 2014r. przedstawiono w tabeli 1.⁵⁹

Tabela 1. Szacunek środków finansowych niezbędnych dla realizacji celów polityki ekologicznej państwa w latach 2007-2010 i 2011-2014 (ceny z 2005 r.)

Poz.	Kierunki inwestowania	Nakłady w mln zł			
		na przedsięwzięcia pozainwestycyjne		na przedsięwzięcia inwestycyjne	
		2007-2010	2011-2014	2007-2010	2011-2014
1. Ochrona środowiska i gospodarka wodna					
1.1	Ochrona powietrza atmosferycznego (w tym ochrona klimatu i warstwy ozonowej)	100	90	18 600	20 600
1.2	Gospodarka ściekowa i ochrona wód	150	120	28 500	27 900
1.3	Gospodarka wodna	80	60	6 400	5 300
1.4	Gospodarka odpadami	160	100	6 500	4 500
1.5	Ochrona przed hałasem	45	45	2 500	1 750
1.6	Ochrona przed polami elektromagnetycznymi	5	5	100	50
1.7	Ochrona i przywrócenie wartości użytkowej gleb (w tym rekultywacja terenów przemysłowych)	30	10	400	600
1.8	Ochrona przyrody, różnorodności biologicznej i krajobrazu (w tym wzbogacanie i racjonalne użytkowanie zasobów leśnych)	650	520	820	580
1.9	Działalność badawczo - rozwojowa (tylko w zakresie ochrony środowiska)	4	6	2	2
1.10	Pozostała działalność w zakresie ochrony środowiska (poważne awarie, chemikalia, biotechnologie i GMO, promieniowanie jonizujące)	180	250	30	40
2. Narzędzia i instrumenty realizacyjne					
2.1	Mechanizmy ekonomiczne i finansowe ochrony środowiska	5	5	-	-
2.2	Edukacja dla zrównoważonego rozwoju, dostęp do informacji i poszerzanie dialogu społecznego	21	22	-	-
2.3	Monitoring środowiska	350	370	80	80
2.4	Aktualizacja polityki ekologicznej i raporty z jej wykonania (w tym aktualizacja i raporty dot. regionalnych i lokalnych programów ochrony środowiska)	12	12	-	-
Razem		1 792	1 615	63 932	61 402

Uwaga: nakłady finansowe w pozycjach od 1.1 do 1.4 uwzględniają przedsięwzięcia związane z wprowadzaniem BAT oraz zmniejszeniem wodochłonności, materiałochłonności i energochłonności. Nakłady finansowe w pozycjach od 1.1 do 1.8 oraz poz. 1.10 uwzględniają działania prawne.

Łączny koszt wykonania zadań inwestycyjnych i pozainwestycyjnych, objętych niniejszą polityką w okresie 2007-2014 oszacowano na około 128,7 mld zł (w cenach z 2005 r.), w tym na przedsięwzięcia inwestycyjne 125,3 mld zł. Natomiast wydatki przewidywane na przedsięwzięcia pozainwestycyjne w latach 2007-2014 są niewielkie i ich poziom nie przekroczy 2,8% w całkowitych wydatkach szacowanych w polityce na przedsięwzięcia inwestycyjne. Średnioroczne nakłady w tym okresie powinny wynieść około 16,1 mld zł, w tym około 15,7 mld zł na przedsięwzięcia

⁵⁹ Jako podstawę wykorzystano schemat w zakresie wydatków na inwestycje ochrony środowiska i gospodarki wodnej, stosowany przez Główny Urząd Statystyczny wprowadzony rozporządzeniem Rady Ministrów z dnia 2 marca 1999 r. (Dz. U. Nr 25, poz.218).

inwestycyjne, przy czym w szacunku tym nie uwzględniono wzrostu wydatków eksploatacyjnych związanych z funkcjonowaniem nowych instalacji ochrony środowiska. Tak wysokie koszty wynikają głównie z zobowiązań jakie Polska zawarła w Traktacie Akcesyjnym. Zapotrzebowanie na środki finansowe niezbędne dla realizacji tych zobowiązań do 2014 roku zestawiono w tabeli 2.

Tabela 2. Szacunek środków finansowych niezbędnych dla realizacji zobowiązań akcesyjnych w ochronie środowiska i gospodarce wodnej w latach 2007-2010 i 2011-2014 (ceny z 2005 r.)

Poz.	Kierunki inwestowania	Nakłady w mln zł			
		na przedsięwzięcia pozainwestycyjne		na przedsięwzięcia inwestycyjne	
		2007-2010	2011-2014	2007-2010	2011-2014
1. Ochrona środowiska i gospodarka wodna					
1.1	Ochrona powietrza atmosferycznego (w tym ochrona klimatu i warstwy ozonowej)	82	75	15252	17098
1.2	Gospodarka ściekowa i ochrona wód	123	100	23370	23157
1.3	Gospodarka wodna	66	50	5248	4399
1.4	Gospodarka odpadami	131	83	5330	3735
1.5	Ochrona przed hałasem	37	37	2050	1453
1.6	Ochrona przed polami elektromagnetycznymi	4	4	82	42
1.7	Ochrona i przywrócenie wartości użytkowej gleb (w tym rekultywacja terenów przemysłowych)	25	8	328	498
1.8	Ochrona przyrody, różnorodności biologicznej i krajobrazu (w tym wzbogacanie i racjonalne użytkowanie zasobów leśnych)	533	432	672	481
1.9	Działalność badawczo - rozwojowa (tylko w zakresie ochrony środowiska)	3	5	2	2
1.10	Pozostała działalność w zakresie ochrony środowiska (poważne awarie, chemikalia, biotechnologie i GMO, promieniowanie jonizujące)	148	208	25	33
2. Narzędzia i instrumenty realizacyjne					
2.1	Mechanizmy ekonomiczne i finansowe ochrony środowiska	3	3	-	-
2.2	Edukacja dla zrównoważonego rozwoju, dostęp do informacji i poszerzanie dialogu społecznego	12	10	-	-
2.3	Monitoring środowiska	295	316	66	66
2.4	Aktualizacja polityki ekologicznej i raporty z jej wykonania (w tym aktualizacja i raporty dot. regionalnych i lokalnych programów ochrony środowiska)	8	10	-	-
Razem		1 470	1 341	52 425	50 964

Z przedstawionych danych wynika, że ok. 82 % zapotrzebowania na środki finansowe dla realizacji celów polityki ekologicznej wiąże się z koniecznością wdrażania postanowień Traktatu Akcesyjnego. Dla realizacji założonych celów konieczny będzie znaczny wzrost strumienia finansowego kierowanego na ochronę środowiska, co jest istotne z uwagi na fakt, że w ostatnich latach zanotowano zmniejszenie nakładów na ochronę środowiska. Średnioroczne nakłady inwestycyjne na ochronę środowiska i gospodarkę wodną podawane przez GUS w ostatnim czterolecu 2001-2004 kształtowały się w granicach od 6,5 mld zł do 7,5 mld zł (w 2004 r. wynosiły 7,3 mld zł) i były zdecydowanie niższe od nakładów potrzebnych na realizację zadań dotyczących wywiązania się z zobowiązań akcesyjnych i praktycznego wdrożenia przepisów ochrony środowiska. Ocenia się, że jednym z powodów obniżenia poziomu finansowania inwestycji proekologicznych było odsunięcie w czasie realizacji tych zadań do momentu, aż będą dostępne środki z funduszy UE. Wydaje się jednak, że to niekorzystne zjawisko uległo zatrzymaniu, gdyż wielkość nakładów na ochronę środowiska zaczyna w ostatnim okresie stopniowo wzrastać.

W tabelach 3 i 4 przedstawiono nakłady inwestycyjne na realizację polityki ekologicznej do 2014 r. w podziale na źródła finansowania.

Tabela 3. Szacunek nakładów inwestycyjnych na realizację polityki ekologicznej, w tym wdrażanie zobowiązań akcesyjnych w latach 2007 – 2010 (ceny z 2005 r.)

WYSZCZEGÓLNIENIE	Finansowanie nakładów w latach (mln zł)									
	Na realizację polityki ekologicznej					W tym: wdrażanie zobowiązań akcesyjnych				
	2007	2008	2009	2010	2007–2010	2007	2008	2009	2010	2007–2010
Środki własne przedsiębiorstw	5 485	6 565	7 395	7 942	27 387	5 477	6 573	7 394	7 942	27 387
Środki jednostek samorządu	1 385	1 618	1 842	1 979	6 824	185	222	250	268	926
Polskie fundusze ekologiczne	2 672	3 185	3 594	3 860	13 311	2 130	2 556	2 875	3 088	10 649
Budżet państwa	644 *)	856	921	989	3 410	93	111	125	134	463
Fundusze zagraniczne	2 600	3 120	3 510	3 770	13 000	2 600	3 120	3 510	3 770	13 000
RAZEM	12 786	15 344	17 262	18 540	63 932	10 485	12 582	14 155	15 203	52 425

*) W tym programy wieloletnie ochrony środowiska – 405,8 mln zł oraz 238,2 mln zł w ramach planowanych wydatków budżetu państwa na zadania, między innymi w zakresie kształtowania stosunków wodnych i ochrony przeciwpowodziowej, przeciwdziałania poważnym awariom, ochrony przyrody i krajobrazu, ochrony i zrównoważonego rozwoju lasów oraz ochrony gleb, zasobu kopalin i wód podziemnych (wg projektu ustawy budżetowej na 2007 r.).

Tabela 4. Szacunek nakładów inwestycyjnych na realizację polityki ekologicznej, w tym wdrażanie zobowiązań akcesyjnych w latach 2011 – 2014 (ceny z 2005 r.)

WYSZCZEGÓLNIENIE	Finansowanie nakładów w latach (mln zł)									
	Na realizację polityki ekologicznej					W tym: wdrażanie zobowiązań akcesyjnych				
	2011	2012	2013	2014	2011–2014	2011	2012	2013	2014	2011–2014
Środki własne przedsiębiorstw	5 481	6 577	7 399	7 947	27 404	5 481	6 577	7 399	7 947	27 404
Środki jednostek samorządu	854	1 025	1 153	1 239	4 271	118	141	159	171	589
Polskie fundusze ekologiczne	2 914	3 497	3 934	4 225	14 569	2 331	2 797	3 147	3 380	11 655
Budżet państwa	892	1 070	1 204	1 293	4 458	123	148	166	178	615
Fundusze zagraniczne	2 140	2 568	2 889	3 103	10 700	2 140	2 568	2 889	3 103	10 700
RAZEM	12 280	14 736	16 579	17 807	61 402	10 193	12 231	13 760	14 779	50 964

Podstawowym źródłem finansowania ochrony środowiska w nadchodzących latach będą środki własne inwestorów. Dotyczy to nie tylko przedsiębiorstw prywatnych, ale także podmiotów komunalnych i samorządów lokalnych, na których spoczywa obowiązek wdrożenia wymagań wspólnotowych m.in. w zakresie gospodarki wodno-ściekowej oraz odpadowej, co ilustrują dane w tabeli 5. Ze względu na ograniczoną wielkość wsparcia ze źródeł funduszy UE i z krajowych środków publicznych, dla wdrożenia wymagań w tym zakresie niezbędnym będzie stosowanie dodatkowo innych instrumentów, w tym szerszego niż w chwili obecnej wykorzystywania partnerstwa publiczno-prywatnego w finansowaniu działań ochrony środowiska w sektorze komunalnym.

Tabela 5. Szacunek nakładów na inwestycje ochrony środowiska związane z wdrażaniem przepisów UE w sektorze komunalnym (mln zł)

Wyszczególnienie	Lata 2007 - 2010	Lata 2011 - 2014
Oczyszczanie ścieków i kanalizacja	18 832	10 772
Gospodarka odpadami komunalnymi	3 915	3 463
Razem sektor komunalny	22 747	14 235

Źródło: Krajowy program oczyszczania ścieków komunalnych, Krajowy plan gospodarki odpadami

Projekty proekologiczne będą w dużej mierze korzystały z dofinansowania w ramach krajowego systemu funduszy ekologicznych, które w przypadku przedsiębiorców muszą przestrzegać zasad i pułapów dopuszczalnej pomocy publicznej, określonych przepisami unijnymi.

Po akcesji do Unii Europejskiej rozszerzyły się możliwości wykorzystania funduszy zagranicznych, które w latach 2007-2014 będą pełniły ogromną rolę w finansowaniu ochrony środowiska, zwłaszcza jako „dźwigni finansowej”, tj. mobilizowania środków krajowych i funduszy własnych podmiotów realizujących inwestycje. Tym niemniej skuteczne wykorzystanie środków UE wymagać będzie spełnienia kilku warunków. Po pierwsze, konieczne jest wzięcie pod uwagę doświadczeń z ich wykorzystania w latach 2004 – 2006, tak aby uniknąć błędów popełnionych w tym okresie i zapewnić, że wszystkie dostępne środki w ramach tych funduszy zostaną wykorzystane. Po drugie, niezbędne jest właściwe zdefiniowanie priorytetowych działań, które będą wspierane z tych środków, ze szczególnym uwzględnieniem inwestycji niezbędnych dla realizacji zobowiązań Traktatu Akcesyjnego (tabele 3 i 4). Po trzecie, należy dążyć do integrowania zarządzania krajowymi funduszami ekologicznymi dla zwiększenia ich efektywności w osiąganiu celów ochrony środowiska i ułatwienia procesu podejmowania decyzji. Wielkość dostępnej pomocy z funduszy strukturalnych i Funduszu Spójności Unii Europejskiej przedstawiono w tabeli 6.

Tabela 6. Środki finansowe przeznaczone na ochronę środowiska z funduszy UE w latach 2007 – 2013 (w mln €)

Dokumenty	EFRR	FS	Razem
Regionalne Programy Operacyjne (16)	1 630,0	-	1 630,0
Projekt PO Infrastruktura i Środowisko	289,8	4 485,0 *	4 774,8
RAZEM	1 919,8	4 485,0	6 404,8

- w tym 732,2 mln € na rozwój odnawialnych źródeł energii, efektywność energetyczną i kogenerację w ramach Priorytetu X PO Infrastruktura i Środowisko *Infrastruktura energetyczna przyjazna środowisku*,
- w ramach Priorytetu VII PO Infrastruktura i Środowisko dodatkowo 7 513 mln € zostanie przeznaczone na działania w ramach priorytetu *Transport przyjazny środowisku*.

Źródło: Program Operacyjny „Infrastruktura i Środowisko”, przyjęty przez Radę Ministrów w dniu 29 listopada 2006 r. Projekty 16 Regionalnych Programów Operacyjnych.

W październiku 2004 r. polski rząd podpisał dwie umowy, które umożliwiają korzystanie z dodatkowych, obok funduszy strukturalnych i Funduszu Spójności Unii Europejskiej, źródeł bezzwrotnej pomocy zagranicznej, które w znaczącej części są i będą przeznaczone na działania w zakresie ochrony środowiska: Mechanizmu Finansowego Europejskiego Obszaru Gospodarczego oraz Norweskiego Mechanizmu Finansowego. Przyznana Polsce kwota w wysokości 533,51 mln euro została przeznaczona do wykorzystania w latach 2004-2009.

Wsparcie finansowe na ochronę środowiska pochodzić będzie także ze środków EkoFunduszu, Banku Ochrony Środowiska S.A. (BOŚ S.A.) oraz banków komercyjnych. W Polsce dotychczas jedynie BOŚ S.A. wyspecjalizował się w obsłudze finansowej projektów proekologicznych, ale ocenia się, że skala potrzeb w tym zakresie jest bardzo duża. Powinno to wpłynąć na rozwój sektora bankowego, jednak aby z tej oferty skorzystały przedsiębiorstwa i samorządy, musi on bardziej aktywnie poszukiwać projektów i pomagać inwestorom w tzw. „montażu finansowym” oraz w profesjonalnym przygotowywaniu wniosków.

Realizacja celów i zadań z zakresu ochrony środowiska w latach 2007-2014 określonych w niniejszym dokumencie będzie wspierana działaniami Rządu. Będą się one koncentrowały przede wszystkim na konsekwentnym egzekwowaniu wymagań ekologicznych, w celu wzmacniania popytu na ochronę środowiska oraz ułatwianiu absorpcji unijnych funduszy pomocowych. Nie osiągnięcie przedstawionych w niniejszym dokumencie celów może spowodować, że nie zostaną zrealizowane zobowiązania akcesyjne, następować będzie obniżenie poziomu życia w Polsce i zostanie ograniczona możliwość funkcjonowania krajowych podmiotów gospodarczych na Wspólnym Rynku.

WYKAZ SKRÓTÓW

BAT	– Najlepsze Dostępne Techniki (ang. Best Available Techniques)
CCl ₄	– czterochlorek węgla
CDM	– Mechanizm Czystego Rozwoju (ang. Clean Development Mechanism)
CFC _s	– freony, chlorowcopochodne węglowodorów
CH ₄	– metan
C ₆ H ₆	– benzen
CO	– tlenek węgla
CO ₂	– dwutlenek węgla
dB	– decybel
EFRR	– Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego
EKG ONZ	– Europejska Komisja Gospodarcza Organizacji Narodów Zjednoczonych
EMAS	– Europejski System Ekozarządzania i Audytu EMAS (ang. Eco Management and Audit Scheme)
EWG	– Europejska Wspólnota Gospodarcza
FS	– Fundusz Spójności
€	– euro
GHG	– gazy cieplarniane (ang. green house gases)
GIOŚ	– Główny Inspektorat Ochrony Środowiska
GMO	– Organizmy Modyfikowane Genetycznie
GUS	– Główny Urząd Statystyczny
ha	– hektar
HCFCs	– wodorochlorofluorowęglowodory
HFCs	– wodorofluorowęglowodory
JI	– mechanizm „Wspólnych Wdrożeń” (ang. Join Implementation)
kg	– kilogram
KPOŚK	– Krajowy program oczyszczania ścieków komunalnych
KPR	– Krajowy Program Ramowy
KPRE	– Krajowy Plan Redukcji Emisji
KPRU	– Krajowy Plan Rozdziału Uprawnień
LULUCF	– użytkowanie ziemi, zmiana użytkowania ziemi i leśnictwa (ang. Land Use, Land Use Change and Forestry)
LZO	– lotne związki organiczne
Mg	– megagram
mld	– miliard
mln	– milion
NH ₃	– amoniak
N ₂ O	– podtlenek azotu
NO ₂	– dwutlenek azotu
NO _x	– tlenki azotu
O ₃	– ozon
OECD	– Organizacja Współpracy Gospodarczej i Rozwoju (ang. Organisation for Economic Co-operation and Development)
OZE	– Odnawialne Źródła Energii
PCB	– polichlorowane bifenyle
PFCs	– perfluorowęglowodory
PKB	– produkt krajowy brutto
PM	– Cząstki pyłu zawieszonego (ang. Particulate Matter)
PM ₁₀	– Cząstki pyłu zawieszonego o średnicy mniejszej niż 10 µm
PM _{2,5}	– Cząstki pyłu zawieszonego o średnicy mniejszej niż 2,5 µm
PMS	– Państwowy Monitoring Środowiska
POE	– Pozarządowe organizacje ekologiczne
PR	– Program Ramowy
r.	– rok
RLM	– równoważna liczba mieszkańców

RP	– Rzeczpospolita Polska
RPO	– Regionalne Programy Operacyjne
SF ₆	– sześćciofluorek siarki
SILP	– System Informacji Lasów Państwowych
SO ₂	– dwutlenek siarki
SPO	– Sektorowy Program Operacyjny
SZŚ	– System Zarządzania Środowiskowego
TINA	– Ocena Potrzeb Infrastrukturalnych w Transporcie (ang. Transport Infrastructure Needs Assessment)
tys.	– tysiąc
UE	– Unia Europejska
WHO	– Światowa Organizacja Zdrowia (ang. World Health Organization)
WIOŚ	– Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska
WWA	– wielopierścieniowe węglowodory aromatyczne
WE	– Wspólnota Europejska
zł.	– złoty